

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 12.

Tisdagen den 19 februari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Allan Andersson är på grund av sjukdom (influenta) tillsvidare förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Västerhaninge den 16 febr. 1929.

Erik Tretow,
provinsialläkare.

§ 3.

Herr statsrådet *Borell* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37);

nr 92, angående avveckling av tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand och upprättande i dess ställe av en förmansskola för träindustri;

nr 93, angående överlåtelse till Härnösands stad av äganderätten till därvarande högre allmänna läroverks byggnader;

nr 98, angående åtgärder för beredande av nybyggnad för statens historiska museum och övriga under vitterhetsakademiens inseende ställda statssamlingar m. m.; och

nr 100, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 94, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 95, angående ny institutionsbyggnad vid statens centrala frökontrollanstalt;

nr 96, angående inredande av familjebostäder åt ytterligare två laboratorer vid veterinärhögskolan; och

nr 97, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 12.

till statsutskottet propositionen, nr 84, angående beräklandet av tjänstetid i lönehänseende för ryttmästaren O. Ribbing och kaptenen N. E. Jönnick;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 82, angående anslutning till ett i Paris den 27 augusti 1928 avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 99, med förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 86, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 87, med förslag till sinnessjuklag m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 89, angående vissa med förslag till sinnessjuklag m. m. sammanhängande frågor;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 38, 62 och 63 §§ i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.; och

nr 88, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 § i lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 78, angående utläggande av vissa statsgruvefält inom Norrbottens län.

§ 5.

Vidare föredrogos de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till bevillningsutskottet motionen nr 351 av herr *Lithander*; och

till konstitutionsutskottet motionen nr 352 av herr *Osberg*.

§ 6.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets memorial nr 14 och utlåtande nr 15, andra lagutskottets utlåtanden nr 3—6 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 7—11.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp, nr 353, angående ändrade grunder för politisk rösträtt och valbarhet;

herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 33, angående täckande medelst automobilskattemedel av kostnader för vissa säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar; och

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 34, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 28 maj 1926 (nr 161) om fördelning av automobilskattemedel;

herr *Mogård m. fl.*

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor; och

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 65, med förslag till tulltaxeförordning;

herr *Nylander*, nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 65, med förslag till tulltaxeförordning;

herr *Weibull*,

nr 359, angående tullsatserna för tunnbindararbeten;

nr 360, angående tullsatserna för kul- och rullager samt delar därav; och

nr 361, angående tulltaxeringen av huggblock;

herr *Laurin m. fl.*, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 64, angående ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogad tulltaxa, i vad angår vissa slag av frukter;

herr *Holmström m. fl.*, nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 65, med förslag till tulltaxeförordning; samt

herr *Hedlund i Häste m. fl.*, nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 59 gjorda framställning om tilläggspension åt lappfogden Abraham Staaff.

Nämnda motioner bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater undertecknad skiljedomstraktat; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande blindhetsersättning; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser om ersättning till expropriationsnämnd.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson i Blädinge</i>	under	3 dagar	fr. o. m.	den 21 febr., ^{kl}
» <i>Molander</i>	»	3	»	denna dag,
» <i>Wikström</i>	»	4	»	den 20 febr. och
» <i>Nordkvist</i>	»	3	»	» 21 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 20 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 12 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr andre vice talmannen *Nilsson*,

- » *Andersson* i Höör,
- » *Eriksson* i Stockholm,
- » *Fast*,
- » *Gardell* i Gans,
- » *Hansson* i Stockholm,
- » *Hansson* i Trollhättan,
- » *Jansson* i Edsbäcken,
- » *Johansson* i Brånalt,
- » *Johanson* i Hallagården,
- » *Larsson* i Västerås,
- » *Lilliecreutz*,
- » *Lindley*,
- » *Lindqvist* i Halmstad,
- » *Magnusson* i Tumhult,
- » *Mosesson*,
- » *Nordkvist*,
- » *Olsson* i Broberg,
- » *Olsson* i Rimforsa,
- » *Rudén*,
- » *Skoglund*,
- » *Weijne*,
- » *Wirsell* och

fru *Östlund*,

var och en med 112 röster; samt

suppleanter:

- herr *Olsson* i Mellerud,
- » *Karlsson* i Vadstena,
 - » *Mogård*,
 - » *Jonsson* i Risinge,
 - » *Ödström* och
 - » *Nygren*,

var och en med 30 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till behandling av lagutskott propositionen, nr 91, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37);

till statsutskottet propositionerna:

nr 92, angående avveckling av tekniska fackskolan för träindustri i Härnösand och upprättande i dess ställe av en förmansskola för träindustri;

nr 93, angående överlåtelse till Härnösands stad av äganderätten till därvarande högre allmänna läroverks byggnader; och

nr 98, angående åtgärder för beredande av nybyggnad för statens historiska museum och övriga under vitterhetsakademiens inseende ställda statssamlingar m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 100, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid.

till konstitutionsutskottet motionen nr 353 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp;

till statsutskottet motionerna:

nr 354 och 355 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*; samt

nr 356 av herr *Mogård m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 357 av herr *Mogård m. fl.*;

nr 358 av herr *Nylander*;

nr 359—361 av herr *Weibull*;

nr 362 av herr *Laurin m. fl.*; och

nr 363 av herr *Holmström m. fl.*; samt

till bankoutskottet motionen nr 364 av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 3 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 7 och 8.

§ 6.

Till avgörande företogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion, II: 337, angående genomförande av ett världsspråk. *Ang. genomförande av ett världsspråk.*

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 337, hade herr *Hage m. fl.* — under hänvisning i huvudsak till motiveringen i en samtidigt i första kammaren av herr Lindhagen i samma fråga väckt motion — föreslagit, att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till:

1) en internationell överenskommelse om genomförandet, vid sidan av modersmålen, av ett världsspråk;

2) detta språks byggande på världsspråket esperanto;

3) esperantos användning under övergångstiden såsom kongressspråk vid sidan av ett eller flera nationalspråk; samt

4) esperantos införande på försök i vissa skolor, åtminstone som frivilligt läroämne.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade fru *Nordgren* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru *Nordgren*: Herr talman! Då jag till föreliggande utskottsbetänkande fogat en blank reservation ber jag att med några ord få motivera densamma. Jag vill då först anför, att min reservation närmast gäller punkt 4) i motionen, där det hemställs, att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till esperantos införande på försök i vissa skolor, åtminstone som frivilligt läroämne.

Jag finner nämligen, att utskottet i hela sin motivering beträffande denna punkt varit så välvilligt, att denna motivering egentligen bort utmynna i ett tillstyrkande av vad som i densamma föreslås. Utskottet säger på sidan 4 i sitt utlåtande: »Den roll, som ett internationellt hjälpspråk under förutsättning av tillräcklig spridning kan komma att spela, är emellertid enligt utskottets förmenande av den betydelse, att åtgärder i syfte att underlätta denna spridning i görligaste mån böra vidtagas. För ernäendet härav är givetvis undervisning i skolorna av största betydelse, och härom hava motionärerna hemställt under punkt 4).»

Efter att hava gjort detta uttalande till förmån för frivillig undervisning i skolorna övergår emellertid utskottet till att tala om, att ett artificiellt hjälpspråk aldrig kan, hur stor spridning det än må uppnå, tänkas skjuta nationalspråken åt sidan såsom bärare av vederbörande folks kulturliv. Jag kan inte heller finna, att det på något ställe i motionen förutsättes, att så skulle vara förhållandet. Utskottet anför vidare att ehuru väl man inte kan tänka sig införandet av esperanto som obligatoriskt läroämne vid våra skolor på grund av den ämnesträngsel, som för närvarande är rådande på våra skolschemata, det dock anser, att för världsspråksidéns förverkligande mycket torde vara att vinna, om frivillig undervisning häri anordnas. Även om det har sin riktighet, att ämnesträngseln vid våra skolor är stor, tror jag för min del dock inte, den är större, än att ett barn, som har hälsan och någorlunda god fattningsförmåga, mycket väl orkar med skolarbetet. Jag finner alltså inte, att detta är något bärande skäl för att man inte skulle kunna gå med på att ifrågavarande språk inskötas som frivilligt läroämne på skolschemat.

Utskottet har sedan kommit till sin slutliga ståndpunkt, där det i viss mån gör denna punkt beroende av en annan motion, som föreligger i riksdagen, en motion med hemställan om anslag för anordnande av kurser för utbildande av lärare i esperanto. Min uppfattning är, att om dessa båda motioner skolas

sättas i något sammanhang med varandra, så borde egentligen den nu förevarande motionen ha bordlagts inom utskottet och behandlats vid en tidpunkt, då den andra motionen varit avgjord. Nu finner jag det emellertid inte absolut nödvändigt, att dessa båda motioner göras beroende av varandra, utan jag anser att kammaren mycket väl kan redan i dag gå in för ett bifall till vad som hemställles under punkt 4). Jag gör detta därför, att jag vid behandlingen av detta ärende och de utredningar, som förebragts, funnit, att man i inte mindre än sjutton stater infört esperanto som läroämne i skolorna. Till och med i ett land som England, vilket ju ändå har ett språk, som i viss mån betraktas som ett världsspråk, har man infört esperanto i stor utsträckning i folkskolorna, och, enligt uppgift, med mycket goda resultat. Jag tycker, att om man i England anser, att det är nödvändigt för folkets barn att lära sig esperanto, ett hjälpspråk, som är lättlärt och som man kan ha gagn av i det internationella umgänget, så bör ett litet land som vårt kunna ge så pass mycket utrymme för denna idé, att man går in för att införa detta språk såsom frivilligt ämne i vissa av våra skolor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till punkt 4) i motionen med den ändringen att ordet »åtminstone» i densamma strykes, så att det fullt tydligt framgår, att denna undervisning bör vara frivillig.

Herr Hage: Herr talman! Min medmotionär i första kammaren, herr Lindhagen, har en gång sagt, att denna fråga är född med segerhuva. Jag måste emellertid säga, att när man tager del av utskottets utlåtande, man har all anledning ifrågasätta, om herr Lindhagens uttalande är riktigt. Saken ligger här nämligen till på det sättet, att då för ett år sedan utskottet enhälligt tillstyrkte utredning i frågan, det nu i år, i ett annat utskott, som nu fått frågan till behandling, finns blott en enda reservant till förmån för saken — man skulle ju kunna säga en enda svag kvinna, men jag säger en stark, duktig och förståndig kvinna, som har reserverat sig åtminstone på en punkt i detta utlåtande.

Nu förstår jag, att en stor del av herrarna anse — jag förstår det särskilt på grund av det mummel, som rådde under fru Nordgrens anförande — att det är en *utopi* denna fråga gäller: åstadkommandet av ett världsspråk. Förresten, när jag hade väckt denna motion, kom en person till mig och sade: Att du, som är så gammal riksdagsman, och har 20 riksdagar på nacken, sysslar med sådana saker. — Jag sade honom emellertid, att jag ser inte saken så. Ty detta är icke en *utopisk* fråga utan en *praktisk, dagsaktuell* fråga, som man måste ta ståndpunkt till inför de förhållanden, som nu ha utvecklats sig på det internationella samarbetets och umgängets område. Det har nu blivit nödvändigt, att det skapas ett internationellt hjälpspråk för det internationella samarbetet icke minst med hänsyn därtill, att vi nu för tiden måste engagera djupa småfolks lager, som icke behärska något annat språk än sitt modersmål, i det internationella samlivet. Från den synpunkten har frågan om åstadkommande av ett världsspråk blivit mera aktuell i våra dagar.

Nu vill jag för övrigt säga, att, såvitt jag förstår, ett bifall i princip till detta yrkande skulle innebära, att man uttalade sig för *rationalisering* på området, och rationalisering vilja vi ju alla vara med om på de olika områdena av samhällslivet. Kunna vi nämligen åstadkomma en överenskommelse om att ett visst språk skall godtagas som internationellt hjälpspråk, kunna vi i våra skolor nöja oss med bara en del av den myckna undervisning, som är föranledd därav att i våra högre läroanstalter undervisningen i språk är lagd på trespråkslinjen, ett förhållande, som ju måste medföra ett stort antal undervisningstimmar. För övrigt veta vi alla, att förhållandena på språkundervisningens område äro sådana, att när nu ungdomen i läroverken skola lära sig tre olika språk, så blir följden faktiskt den, att de icke lära sig något av dessa språk

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

ordentligt, utan endast komma att så att säga »nosa» litet smått på alla tre språken. När de sedan komma ut i världen och skola tillämpa sina språkkunskaper, så går det för dem precis som det gick mig. Trots jag hade överbetyg i franska, när jag tog min studentexamen, så kunde jag, när jag kom till Paris, inte det ringaste reda mig med franska språket.

Ja, detta är några synpunkter, som äro av den art, att jag tycker, att utskottets medlemmar kunde vara med om åtminstone en *utredning* i denna fråga. Jag skall nämligen, det vill jag säga i det sammanhanget, inskränka mig till att yrka bifall till punkt 1) i motionen. Där föreslås att riksdagen ville anhålla om Kungl. Maj:ts initiativ till en internationell överenskommelse om genomförandet av ett världsspråk.

Jag vill emellertid säga i det sammanhanget, att jag naturligtvis icke har något emot ett bifall till fru Nordgrens yrkande. Jag anser dock det väsentliga vara, att man från riksdagens och vårt lands sida gör en framställning till det internationella organ, som i detta avseende kan komma i fråga, om att detta organ verkställer en utredning om vilket språk som kan anses vara det lämpligaste för användning i det internationella umgänget. Om man gör ett sådant yrkande, kan man ju inte möta den invändning, som ständigt och jämnt kommer fram, nämligen att vi här icke böra slå fast, att det skall vara just esperanto, som skulle bli det internationella hjälpspråket. Det finns nämligen en del andra konkurrerande språk. Med det yrkande, som jag alltså framställer, överlämnar jag frågan om vilket språk, som skall bli detta internationella hjälpspråk, åt utredningen. På det sättet bortfalla alltså en del av de invändningar, som komma fram mot yrkandet om utredning i denna fråga.

Jag vill i det sammanhanget också säga, att jag icke är övertygad, att det är alldeles riktigt som utskottet påstår på ett ställe på sidan 4. Man menar där, att det bör icke från en enskild nations sida nu göras ett uttalande om åstadkommande av ett världsspråk och eventuellt att det språket skulle bli esperanto. Ty, menar man, först skola en mängd människor runt om i världen ha lärt sig detta språk. Sedan skall man kunna, under hänvisning till språkets dominerande ställning, kräva, att detta språk göres till internationellt hjälpspråk.

Men häremot skulle jag vilja säga, att man även kan tänka sig, att utvecklingen på området kunde gå fram på en annan väg, d. v. s. att man gör en framställning till det internationella organ, som skulle förbereda frågan, och ber det undersöka vilket språk som med hänsynstagande till alla möjliga faktorer är det lämpligaste som internationellt hjälpspråk. Sedan detta internationella organ gjort ett uttalande om att ett visst språk är det lämpligaste, skulle jag tro, att det uttalandet skulle stimulera till ökat inlärande av *det* språket. På den vägen kan man också komma fram. Jag vill alltså, med hänsyn härtill säga, att det påstående, som förekommer i utlåtandet, inte är fullt ovedersägligt. Man kan alltså alldeles givet på goda grunder ha en *annan* uppfattning, om hur det lämpligen bör förfaras på detta område.

Herr talman! Jag vet mycket väl, att det icke finns någon möjlighet att nu få igenom någonting. Jag skall emellertid, trots detta, be att med hänvisning till den motivering, som jag presterat, få yrka bifall till den första punkten i motionen: att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:tt måtte taga initiativ till en internationell överenskommelse om genomförandet, vid sidan av modersmålen, av ett världsspråk.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag kan ju förstå, att den aktade motionären är litet missbelåten med att första tillfälliga utskottet varit nästan enhälligt om att avstyrka denna motion, medan femte tillfälliga utskottet i fjol var enhälligt i sin mening att tillstyrka den då förevarande motionen. Det hade kanhända gått bättre, om talmannen låtit motionen gå till det femte tillfälliga ut-

skottet. Då vi emellertid fått den, ha vi naturligtvis å dragande kall och ämbetets vägnar måst pröva den efter vårt bästa förstånd.

I utskottet var det icke någon som ville gå in för vad motionärerna föreslagit under de tre första punkterna, utan all uppmärksamhet ägnades åt den fjärde punkten. Gentemot vad herr Hage nu senast sade och yrkade, att den första punkten skulle utbrytas, vill jag fästa uppmärksamheten på, att han i den andra punkten hemställt om initiativ till detta språks byggande på världsspråket esperanto. Hans mening är naturligtvis, att esperanto är det språk som härvidlag borde komma till användning. Det är, som utskottet påpekat i detta avseende, något nytt, som under de senaste åren kommit, i det att de motioner, som tidigare varit inne på detta, velat lämna öppet *vilket* och blott önskat att ett sådant gemensamt språk skulle genomföras. Nu lär det väl lämpligen inte gå att bryta ut den första punkten.

Den fjärde punkten är, som fru Nordgren sade i sitt anförande, den punkt, där utskottet ställt sig välvilligt. Vi mena att en frivillig undervisning i esperanto kan åstadkommas blott vid ett mindretal skolor. Det kan väl inte vara fråga om att allmänt i våra skolor införa esperanto som frivilligt ämne, utan det bleve väl blott i ett fåtal skolor detta kunde ske. En förutsättning för att det skall bli frivillig undervisning i detta fåtal skolor är, att vi ha lärare, som äro genomträngda av samma intresse för denna sak som t. ex. de aktade motionärerna, och om detta skall bli möjligt, måste dessa få undervisning i esperanto. Till statsutskottet har ju hänvisats en motion av herr Eriksson i Stockholm om anslag för beredande av möjlighet för lärare att genomgå sådana kurser, som sätta dem i stånd att meddela undervisning i esperanto. När den motionen kommer, få de, som ha sympati för den tanken, taga ställning till frågan. Vår mening är, att om riksdagen bifaller denna framställning om ett sådant anslag, blir en konsekvens den, att vi få tänka på att nyttiggöra denna undervisning, där mark finns för densamma, men innan detta sker, kunna vi gott avslå det hela.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! För fyrtio år sedan skrev esperantospråkets författare, den polske läkaren doktor Zamenhof följande ord:

»En la mondon venis nova sento,
tra la mondo iras forta voko
per flugiloj de facila vento
nun de loko flugu gi al loko.»

Med dessa ord ville han ge uttryck åt sin livsuppfattning, att genom esperanto hade det i världen kommit ut en ny känsla; att genom världen går nu ett starkt rop, som flyger på lätta vingar från plats till plats, från ort till ort.

Jag kan säga som herr Hage, vilken citerade ett uttryck av herr Lindhagen, att denna fråga har fötts med segerhuva, men att det inte ser ut, som om tanken ännu har trängt igenom. På samma sätt kan man möjligen säga om denna av doktor Zamenhof uttalade uppfattningen, att det gått mera sakta än man hoppats att få esperanto att tränga igenom i världen. Det är emellertid min övertygelse, såsom jag vid olika tillfällen har uttalat i denna kammare, att esperanto kommer att erövra världen, just därför att världen behöver esperanto.

Här har man ju under de sista veckorna sett en stor huvudstadstidning gå in för agitation mot esperanto och därvid framhåva, att ett nationellt språk, nämligen engelskan, har alla utsikter att segra i kampen. Jag kan icke tillägna mig detta betraktelsesätt. Trots de kolossala kostnader, mänskligheten världen över lägger ned på språkundervisning och de stora kostnader, som i vårt land nedläggas på undervisning i främmande språk, bland andra engel-

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

ska språket, tror jag, att man kan säga, att engelskan icke kan bli världsspråk, såsom de lärda tro på och söka bevisa. Det säger sig självt, att om man skall tänka sig ett världsspråk, byggt på nationellt språks grund, så komma de politiska förhållandena att resa hinder i vägen. Den rivalitet, som finnes mellan nationerna, den fientlighet, om jag så får säga, som existerar mellan de olika nationerna, gör att man aldrig kan nå ett resultat på den vägen. Om man däremot lägger arbetet för ett världsspråk på ett neutralt språk, då kunna de intressen, som finnas i olika länder, i olika delar av världen, ena sig om detta arbete. Jag tror sålunda, att det är på den vägen, man har att söka den lösning av världsspråksfrågan, som mänskligheten behöver.

Såsom frågan ligger till i dag, skall jag icke taga upp någon längre debatt och ej heller göra något yrkande. Jag kan i viss mån erkänna det som utskottets ärade ordförande framhöll, att för oss det viktigaste är att skaffa kompetenta lärarkrafter i esperanto. Jag hoppas livligt, att riksdagen om några veckor skall mycket välvilligt behandla den motion jag väckt och som utskottets ärade ordförande här erinrat om. Jag tror, att med ett bifall till denna ha vi tagit det första steget på den väg, vi måste gå för att skapa förutsättningar för att esperanto skall bli utbredd bland folket genom att bevilja anslag till utbildande av lärarkrafter i detta språk. För närvarande är det så, att det klagas från olika håll över bristen på kompetenta lärare.

Under senare år har esperanto slagit igenom som studieämne i den stora och livliga folkbildningsrörelse vi ha i vårt land, och som tar sig uttryck dels inom nykterhetsorganisationerna och dels inom arbetarnas bildningsförbund. Inom godtemplarordens studiecirklar ligger esperanto högst i fråga om antalet cirklar, som syssla med främmande språk. Inom arbetarnas bildningsförbund har sedan gammalt engelska legat mycket högt, tre gånger högre än tyska och esperanto, men under sista året närmar sig esperanto i antal de engelska cirkelarna, och jag vill minnas, att under det senaste studieåret engelska studerades i omkring 160 cirklar, medan esperanto studerades i 149. Skillnaden är sålunda icke så stor numera, och det visar den ökade tillväxten i intresse för esperanto just hos den studiebedrivande allmänheten, jag skulle nästan tro mest ibland ungdomen i vårt land.

Det har gjorts framställning, att man, i syfte att avveckla bristen på kompetenta lärare i språket, skulle få någon halvtimme varje vecka i riksprogrammet per radio. Men radion i vårt land behärskas av de tongivande kretsarna, såsom dessa också behärska tidningspressen, med påföljd, att man ännu ej kommit till något resultat på den vägen. Jag kan nämna, att man inom radion är så pass rädd för esperanto, att följande inträffade, då för något mer än ett år sedan man hade en diskussion i världsspråksfrågan mellan kompetenta personer, professorer, rektorer, lektorer o. s. v. Det var då en japansk tidningsman, som samtidigt var med på studion, och han bad att efter debattens slut få säga några ord. Detta tilläts, men han fick ej tala på esperanto utan på japanska. Man var så rädd, att esperanto skulle höras i etern talat från Stockholms rundradiostation, att man ej tillät honom att tala annat än på japanska. Han måste ju sedan göra en tolkning av sitt anförande till esperanto och då var det en svensk arbetare som var närvarande, vilken översatte det till svenska, så att vederbörande tjänsteman på studion kunde läsa upp det. Det synes mig som om det hade varit lika bra att låta honom tala på esperanto. Det är denna paniska förskräckelse, som man på vissa håll har för esperanto, som här tog sig uttryck.

Men trots allt detta kommer esperanto att gå segrande fram, det är min övertygelse. Och jag fick en livlig förnimmelse därav i somras, när jag som representant för svenska järnvägsmannaförbundet deltog i arbetarnas internationella esperantokongress i Göteborg. Där närvaro representanter för 23

nationer från hela världen, det var omkring 450 representanter, och de, som voro i tillfälle att åhöra debatterna, blevo livligt övertygade om, hur lämpligt esperanto är som kongressspråk. Jag har deltagit i ett stort antal nationella kongresser, och jag vet, hur livligt debatterna kunna gå till där. Men jag måste säga, att i fråga om livlighet och intresse från deltagarnas sida lämnade denna arbetarnas internationella esperantokongress icke sina svenska förebilder på något sätt efter. Det var samma livlighet och samma möjlighet att uttrycka sig där som vid andra arbetarkongresser inom vårt land. Det var bara den skillnaden, att här yttrade sig tyskar, ryssar, araber, spanjorer, engelsmän etc. på esperanto. Och även vi svenska representanter yttrade oss efter vår förmåga, trots att en göteborgstidning påstod, att vi talade stackato, medan utlänningarna talade betydligt livligare. Men det beror kanske på vårt temperament, som är något lugnare i allmänhet än utlänningarnas.

Herr talman! Jag lovade att ej alltför mycket utbreda mig i frågan med hänsyn till föreliggande situation. Jag slutar alltså, som jag förut sade, utan något yrkande, men med uttryckande av min fasta förvissning, att trots det motstånd, som göres från olika håll, och trots de krafter, som sätts in gång efter annan för att motarbeta esperanto, så kommer esperanto att gå fram, därför att människorna behöva det.

Häruti instämde herr *Höglund* i Göteborg.

Herr Hage: Herr talman! Endast en kort replik till utskottets ordförande!

Han gjorde en mycket egendomlig deklaration. Han gjorde nämligen den deklarationen, att eftersom här gjorts yrkande i en motion, där man pekat på, att *esperanto* borde godkännas som världsspråk, så kunde utskottet, även om det hade den uppfattningen, att det vore lyckligt, att det bleve ett världsspråk, ej gå med på yrkandet om en *förutsättningslös* utredning i frågan. Jag kan ej tänka annat, än att bakom en sådan deklaration ligger en viss rädsla för att utredningen skall visa, att det blir esperanto, som kommer att segra i tävlingen.

För övrigt vill jag säga, att herr utskottsordförandens ståndpunktstagan-
de i detta avseende står mycket litet i överensstämmelse med det uttalande, som utskottet gör på sid. 3, där utskottet säger: »Utskottet vill ingalunda förneka, att ett internationellt godtaget världsspråk skulle vara av stort värde såsom tekniskt hjälpmedel, såsom kongressspråk och även i viss utsträckning såsom turistspråk.» Jag skulle vilja lägga till detta, att språket även skulle få *andra* uppgifter, ty det skulle även bli handelsspråk och i allmänhet komma till användning som ett hjälpmedel vid internationella överläggningar. Om man emellertid har den uppfattningen, som utskottet säger sig ha, och den uppfattningen ha naturligtvis främst *arbetarna* i stor utsträckning på grund av sina internationella förbindelser och det internationella arbete, vari de inlåtit sig — då måste man väl även ha anledning stödja ett yrkande, som syftar till att åstadkomma, att ett dylikt språk kan komma till verklig användning.

I det sammanhanget skulle jag vilja framhålla, att jag anser för min del, att det enbart är en *tidsfråga*, när våra *bönder* måste lära sig, att det även för dem är en nödvändighet att åstadkomma en förbindelse, ett samarbete mellan bondeklasserna i olika länder. Då är det nödvändigt för dem att söka skaffa sig språkkunskaper, och då uppställer sig även för dem, vilka icke äro vidare språkkunniga, nödvändigheten av att åstadkomma ett internationellt språk.

Herr talman! Jag finner ej, att här från utskottets ordförande förebragts något skäl för avslag på mitt yrkande i den första punkten. Nu får jag säga, att det är vanligt i utskotten, att om det gäller olika yrkanden och man anser

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

sig kunna gå med på *ett* yrkande, så kan man inom utskottet inskränka sig till att yrka bifall till detta. Här ha de fyra olika yrkandena numrerats upp just med hänsyn till att, om utskottet icke vill gå med på *alla*, har det möjlighet att gå med på *något*. Den möjligheten föreligger alltså för utskottets medlemmar.

Jag skall inskränka mig till detta. Även om utskottsordföranden kommer med en replik, skall jag ej vidare begära ordet. Det tjänar intet till.

Herr Flyg: Herr talman! Jag är icke esperantist och har tidigare varit skeptisk i fråga om möjligheten att genom ett på konstgjort sätt åstadkommet världsspråk övervinna språksvårigheterna. Under senare år har emellertid det försiggått en mycket rask utveckling av det frivilliga studiet av det världsspråk, som debatten i dag gäller, nämligen esperanto, och man måste ju säga, att det är riktigt vad här tidigare sagts, nämligen att studiet av detta språk inom olika folkbildningsorganisationer, inom arbetarnas bildningsförbund etc. har utvecklats kraftigt under senare år. Skall man emellertid komma till ett verkligt försök att nå en positiv lösning, tror jag, att man måste gå ut från, att enda möjligheten är att detta språk beredes utrymme och plats i folkskolan i olika länder. Jag tror, att man i det fallet visat på icke blott en riktig utan på den enda framkomliga väg att gå, om man vill nå ett resultat i denna fråga.

Det är sant, och det medger jag, att det är fortfarande en svårighet, att det består strid mellan anhängarna av olika världsspråk. Och jag är alls icke kompetent och därför ej heller färdig att för dagen avgöra, vem som har rätt i striden mellan ido och esperanto. Det är fortfarande en fråga, till vilken jag ej vill taga ställning. Vad jag har velat säga ifrån är, att de önskemål, som här framförts av vederbörande motionärer, äro så billiga och så berättigade, att jag menar, att man ej kan, som utskottet gjort, gå emot dem, utan att man i stället borde gå dem till mötes.

Dessutom skulle jag vilja säga, att inom den nuvarande skolordningens ram och på det schema, som finnes för folkskoleundervisningen, finnes mycket väl plats att bereda utrymme för studium av ett världsspråk. Man inövar ett dylikt språk på mycket kort tid. Jag har påträffat arbetarungdomar runt om ute i landet, som med självstudium och på endast några få månader förvärvat sig sådan kunskap, att de kunnat korrespondera med esperantister eller anhängare av annat världsspråk i olika länder. En fullständig korrespondens mellan dessa världsspråks anhängare har således kunnat äga rum efter en vinters studier i en studiecirkel. Det är klart, att om man skulle taga upp undervisning i detta språk i skolan, kunde man på kort tid och utan att tränga undan de andra nyttiga ämnen, som där finnas, giva kunskap på detta område och därmed tillmötesgå ett starkt krav från bredare folklager, där viljan och önskemålet att komma i förbindelse med folk och strömningar ute i världen i nuvarande stund är större än någonsin.

Jag har för dagen intet yrkande, men anser, att, då frågan bringats till debatt, borde även dessa mina synpunkter föras fram.

Herr Weijne: Herr talman! Det har i utskottet ej rätt mer än en mening om, att esperanto har en stor betydelse för det internationella samarbetet. Men det som är den springande punkten är den, som herr Hage berörde, då han säger, att han i själva verket gent emot utskottet har den uppfattningen, att man först internationellt skall fastställa ett världsspråk och sedan inlära det. Utskottet har en rakt motsatt uppfattning. Vi mena, att esperanto, om det håller måttet, skall tränga sig fram och så småningom erövra platsen som världsspråk. Icke minst gör striden mellan ido och esperanto, att man måste

ha den uppfattningen. Enligt min mening måste det bli så, att den, som tror på betydelsen av esperanto, ej i första hand skall försöka få det fastslaget som världsspråk, utan stödja det så, att allt flera människor få lära sig språket.

*Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Enligt min uppfattning har herr Eriksson i Stockholm, som är en varm anhängare av esperanto, slagit in på en riktig väg, då han begärt riksdagens ekonomiska stöd i det avseendet; och för min del kommer jag att utan tvekan rösta för herr Erikssons framställning i detta syfte. Jag tror, att det är den riktiga vägen, och jag tror, att det borde vara jämförelsevis lätt att vinna enighet om den vägen, under det att man måste stå mera tvivlande inför de till synes storartade men kanske ej alls verklighetstrogha projekt, som framförts i fråga om esperanto under de sista åren.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mosesson: Herr talman! En enda replik till herr Hage! Såsom utskottet fäst uppmärksamheten på, ha alla motionärer, före 1928, lämnat öppet, huruvida det världsspråk, som de ha önskat, skulle vara t. ex. engelska eller ett konstgjort språk. Från och med 1928, således även nu i år, utgå motionärerna ifrån, att detta världsspråk, som de önska, skall vara ett konstgjort språk, skall vara esperanto. Den motion, vi nu behandla, är dock genomträngd av den känslan, icke att det i allmänhet skall vara ett världsspråk, vilket som helst, utan att detta världsspråk skall vara just esperanto; och då vill jag framhålla för herr Hage, att det synes mig egendomligt, att han nu efteråt bryter ut första momentet av dessa fyra och vill åt detta moment giva en innebörd, som erinrar om de motioner, som väcktes före 1928 men som icke ligger i linje med denna motion, som han här väckt och som går ut på att göra esperanto till världsspråket.

Herr Hage: Herr talman! Jag måste beklagligtvis bryta mitt löfte att icke yttra mig vidare.

Jag vill då först säga till ordföranden i utskottet, att såvitt jag förstår är det så, att — även om det finnes en tendens i motiveringen att intaga en annan ståndpunkt, nämligen den, som kommit fram i yrkandet nr 2 — så hade utskottet varit fullkomligt oförhindrat att falla tillbaka på yrkandet under första punkten, vilket varit före vid vissa tidigare tillfällen i riksdagen. Vad herr ordföranden i utskottet rörande denna sak anförde, är alltså ej bevisande på något sätt för, att ej utskottet skulle ha kunnat tillstyrka den under punkten 1 gjorda framställningen, om utskottet överhuvud taget haft något intresse för saken.

Sedan vill jag säga några ord till herr Weijne.

Det finnes många, för vilka man föreslagit att de skulle lära sig esperanto, som svarat på det sättet: »Vem vet, om det blir engelska, esperanto eller ido, som blir världsspråk?» Då är det givet, att vill man verkligen verka för att esperanto går framåt, så skulle det vara en väg att underlätta detta genom att efter undersökning få fastslaget, att esperanto blir det språk, som skall användas. Då kommer en massa nu tveksamma människor att inför detta faktum, att esperanto blir det internationella hjälpspråket, anse sig ha anledning att påbörja studiet av detta språk.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Hage under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställts av fru Nordgren; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. Sveriges
utträde ur
Nationernas
förbund.

Å föredragningslistan var härefter uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Nationernas förbund.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 205, hade herr *Flyg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte

1) för sin del besluta Sveriges utträde ur Nationernas förbund; samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med biträdande av detta riksdagens beslut måtte anmäla Sveriges utträde ur Nationernas förbund, samt i övrigt vidtaga de åtgärder, som kunde föranledas av detta besluts realiserande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Flyg**: Herr talman! Det digra och omfångsrika utlåtande, som föreligger från konstitutionsutskottet i denna fråga, talar ju sitt tydliga språk beträffande det allvar och det sätt, på vilket konstitutionsutskottet för sitt vidkommande ansett sig böra behandla det spörsmål, som här föreligger. I utlåtandet säges: »Enligt utskottets mening hava sedan dess» — d. v. s. 1927 års riksdag — »inga omständigheter tillkommit, som böra föranleda riksdagen att intaga en förändrad ståndpunkt i fråga om Sveriges medlemskap av förbundet.» Ja, med risk att betraktas såsom oartig mot utskottet måste jag säga, att denna formulering, detta uttalande kan betecknas såsom ett bevis på bristande kännedom om de förhållanden, man uttalat sig om, då enligt min mening mycket har inträffat sedan den tidpunkt, då riksdagen senast behandlade ett förslag om Sveriges utträde ur Nationernas förbund.

Det är så, att man har framställt Nationernas förbund såsom en fredsgorganisation. Ja, jag har hört på otaliga möten, man i såväl föredrag som diskussioner sagt ifrån, att Nationernas förbund skulle vara icke blott en fredsgorganisation utan nära nog den enda garantien för freden. Och man har sagt i artiklar och tal, att genom Nationernas förbund skulle folkförbrödringen och därmed också avrustningen förverkligas. Jag menar, att i detta avseende har under den tid, som ligger mellan åren 1927 och 1929, sådana händelser inträffat, sådana frågor förekommit inom Nationernas förbund, att man alls icke kan resonera så, som konstitutionsutskottet gör i sitt utlåtande; och då utskottet gör en hänvisning till motiveringen i undertecknads motion, då måste jag säga, att då uttrycker man sig egentligen mot sitt eget utlåtande på det sättet, att i denna motivering, som man själv hänvisar till, har jag rätt så ingående visat på eller redogjort för den behandling av avrustningsproblemet, som under den mellanliggande perioden förekommit inom Nationernas förbund, inom dess speciella organ för detta ändamål och dessutom vid det senaste förbundsmötet. Jag erinrar om — jag vill försöka se saken ur flertalets av denna kammare, de s. k. fredsvännernas och avrustningsvännernas, pacifisternas synpunkt — att redan år 1924 beslöt N. F. att begynna arbetet med avrustningsproblemet. Det gick år men intet blev gjort förrän år 1927, då man äntligen alltså sammankallade i november den förberedande kommissionen för att taga ställning till problemet i dess helhet och framför allt till det förslag, som då förelåg, nämligen Sovjetunionens avrustningsförslag. I den motivering, jag har till min motion, har jag gjort ett sammandrag av detta förslag, ett kort och koncentrerat sammandrag, där jag pekat på att förslaget innebär en allmän, fullständig och omedelbar av-

rustning inom en period av fyra år men på sådant sätt, att möjligheterna till väpnade sammanstötningar redan inom ett år skulle vara begränsade.

I förslaget beräknades, att under det första året skulle följande åtgärder vidtagas: 50 % demobilisering av arméerna, förstörandet av alla vapenreserver, utmönstrandet av de viktigaste delarna av sjö- och luftflottan samt likviderandet av alla militära institutioner. Under de därefter följande tre åren skulle följa det fullständiga upplösandet av arméerna, förstörandet av alla truppernas vapen, ombyggnad av alla sjö- och luftfartyg för fredsändamål liksom även alla maskiner och verktyg för framställning av krigsmateriel, upphävandet av militärbudgeten samt överlämnandet av alla med avrustningen sammanhängande frågor till civilministerierna. Kvar bleve blott enligt förslaget ett visst antal skyddstrupper (tull- och gränsbevakning, milis samt ett mindre antal krigsfartyg till handelsfartygens skydd) och ett obetydligt antal vapen för personliga ändamål (jaktvapen o. d.).

Kontrollen över överenskommelsens genomförande i de olika till Nationernas förbund anslutna länderna skulle utövas av en ständig internationell kommission, under denna skulle sortera enskilda kommissioner i de olika länderna, vidare distriktskommissioner, vilka skulle sammansättas enligt principen om likabehandling av de lagstiftande församlingarna samt slutligen — och det är mycket kraftigt understruket i förslaget — de fackliga organisationerna i de olika länderna.

Jag frågar: vem av avrustningsvännerna i denna kammare, som giva sig ut för att vara fredsvänner, pacifister, har något att invända mot detta förslag, mot dess innehåll? Och när man som man gjorde omedelbart kom och sade: Det där är icke allvarligt menat, det är en demonstration, då ligger den repliken nära till hands, att man svarar: varför pröva ni icke allvaret i det framlagda förslaget genom att taga upp detsamma och genom att gå det till mötes?

Jag går nu vidare och erinrar med några ord om detta förslags behandling. Jag erinrar om att den, som framför allt och kraftigast på detta första sammanträde vände sig mot förslaget, kallade det för en fantisiprodukt och omöjlig utopi, var den franske socialdemokraten Paul Boncour, som talade icke såsom en enskild man utan såsom representant för den franska imperialismen.

Så går frågan vidare, och man tillsätter för att slippa kalla in den år 1924 beslutade avrustningskonferensen ett nytt organ, säkerhetskommisionen, och denna s. k. säkerhetskommision sammanträder så i mars 1928. Här kommer frågan, sedan förslagsställarna fått pressa fram den, under behandling, och vi finna, att samtliga representanter — jag skall icke trötta med att redogöra för deras uttalanden — med undantag för den tyske representanten samt representanten för Turkiet, bestämt gå emot förslaget, bekämpa det och använda sig av alla medel för att slå ned detsamma. Vi veta, att denna kommissions beslut blev, att den avvisade det framlagda förslaget. Omedelbart sedan det skett, framlägger den ryske representanten inför kommissionen ett modifierat förslag, ett förslag, där man gått till mötes önskemål, framställda under debatten. Man lägger alltså fram ett förslag, där man tagit hänsyn till synpunkterna från deras sida, som sagt: det är omöjligt, så långt kunna vi icke gå. Man lägger fram ett modifierat förslag, och så ligger frågan i det momentet och även för närvarande.

Gå vi så till Nationernas förbunds församling i november 1928, kunna vi därifrån — om jag skulle vilja fresta kammarens tålamod ytterligare, skulle jag kunna återge intressanta uttalanden, karaktäristiska för fredsviljan och avrustningsviljan hos representanterna för England och Frankrike framför allt, men jag skall icke göra det — erinra om det anförande, som Briand, den franske representanten, höll, ett anförande, som vid den tidpunkten väckte ett oerhört uppeende över hela världen och kommenterades i hela världspressen och utan vidare kan betecknas såsom en klar krigspropaganda, hets till krig och

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

nya rustningar. Jag erinrar om detta anförande, där han riktar spetsen mot Sovjetunionen, och förklarar dess avrustningsförslag icke vara allvarligt menat och där han vänder sig mot Tyskland och säger, att Tyskland icke alls är avrustat. Det är felaktigt att påstå, att Tyskland är avrustat, säger han, ty man har där en armé på 100,000 man, och säger han, denna armé består av officerare och underbefäl. Det är vad man kallar en kaderarmé. Och dessutom finnas frivilliga organisationer, som omedelbart kunna mobiliseras och som undergå en utbildning av den art, att man icke alls kan påstå, att Tyskland saknar armé. Han vänder sig alltså särskilt kraftigt och bestämt mot Sovjetunionen och för det andra mot Tyskland. Det är hans uttalande vid detta tillfälle.

Sedan skulle jag vilja erinra konstitutionsutskottets representanter om något annat, som har inträffat, nämligen det avslöjande, som gjordes av den amerikanska tidningspressen, det uppmärksammade avslöjandet av ett hemligt fördrag mellan England och Frankrike, den s. k. flottalliansen, ett fördrag, som dels visar på hur dessa tvenne ledande makter inom Nationernas förbund vända sig mot jätten på andra sidan Atlanten, Amerika, och dels klargör överenskommelsen om en aktion mot Sovjetunionen, mot den andra fronten. Jag erinrar om det och erinrar vidare herrarna i konstitutionsutskottet om de siffror, som finnas tillgängliga, som visa på de stegrade rustningarna i de olika länder, som spela en ledande roll inom Nationernas förbund, och även inom landet på andra sidan Atlanten. Jag visar på dessa siffror och frågar, om icke de och allt det jag redogjort för, om det icke är fakta, om icke det är förhållanden av sådan art, att man icke alls kan säga, att sedan 1927 har ingenting inträffat, som skulle förändra vår ståndpunkt till Nationernas förbund. Jag menar, att om vi se saken i dag ur er synpunkt, herrarnas, som förklara Nationernas förbund vara en fredsorganisation, som förklara den vara den organisation, som skall verkställa och genomföra freden, om vi se saken ur er synpunkt i dag, kunna vi icke då konstatera helt lugnt enbart med hänsyn till de fakta, som jag påtalat, fakta, som icke kunna av någon bestridas, att det har inträffat åtskilligt under de senare åren, som visar, hur oriktigt det är att påstå, att Nationernas förbund är en fredsorganisation, att de ledande makterna ha något intresse för freden eller avrustningen i närvarande stund?

Sedan kommer jag till ett annat argument, som användes mot oss och användes i debatterna om Nationernas förbund på arbetare- och folkmöten landet runt, det argumentet, där man säger: vad har Sverige med det att göra? Det är stormakterna det gäller, vi ha intet som helst intresse av detta, vi bedriva en klar och målmedveten avrustningspolitik. Jag ber då att få erinra om en bestämmelse, den s. k. punkt 16 i Nationernas förbunds statuter, som man har mycket diskuterat och som man säger icke skulle vara förpliktande för de olika länder, som anslutit sig till förbundet. Jag ber få erinra om den tolkning av punkt 16, som gjorts i den proposition, som framlades av svenska regeringen år 1920. Där säges följande:

»Stat, som mottagit framställning av ifrågavarande art, torde ur rättslig synpunkt äga befogenhet att själv besluta, huruvida och i vad mån den må efterkomma framställningen. Detta synes framgå av den, låt vara, mindre tydliga texten till förbundsakten och bekräftas av officiella uttalanden från auktoritativt håll, såsom presidenten Wilson, Léon Bourgeois och den officiella engelska kommentaren till förbundsakten. Att emellertid en stark moralisk och politisk presson kan komma att göra sig gällande, ligger i öppen dag. Ur förbundsidéns synpunkt vore det också att beklaga, om förbundsmedlemmar skulle utan vägande skäl undandraga sig den medverkan för det gemensamma målet, som hos dem påkallas. Förbundstanken vore då i viss mån att anse såsom förfelad. Föga önskvärt vore även ur andra synpunkter, om, såsom må-

hända kan befaras, de mindre folken eller vissa av dem skulle visa benägenhet att åt stormakterna allena överlåta omsorgen om väpnat uppträdande mot fridstorare. En dylik hållning skulle vara ägnad att motverka de mindre staternas naturliga och berättigade strävan efter verkligt inflytande på förbundets angelägenheter.»

*Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

Jag tror, att detta lilla citat ur propositionen 1920 är i all sin diplomatiska formulering dock så klart till innehållet, att vi behöva icke byta ord om att här menas ingenting mer eller mindre, än att Sverige med sitt medlemskap i förbundet måste åtaga sig de förpliktelser, som medlemskapet medför.

Jag vill erinra om en del rätt så intressanta uttalanden, som i detta sammanhang förekommit efter Locarnokonferensen. Då talade man om — vilket alla veta, som följt med denna fråga — att punkt 16 fått en uppmjukning. Den är icke längre så bestämd, utan den har fått en mjukare formulering. Vad har en mycket framstående representant i Nationernas förbund, återigen den franske socialdemokraten Paul Boncour, som där spelat en mycket betydelsefull roll till för kort tid sedan, då han avgick, vad har han att säga i detta fall? Jo: »Fördragen från Locarno äro blott bestämmelser för förverkligande av Nationernas förbunds pakt. Det skulle betyda en förfalskning av pakten, om Nationernas förbund skulle tillåta Tyskland särskilda åtgärder. Artikel 16 är redan tillräckligt elastisk, och Nationernas förbund vill förstärka men icke ännu mer försvaga densamma. I ekonomiskt avseende har Tyskland att deltaga i en blockad av Sovjetunionen. Deltagandet måste liksom i alla andra stater beräknas efter den tyska beväpningens styrka.»

Detta uttalande har sitt stora intresse i detta sammanhang och framför allt i sin sammanställning med det citat, jag återgav för en stund sedan ur regeringens proposition från 1920.

Vidare ber jag få erinra de herrar, som tala om att vi dock äro ett litet land, som står utanför spelet mellan stormakterna i detta fall, om vad jag tidigare i annat sammanhang talat om, nämligen hur vårt land och våra intressen här hemma genom den allt starkare kapitalexporten knytes samman med förhållandena i olika länder i världen, inrangeras under stormakternas intressesfär. Och dessutom vill jag ännu en gång erinra om den Kreugerska koncernens verksamhet i olika länder, som även i stor utsträckning bundit vår politik i detta avseende fast vid förhållandena i de stora länderna och ställt den direkt under deras kontroll. Allt detta — skulle jag vilja säga till herrarna inom konstitutionsutskottet — är argument, som från er egen synpunkt borde tala för det första för en annan behandling av föreliggande motion och för det andra också för en annan slutsats än den ni kommit till. Jag har sett saken hela tiden ur er egen synpunkt och alltså sökt resonera utgående därifrån.

Nu har jag dessutom i min motions motivering fäst uppmärksamheten på ett annat avsnitt av Nationernas förbunds verksamhet. Det har inträffat åtskilliga gånger vid mina diskussioner i olika fackföreningar landet runt, att man framförallt från ledande socialdemokratiskt fackföreningshåll pekat på att vi ha ändå en viss nytta av vårt medlemskap i Nationernas förbund, man har pekat på den internationella arbetsbyrån och framförallt på den s. k. Washingtonkonventionen, som ännu icke är ratificerad här i landet, men likväl är ett dokument, vars innehåll man föredragit och menat, att detta är väl ändå ett stort steg framåt, att detta är väl ändå ett positivt resultat. Varför skulle vi avbryta förbindelserna med detta framgångsrika arbete? Nej, låt oss vara kvar och hjälpa till att förverkliga detta och föra det in i det levande livet.

Det vore mycket intressant att här i dag taga land efter land och visa på huru man behandlat detta dokument, denna Washingtonkonvention. När kom den till, mina herrar? Den kom till under ett moment, då massorna voro i rö-

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

relse i olika länder. Den kom till i det moment, då det var jäsning och kris världen runt, och då arbetarna voro i rörelse för att få löftena från 1914 infriade. Då kom detta dokument till. Man lade fram det på en konferens i Washington, man pekade på det och sade, att detta skall genomföras. Man visade alltså på detta såsom något, som skulle bli en verklighet, och man sade: »Inom tio år skall det vara ratificerat. Är det icke ratificerat av samtliga Nationernas förbund tillhörande makter inom tio år, ja, då anses det förfallet.»

Nu har det emellertid under förra året tillkommit någonting, som kan sägas utgöra dödsstöten för denna Washingtonkonvention. Man kan icke längre tala om detta värdefulla och betydelsefulla dokument. Den engelska regeringens representant meddelade på internationella arbetsbyråns senaste sammanträde under år 1928, att den engelska regeringen aldrig komme att ratificera denna Washingtonkonvention, detta internationella förslag till 8-timmarsdag. Man lade i stället fram ett förslag att på nästa sammanträde upptaga detta förslags revidering och beslöt med stor majoritet att förfara på sådant sätt. Så har det gått med detta skådebröd, mina herrar. Även denna vackra, stora och värdefulla vinst av medlemskapet i Nationernas förbund och dess underorganisation, den internationella arbetsbyrån, finns i dag icke längre kvar.

Konstitutionsutskottet säger, att ingenting har inträffat, som kan ändra vår ståndpunkt i detta avseende. Jag måste då säga: Vad är det som skall inträffa? Jag frågar i varje fall: Var finnas de socialdemokratiska reservanternas inom konstitutionsutskottet? Ty ni måste väl ändå medge, att detta slag mot Washingtonkonventionen är väl ändå något som inträffat, icke sant? Jag har med detta velat ännu en gång se på frågan ur Nationernas förbunds anhängares synpunkt. Jag har velat se på frågan ur deras synpunkt, som tala för ett medlemskap i Nationernas förbund, och frågar nu: Var finns kritiken från deras sida? Är allt verkligen gott och väl? Äro ni tillfredsställda? Var finnas de röster, visserligen svaga, kritiska röster, som gång på gång kommo fram i den borgerliga pressen och även i den socialdemokratiska pressen? Nej, de finnas icke. Ingenting har inträffat, som kan ändra vår ställning. Jag frågar dessutom: var finns oppositionen från det lilla landet Sveriges representanter vid de olika tillfällen, då olika viktiga frågor stätt på dagordningen, och då man rest ned med en klar, bestämd linje att arbeta efter — en linje, som lidit nederlag gång på gång? Jag skulle tro, att god anledning funnes att efterlysa det bestämda och målmedvetna uppträdandet ifrån representanterna i detta fall.

Skulle jag så till sist övergå till att se på saken ur egen synpunkt, ur vår synpunkt, d. v. s. ur den kommunistiska gruppens synpunkt, måste jag säga, att vi självfallet icke alls dela den uppfattning, som konstitutionsutskottet är talesman för. Vi anse, att redan år 1927 förelägo mycket starka skäl för ett uttråde ur denna organisation, och vi anse, att vad vi här pekat på, är ett ytterligare belägg, som styrker riktigheten av vår uppfattning. Det har tidigare påvisats, huru Nationernas förbund varit en förmedlare av stormakternas bankinstitutioners ekonomiska transaktioner. Det har tidigare påvisats en rad andra fakta av Nationernas förbunds verksamhet på andra områden, så att jag skall icke i dag återupprepa detta. Jag hänvisar endast till vad tidigare sagts, vilket i dag ännu starkare understrukits än förut, och ber att få säga klart och tydligt ifrån, att den meningen, att Nationernas förbund har karaktären av en fredsorganisation, kan nog ingen allvarlig människa längre förfäktat eller försöka att på allvar göra sig till talesman för.

I det principanförande, som hölls i det moment, då första förslaget till avrustning framlades av de ryska delegerade på den förberedande konferensens sammanträde, sades också bland annat följande riktiga ord: »Sovjetregeringen är av den uppfattningen, som den alltid givit uttryck åt, att inom

det kapitalistiska systemet orsakerna till krigiska konflikter icke kunna undvikas. Militarismen är en kapitalismen inneboende konsekvens. Men folken ha viljan att kämpa mot de imperialistiska krigerna och att säkra freden. Detta förhållande tillåter sovjetregeringen att mottaga Nationernas förbunds inbjudan, i vilken förbundet säger sig vilja verka för avrustning. Vi ha mottagit denna inbjudan för att visa för hela världen att vi verkligen ha viljan till fred men att däremot de kapitalistiska regeringarna bakom talet om avrustning dölja helt andra avsikter.»

Den behandling, frågan fick, och som jag visat på i dag, visar, huru riktigt man från början bedömt hela frågan från initiativtagarnas sida. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på huru detta anförande kommenterades i en socialdemokratisk tidning, nämligen *Arbeitszeitung* i Wien, där man skrev: »Det klingade som en fanfarstöt. Det var rent av groteskt att se, hur hjälplösa hela samlingen av erfarna diplomater stodo gentemot denna vindstöt, som sopade undan alla salvelsefulla ord och alla papper, varmed man är så rik i Genève. Att i denna församling äntligen en representant för arbetarklassen kunde utveckla det program, vilket endast tager hänsyn till arbetarmassornas önskemål, det måste hälsas som en befriande handling.» Detta är en kommentar från en ropandes röst i den socialdemokratiska tidningsöknen, och detta uttalande står, såsom vi alla veta, i en direkt motsats till det anförande, som hölls på konferensens sammanträde av den socialdemokratiska representanten.

Vår uppfattning om Nationernas förbund såsom ett organ för ententemakternas intressen, framför allt Englands och Frankrikes intressen, i ekonomiskt men även i militärt avseende, om Nationernas förbunds karaktär alltså såsom en krigsorganisation i stället för en fredsorganisation och den därav betingade givna faran för Sverige, för den svenska arbetarklassen av ett fortsatt medlemskap i detta förbund har varit utgångspunkten och det verkliga motivet för vårt ställningstagande även detta år. Medlemskapet i Nationernas förbund bidrager att ännu uppehålla bland de breda folklagren den farliga illusionen, att vi verkligen skulle ha att göra med en fredsorganisation, att Nationernas förbund verkligen skulle vilja fred; och att ingen kritik riktas mot detta medlemskap, bidrager även till att bibehålla denna farliga illusion och leder dithän, att massorna i det moment, då kriget kommer som en blixt från en ingalunda klar himmel, stå fullständigt överraskade och ropa efter detta folkförbund, som massorna tro på. Mot detta vilja vi kämpa. Dessa illusioner vilja vi riva sönder. Det är därför, som vi gång på gång gå fram med detta förslag om utträde ur Nationernas förbund, och det är därför, som vi ämnar även utanför parlamentet bland de breda folklagren fortsätta med vår propaganda mot Nationernas förbund och mot ett fortsatt medlemskap.

Avrustningen — det har sagts tidigare, och det var en gång en sanning, om vilken vi voro eniga inom arbetarnas led — kan uppnås och bli positiv verklighet först i det moment, då arbetarna i de olika länderna taga makten och förena sig och bli delar av en enda stor gemensam enhet i stället för att stå i motsats till varandra. Denna verklighet, mina herrar — särskilt de närvarande socialdemokraterna — nå vi sannerligen icke med ett medlemskap i Nationernas förbund, som syftar till att stärka den bestående kapitalistiska ordningen, utan den nås endast genom en målmedveten kamp mot den kapitalistiska samhällsordningen och mot Nationernas förbund, genom att bygga upp starka internationella, revolutionära kamporganisationer världen runt.

Med detta anförande ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till min motion.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Ang. Sveriges
utträde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
utträde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

Herr Sävström: Herr talman, mina herrar! Herr Flyg började sitt anförande med att uttrycka sin missbelåtenhet över att utskottet på ett något lättvindigt sätt avfärdat hans motion, och jag har nästan suttit och funderat över huruvida det var klokt av utskottet att denna gång såsom vid föregående tillfällen skriva så kort, som utskottet verkligen gjort. Det kan hända, att det ur arbetstaktens synpunkt varit fördelaktigare för oss, om vi återgivit hans motion och gått in i ett resonemang, varigenom herr Flyg hade besparats att behöva stå och redogöra för det långa innehållet i motionen.

Emellertid ha vi inom utskottet ändå fått lov att läsa igenom motionen, och vi ha gjort det ganska ordentligt var och en, men ha dock kommit till det slutet, att det fanns ingen möjlighet att bifalla densamma. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att det inom riksdagen finnes fyra andra partier utom det kommunistiska, partier, som äro alla större till antalet, men från dessa partiers sida har ingen framställning gjorts därom, att Sverige skulle utträda ur Nationernas förbund; och vi ha därför ansett, att det icke funnes några skäl för att gå på bifall till motionen.

Men så frågar herr Flyg: Äro ni socialdemokrater nöjda med tillståndet, sådant det nu är? Jag skulle vilja svara, att jag för min del är ingalunda nöjd, och jag tror icke heller, att de övriga socialdemokratiska ledamöterna äro tillfredsställda, utan vi skulle önska, att man inom Nationernas förbund kunde på ett verksamt sätt bidra till den nedrustning av militarismen, som vi ändå alla längta efter, och som vi hoppas en gång skall på allvar kunna genomföras. Det är klart, att en sådan önskan finns hos oss, och det kan hända, att den också finns hos åtskilliga ledamöter av utskottet, men därifrån och till att förorda den motion, som här föreligger, är ett långt steg. En sådan man som herr Lindhagen har i sin motion vid innevarande riksdag sagt på tal om Nationernas förbund följande: Ur kriget har ock framgått grundläggandet av ett folkförbund. Detta är visserligen ännu ett kristidsbarn. Det har råkat in nu i tre återvändsgränder. Det vill minska rustningarna med bibehållande av rustningarnas ofärd, lösa säkerhetsfrågan med bevarande av osäkerhetens grundvalar samt skapa skiljedom i vitala frågor utan lagar eller erkänt rättstillstånd att döma efter. Med god vilja kan av detta frö dock bliva ett senapskorn, vilket växer ut till ett träd, som överskuggar världen. Således tycks herr Lindhagen hysa en liten förhoppning om att Nationernas förbund ändå skall bli något i det syfte, som han verkar.

Emellertid yttrade herr Flyg till sist på tal om Washington-konventionens beslut i fråga om 8-timmarsdagen, att på den punkten måtte väl ändå socialdemokraterna vara ense med oss. Ja, det står i motionen följande: »Arbetarklassen i Sverige och i andra kapitalistiska länder kan endast genom att mobilisera sina fackliga organisationer för 8-timmarskravet och för dess inskrivande i lagstiftningen föra detsamma till förverkligande». Det är klart, att i en sådan tankegång kunna vi socialdemokrater också instämma, men därav följer dock icke, såsom jag förut sagt, att vi äro färdiga och beredda att även begära, att landet skall utträda ur Nationernas förbund.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Västberg: Herr talman! Jag skall be att få komplettera vad den siste ärade talaren hade att anföras med en alldeles speciell synpunkt, nämligen frågan om bolsjevismens egen roll i fråga om Nationernas förbunds vanmakt för ögonblicket. Man framhåller ju alltid från bolsjevikiskt håll, att Nationernas förbund är svagt, att det ingenting betyder såsom fredsinstrument, och att det följaktligen icke heller är värt arbetarklassens och socialdemokratiens stöd. Det är ju en mycket lätt uppgift att på det sättet anmärka på Nationernas förbund, då man själv är mycket aktiv för att på allt sätt underminera marken

för denna fredsorganisation. Det är icke heller någon från pacifistiskt eller socialdemokratiskt håll, som bestrider Nationernas förbunds begränsning på de flesta viktiga områden, på vilka man vid fredsslutet hyste förhoppningar om att förbundet skulle kunna uträtta något. Detta kan emellertid icke vara något skäl att kasta yxan i sjön på det sätt, som man nu från kommunistiskt håll vill göra. Det utgör tvärtom en anledning att fördubbla ansträngningarna för att låta Nationernas förbund bli det, som man från början avsåg med det-samma, för att fylla förbundet med nytt innehåll och skapa de former, som behövas för att det skall bli det fredsinstrument, som vi alla åsyftade.

*Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

Jag vill särskilt påpeka ett par brister, som jag anser stå i mycket bestämt förhållande till bolsjevismens verksamhet på detta område. Det är ju först att märka, att Nationernas förbund icke är en universell organisation, utan att två av de viktigaste världsmakterna, nämligen Sovjetunionen och Amerikas Förenta Stater, ställt sig utanför. Att Sovjetunionen icke är ansluten till Nationernas förbund, måste ju endera bero på bristande fredsvilja eller också på bristande tro på denna organisation. Att Förenta Staterna stå utanför, torde väl huvudsakligen bero därpå, att arbetarklassen, fredselementet, i denna stat icke är tillräckligt organiserad och tillräckligt stark för att göra sig gällande. Emellertid ha ju båda dessa makter, Sovjetunionen och Förenta Staterna, numera anslutit sig till en fredspakt, som på sätt och vis kompletterar förbundsakten och blir ett fredsinstrument vid sidan av den officiella organisationen.

Den andra svagheten i Nationernas förbund måste väl bero därpå, att man icke funnit någon form för ett verkligt sanktionssystem, varmed man rent automatiskt skulle kunna utpeka en angripare och mobilisera fredsorganisationen mot en fredsstörare.

Den verkliga bristen ligger emellertid däri, att fredskrafterna i världen äro alltför svaga. Vi fredsvänner i de olika länderna ha icke någon allmän opinion bakom oss, och vi ha icke någon stark organisation, som kan förfäkta och tillvarata våra intressen. Överallt sakna vi majoritet. Ingenstädes ha fredskrafterna ett så starkt inflytande, att de kunna göra sig suveränt gällande inom parlamentet, än mindre på det ekonomiska området. Man måste emellertid fråga sig, om bolsjevismen är alldeles utan skuld till detta förhållande, om den kommunistiska rörelsen icke har anledning till självvranssakan, varför icke arbetarklassen, fredstankens speciella bärare ute i världen, har en större och mera verklig makt än fallet är. Jag tror, att detta beror därpå, att när kommunismen bekänner sig till inbördeskriget, när den metodiskt förbereder revolutionen, när den ger sin anslutning till idén om den revolutionära interventionen och systematiskt undergräver förtroendet för pacifismen, så kan man icke förvåna sig över att ute i länderna uppkommer en fruktan, ett hat och en misstro till en stat av Sovjetunionens styrka och omfång och till en kommunistisk rörelse, som icke är alldeles utan betydelse. På detta sätt skapas en misstro i de olika länderna, som medför, att man icke utan vidare vill kasta vapnen.

Bolsjevismen söndrar emellertid också direkt. Det är ju bolsjevismens uppgift i varje kulturland att splittra och söndra arbetarrörelsen. Det är ett faktum, att det var bolsjevismen, som genom sina teser splittrade det starka italienska arbetarpartiet, som ändå hade ett maximalistiskt program och företrädde den revolutionära flygeln inom internationalen, och som redan arbetade i anslutning till Moskva. Bolsjevismen slog sönder och splittrade denna organisation och beredde därmed vägen för den fascistiska diktaturen. Det är också ett väl känt faktum, att det är den bolsjevikiska rörelsen i Frankrike, som först genom den sociala storstrejken slog sönder den stora fackliga organisationen och därefter genom fraktionsarbetet ytterligare underminerade marken

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

och skapade förutsättningar för en verklig fransk reaktion. Jag tror, att vi också kunna säga detsamma om förhållandena i Tyskland, England, Norge, Ungern och Finland och i en rad av andra länder, där det bolsjevikiska uppträdandet söndersplitrade arbetarklassen och därmed också beredde marken för reaktionära stämningar och förhållanden.

Man kan med skäl fråga sig med vad rätt bolsjevismen, sedan den skapat detta resultat, och sedan fredsfolket, arbetarklassen, ingenting längre betyder i alla dessa länder, kan komma med förebräelser mot Nationernas förbund, därför att den ingenting kan göra för freden och för att säkerställa oss emot krigiska äventyrligheter. Man kan väl ändå icke lyfta sig själv i håret, även om bolsjevismen i sin taktik gärna opererar med obefintliga arméer. Denna rörelse säger sig ju vilja räkna med de rent objektiva förhållandena på varje område. Den säger sig kallt kalkylera med de förhållanden, som föreligga på det ekonomiska och politiska området, men den vill icke räkna med att arbetarklassen icke har majoritet i något land. Den vill icke räkna med att socialdemokratien och bolsjevismen utgöra den svagare parten, politiskt och ekonomiskt sett, i varje land i världen, och att man därför måste inrätta sig efter detta faktiska läge.

Det är också av denna anledning, som jag för min del icke kan förstå den inställning, som bolsjevismen har intagit gentemot Nationernas förbund och emot reformistiskt arbete överhuvud taget. Bolsjevismen ställer bara upp ett önskemål, som den vill realisera från det ena ögonblicket till det andra genom en revolutionär kamp. Den vill hoppa över hela det mellanliggande nödvändiga skedet att sakta, successivt och målmedvetet bygga upp en ny organisation inom och sprängande den gamla ramen.

Jag tror, att det är alldeles omöjligt att tänka sig, att de objektiva förutsättningarna för en kommunistisk seger efter en sådan taktik skola kunna föreligga inom överskådlig tid. Detta har ju bolsjevismen fått erfara i sitt eget land. Fastän man där har den politiska makten, har man varit tvungen att inrätta sig efter de ekonomiska förhållandena, och man har fått övergå från sin revolutionära taktik till Nep-politiken, till att inbjuda utländskt kapital, till att inrätta sig efter böndernas psyke och krav. Man har följaktligen måst lägga om sin politik efter det verkliga läget och efter de faktiska ekonomiska förhållandena. Detta har man som sagt blivit tvungen att göra i Ryssland, där man ändå har i sina egna händer hela den politiska apparaten, stödd på bajonetterna. Samma sak måste bolsjevismen också finna sig uti i varje annat land, vare sig de ha det politiska maktinstrumentet i sina händer eller vilja erövra detsamma.

Jag skall icke upptaga tiden längre med att gå in på herr Flygs positiva invändningar mot Nationernas förbund. Jag tror, att det är alldeles tillräckligt att ställa den samvetsfrågan till herr Flyg och hans partikamrater, huruvida de mena allvar med sitt tal om avrustning och icke endast avse en politisk manöver, och huruvida de ha ett verkligt intresse för freden i världen. Är så förhållandet, tror jag, att de måste inrikta sin taktik på ett annat sätt, så att de överge propagandan för inbördeskriget, den metodiska splittringen av arbetarklassen, för att i stället inrätta sig efter de objektiva förhållandena i världen och på reformistisk väg söka skapa fram förutsättningarna för en annan och högre social och ekonomisk ordning och därmed även en tryggad grund för ett verkligt fredstillstånd.

Herr **Flyg**: Herr talman! Endast en kort replik. Jag tager fasta på vad som förklarades av utskottets föredragande, herr Sävström, att det även finns socialdemokrater, som icke äro nöjda med Nationernas förbund och med dess

behandling av de olika frågorna. Om så är förhållandet, herr Sävström, och det har jag ingen anledning att betvivla, ber jag endast att få efterlysa de positiva uttrycken för denna missbelåtenhet. I varje fall har jag rätt att fordra, att det kunde fått en så beskedlig form som ett uttalande därom i det utskottsutlåtande, som nu föreligger till behandling.

Herr Sävström förklarade också, att socialdemokraterna voro ense med motionären därom, att åttatimmarsdagens genomförande, denna viktiga fråga för arbetarklassen, endast kan ske genom de fackliga organisationerna. Nåväl, då må jag säga, att denna uppfattning har egentligen icke kommit till direkt uttryck i varje fall förrän just i detta ögonblick, och jag kan sannerligen icke förstå, att om herr Sävström är bärare av den uppfattningen, det kan leda till ett utskottsutlåtande av det slag, som i dag föreligger, till förslag om fortsatt medlemskap av Nationernas förbund, som på detta sätt har försumpat frågan och jonglerat med den såsom ett skådebröd för att lugna arbetarmassorna för att sedan inför tioårsperiodens utgång kasta det hela överbord såsom varande enbart ett demonstrationsförslag.

Sedan skall jag be att få säga ett par ord till herr Västberg. Han säger, att man skall icke kasta yxan i sjön genom att ställa sig utanför Nationernas förbund. Ja, herr Västberg, det räcker med ett sådant uttalande för att visa, att vi se på detta spörsmål från helt motsatta utgångspunkter. Jag har gång på gång understrukt, senast för en kort stund sedan, att detta, som ni hoppas på, freden, avrustningen, folkförbrödringen, kan endast uppnås på en enda väg och med ett enda medel, genom arbetarklassens internationella samhörighet och genom dess aktion, men sannerligen icke genom Nationernas förbund.

Herr Västberg säger, att arbetarklassen först måste skaffa sig majoritet i de olika länderna, ty sedan är det den, som sänder ombud till Nationernas förbunds församling. Ja, jag måste säga, att detta resonemang är rent hopplöst ljusblått och står i full överensstämmelse med de gamla utopisterna och deras vackra drömmar, för all del mycket vackra drömmar, men det står i en förfärlig motsättning till verkligheten och framför allt till de resultat, som denna verklighet givit oss under senare hårda år.

Sedan säger herr Västberg, att Sovjetunionen står utanför, och att det beror på bristande fredsvilja. Ja, det är klart. Det finns intet annat motiv. Det land, som är det enda, som lagt fram ett klart avrustningsförslag just efter pacifisten herr Västbergs eget patent och recept, det landet står utanför Nationernas förbund på grund av bristande fredsvilja. Att Amerika står utanför, det beror på, säger han, att arbetarna där äro för svaga. Jag kan icke hjälpa, att även detta uttalande kan karakteriseras på samma sätt som uttalandet om att man icke skall kasta yxan i sjön, ty det är dock klart för varje människa, som har följt med händelserna på detta område, att orsaken till att Amerika står utanför Nationernas förbund är en helt annan, som i detta nu framträder tydligt och klart genom de skärpta motsättningarna, ekonomiskt och militärt, som framträda mellan å ena sidan Amerika och å andra sidan den ledande makten inom Nationernas förbund, nämligen England.

Sedan frågar herr Västberg, om icke bolsjevismen har skuld till det förhållandet, att herr Västberg här i Sverige såsom representant för fredsvännerna och herr Västberg i andra länder i olika gestalter såsom representant för fredsvännerna äro i minoritet och ej i majoritet, och sedan räknar han upp en hel rad s. k. fakta. Jag måste säga, att dessa fakta voro av den art, att jag rekommenderar bäraren av dem att något närmare studera de förhållanden, han talar om, så skola vi sedan taga upp en allvarlig diskussion om dessa spörsmål. I dag var det endast löst utkastade påståenden och i sin helhet

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

felaktiga påståenden, och jag behöver därför icke bemöta de fakta, som herr Västberg kom med såsom bevis för bolsjevismens förfärligt skadliga roll.

Bolsjevismen, säger herr Västberg senare, vill icke räkna med att arbetarklassen icke har majoritet. Jo, herr Västberg, det göra vi. Vi räkna med det, och hela vår verksamhet går ut på att verkligen göra klart för arbetarklassen, att den skall nyttja sin majoritet, och att den alltså skall vidtaga de åtgärder, som göra det möjligt för den att verkligen spela den roll som maktfaktor, som den skulle kunna göra, om den insåge sin egen styrka, sin väldiga styrka, sin organiserade styrka. Hela vår verksamhet går ut på detta, men sannerligen att man gagnar denna arbetarklass medvetenhet om sin majoritetsstyrka och sin ställning genom att hålla på med det vackra talet om medlemskap i Nationernas förbund, genom att inbilla arbetarklassen, att den skall på den vägen under de kapitalistiska förhållandenas fortbestånd kunna komma till något positivt resultat.

Därmed har jag nästan besvarat den samvetsfråga, som herr Västberg slutade sitt anförande med. Den samvetsfrågan ha vi redan tidigare klart och oförtydligt åtskilliga gånger lämnat svar på. Det svaret går ut därpå, att lösningen av arbetarklassens livsfrågor, de frågor, som vi gång på gång sysslat med här av social lagstiftnings karaktär, såsom exempelvis åttatimmarsdagen, arbetslöshetsförsäkringen, lösningen av allehanda sådana dagsfrågor av ekonomisk eller politisk art samt ernåendet av arbetarklassens stora slutmål, det socialistiska samhällets uppbyggande, allt detta sker endast genom arbetarklassens organiserande i kamporganisationer och genom oförtruten kamp mot den kapitalistiska ordningen och dess olika institutioner på olika områden, där detta kan ske, och icke genom samarbete i någon form. Endast på den vägen kunna vi komma fram och endast på den vägen kan det ske. Jag tror, att både herr Västberg och jag skola få uppleva den dagen, då det skall visa sig, att jag har rätt och att herr Västbergs och hans meningsfränders nuvarande verksamhet i stället varit ett hinder på vägen att nå detta mål, då de bekämpat de strävanden, som vi äro talesmän för.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Spångberg**: Herr talman! Detta synnerligen intetsägande utskottsutlåtande tycks vara en avspeglning av den lika ytliga och intetsägande överläggning, som föregått detta utlåtande inom utskottet, och jag stärks i denna min uppfattning, då jag hörde herr Sävström tala för en stund sedan. I det utlåtande, som föreligger, hänvisar man till det utlåtande, som framlades av samma utskott vid 1927 års riksdag, och när jag såg efter vad utskottet då anförde, var det ungefär precis samma formulering med undantag av att man hänvisade till det utlåtande, som framlagts vid 1924 års riksdag i anledning av en det året väckt motion. Går man tillbaka till utskottsutlåtandet av år 1924, finner man visserligen en något längre motivering, men i huvudsak hänvisar man till det utlåtande, som avgavs år 1921, då personer, av vilka vissa nu tillhöra det socialdemokratiska partiet, väckt en motion med liknande yrkande som den här väckta. Av denna ständiga hänvisning tillbaka finner man, hurusom man inom utskottet vägrar att överhuvud taga upp de sakliga skäl, som finnas för vårt uttråde ur Nationernas förbund och som anförts t. ex. i motionen. Läser man motionen av år 1921 eller de anföranden, som höllas av några talare i anslutning till den proposition, som år 1919 föranledde riksdagens beslut om Sveriges anslutning till Nationernas förbund, finner man en klar omsvängning hos de socialdemokrater, som då gingo emot Nationernas förbund.

Herr Sävström menade i dag, att det var det förhållandet att intet annat parti framlagt en sådan motion som till viss del varit bestämmande för ut-

skottets utlåtande. Ja, jag må då säga, att jag finner den motiveringen litet underlig. Emellertid, om jag söker efter det reella skälet, måste jag säga mig, att ingenting har inträffat av vad Nationernas förbunds förespråkare anförde skulle komma att ske, då Sverige lämnade sin anslutning till Nationernas förbund.

*Ang. Sveriges
utträde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)*

Utlåtandet av i dag visar på, att försvararna av Nationernas förbund egentligen ingenting hava sett och ingenting lärt men glömt allting under de tio år som gått, sedan Nationernas förbund bildades. Huruvida det är äkta eller spelat, skall jag lämna därhän. Det saknar i detta sammanhang sin betydelse.

Vad som emellertid framhålls vid anslutningen av Sverige till Nationernas förbund var i huvudsak, att det skulle bli en fredsorganisation. Det har konstaterats här förut av min partikamrat herr Flyg, att motsatsen blivit fallet, och jag vill säga, att detta förhållande med Nationernas förbund innebär ingen besvikelse för oss kommunister. Vi voro medvetna om, att det icke skulle kunna bli en fredsorganisation. Det var nämligen lika onaturligt, att Nationernas förbund skulle kunna bli en fredsorganisation, som det är naturligt, att rustningar och krig oskiljaktigt hänga samman med det kapitalistiska samhällssystemet.

Herr Västberg varnade för revolutionär kamp och manade oss kommunister till en liten smula eftertanke, om icke vi i viss mån, genom vår propaganda för revolutionär kamp, bidragit till den rustningshets, som nu pågår ut över världen. Ja, det är en något underlig metod herr Västberg använder vid sitt sökande efter orsakerna till de nu pågående rustningarna. Enligt denna tankegång skulle det å andra sidan innebära, att rustningarna inställdes, om arbetarklassen i detta nu icke talade om revolutionära medel i kampen mot krig, icke talade om kamp mot kapitalism. Jag vill fråga: tror herr Västberg själv på detta resultat av sin förkunnelse?

För övrigt: var stå de socialdemokratiska partierna i dag? Var står majoriteten av de socialdemokratiska ledarna, då det gäller militärfrågan? Vi kunna i detta fall hänvisa till en rad av franska och tyska socialdemokrater. Vi kunna också hänvisa till en rad av svenska socialdemokrater i den mest framskjutna ställning i det socialdemokratiska partiet här i Sverige. De hava mycket uttryckligt sagt ifrån, att deras parti, deras ungdomsförbund liksom de själva, äro anhängare av ett fosterlandsförsvar, d. v. s. att arbetaren skall gå ut i krig just för det land där han befinner sig, oavsett vilken ekonomisk och politisk struktur detta land har. Om det är ett borgerligt land är en sak, som man från socialdemokratiskt ledarhåll i dag icke frågar efter.

Krigets orsaker bottna givetvis i de ekonomiska motsättningarna, och jag måste säga, att man skulle vara synnerligen verklighetsfrämmande, om man skulle tro, att de sammanslutningar av kapitalistiska stater, därtill begränsade till några få stater, som avgingo såsom segrare ur världskriget, skulle upphäva de ekonomiska förhållanden, som äro den direkta orsaken till krig och utan vilkas upphävande freden aldrig skall kunna komma att varaktigt inträda.

Herr Sävström erinrade om, att herr Lindhagen trodde på Nationernas förbund som fredsorganisation. Ja, jag kanske skulle kunna säga, att i det uttalandet av Lindhagen, som herr Sävström citerade, ligger en mycket verklighetsfrämmande grundsyn. Det visar sig med all brutalitet, hurusom allt tal om avrustning genom Nationernas förbund endast var de kapitalistiska staternas maskeringskonst, när det gällde att för full fart och ostörda av tryck ifrån arbetarhåll rusta för nya krig. Ty hur står det till med avrustningen i världen i dag, mina herrar? Vad har Nationernas förbund gjort för att förverkliga sitt vackra tal? Ingenting! Man rustar allt vad tygen hålla och ekonomin tillåter. I stället för minskade utgifter hava vi ökade sådana i alla de bestämmande storstaterna inom Nationernas förbund. Om vi se på de fyra stormak-

Ang. Sveriges
uttråde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

terna, Frankrike, England och Italien samt det utanför Nationernas förbund stående Amerika, skola vi finna, att dessa länder hava ökat sin militärbudget från 953 miljoner dollar 1913 till 1 miljard 814 miljoner dollar år 1928. Det är en ökning på omkring 100 procent eller räknat i svensk valuta omkring 3 miljarder kronor. Det är resultatet av avrustningen inom dessa länder. De fem stormakterna Frankrike, England, Amerika, Italien och Japan hava sedan 1913 ökat landsstridskrafternas numerära styrka från 1,827,000 soldater år 1913 till 2,066,000 soldater år 1928. Samma stormakter hava mångdubblat flottans storlek och slagkraft. Och på samma sätt förhåller det sig som bekant med rustningen i luften. I vilket tempo denna har stegrats, visa följande siffror: Frankrike hade år 1923 1,350 flygmaskiner, men i sin plan fram till år 1932 räknar det med 2,500. England hade 385 och beräknar att till samma tid hava 1,200. Amerika hade 420 och räknar med att till samma tid hava färdiga 1,300. Italien hade 250 och räknar med att hava 1,200 fullt stridsdugliga aeroplan år 1932. Japan ökar sitt antal till samma tid från 250 till 800 o. s. v.

Gå vi så över till den kemiska krigsindustrin, har den tagit en sådan utveckling, att man nog litet var frägar sig, var det egentligen skall sluta, när kriget nästa gång på allvar bryter ut. Allt detta har nu utvecklats, under det att man i de skilda parlamenten arbetat för Nationernas förbund från socialdemokratiskt och från borgerligt håll med pacifistisk hjälp.

Man har under denna tid rustat, och de ekonomiska motsättningarna hava skärpts på ett sätt, att krigsfaran verkligen är överhängande, att kriget icke är något, som längre kan anses ligga i ett avlägset fjärran utan är en synnerligen näraliggande fråga. Jag skall icke gå in på de motsättningar, som det här är fråga om, närmare än genom att helt flyktigt erinra om de alltmera skärpta förhållandena mellan vissa intressegrupper av kapitalistiska stater och de kapitalistiska staternas krigsplaner mot Sovjetunionen. Jag menar, att vi hava ingen anledning att blunda för dessa förhållanden. Vi hava ingen anledning att säga till högern — jag vänder mig till de pacifister, som möjligen finnas här i riksdagen — att det existerar ingen krigsfara. Ty det existerar verkligen en krigsfara; men just därför, att den existerar, måste arbetarklassen se den i ögonen och gå till kamp mot den. Det är den revolutionära kamp, som herr Västberg fruktade. I annat fall få vi uppleva ett nytt år 1914, och det bör vara ett historiskt exempel, som lärt oss någonting. I varje fall hava vi kommunister dragit lärdom av detta. Det är farligt att blunda för dessa förhållanden och liksom haren sticka huvudet i busken och vägra att se. Därmed, mina herrar, äro vi icke skyddade. Sveriges inmontering bland de imperialistiska staterna, vilken skett bland annat politiskt genom anslutningen till Nationernas förbund, ställer också Sverige i skottlinjen under nästkommande krig. Det finns en mängd uttalanden, som bekräfta denna min uppfattning, uttalanden utsagda från de mest skilda läger. Jag menar givetvis icke här, att Sveriges ställning till kriget avgöres enbart genom medlemskapet i Nationernas förbund, även om medlemskapet beseglar Sveriges inträde i kriget. Vi se hela militärfrågan som en klasskampfråga. Nationernas förbund är en form för storkapitalisternas verksamhet, som en storkapitalistisk organisation i de s. k. segerstaterna från världskriget. Sveriges medlemskap i detta förbund gör Sverige till en liten bonde i det stora imperialistiska schackspel, vars strävan är stormakternas uppdelning sinsemellan av världen. Sveriges arbetare hava ingen anledning att med sina liv som insats giva sig in och vara med på detta spel. Det är därför vi bekämpa Nationernas förbund liksom vi bekämpa det kapitalistiska samhällssystemet överhuvud.

Till sist en liten erinran till socialdemokraterna. I fjol, då vi behandlade anslaget till Nationernas förbund, menade herr Törnkvist i Karlskrona, att

vi skulle vänta till den 15 mars, ty då behandlades Sovjetunionens avrustningsförslag nere i Genève. Om icke det ledde till ett gott resultat, kunde det vara tid att komma med förslag om utträde ur Nationernas förbund. Jag tackade för det löftet, som egentligen gavs, och bad att få återkomma nästa år, då vi troligtvis på nytt skulle träffas här i riksdagen. Nu är så fallet, och stunden är inne för de socialdemokrater, som stå bakom herr Törnkvists yttrande, att stå för det löftet, som otvivelaktigt borde ligga förborgat i det korta anförande, som han då hade. Om det då var någon mening med detsamma eller det var en undanflykt, liksom det utlåtande tyckes vara, vilket socialdemokraterna här i dag undertecknat, lämnar jag osagt.

Ang. Sveriges
utträde ur
Nationernas
förbund.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Till behandling upptogs nu statsutskottets utlåtande, nr 15, rörande väckta förslag om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående fonden för bibanor i vissa delar av riket.

Uti de lika lydande motionerna nr 127 inom första kammaren av herr Mellén *m. fl.* och nr 216 inom andra kammaren av herr Gustafson i Kasenberg *m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen måtte till den s. k. bibanelånefonden avsätta ett ytterligare belopp å 175,000 kronor samt att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att öka statsunderstödet till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag ur denna fond med intill 175,000 kronor för inköp av rullande materiel, att utgå i den mån bolaget fullgjorde de för erhållande av statsunderstöd ur fonden av riksdagen föreskrivna villkoren.

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av ovanberörda motioner, måtte

a) såsom avsättning till fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket för budgetåret 1929/1930 anvisa ett reservationsanslag av 175,000 kronor; samt

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag ett ytterligare låneunderstöd från bibanelånefonden till belopp av 175,000 kronor.

Vid punkten voro fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius, Widell, C. Petrus V. Nilsson, Carl A. Carlsson, Oscar Olsson, Wigforss och Eriksson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förenämnda motioner ej måtte av riksdagen bifallas; samt

av herrar *Johan Nilsson* i Malmö och *Bengtsson* i Norup, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av ovanberörda motioner, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning rörande trafikering av Åmål—Årjängs järnväg genom Bergslagens järnvägsaktiebolags försorg, varvid dock, för fall att ett i detta avseende tillfredsställande avtal ej kunde åstadkom-

Ang. fonden för bibenor i vissa delar av riket. mas, därjämte borde övervägas frågan om ytterligare statslån till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag för inköp av rullande materiel.

(Forts.)

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den fråga, som nu väckts genom den i båda kamrarna framförda motionen om ett ytterligare lånebidrag till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag, behandlades av riksdagen redan för två år sedan. Då föreslog Kungl. Maj:t, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t, att utlämna ett lån till nämnda järnvägsaktiebolag som bidrag för anskaffande av rullande materiel. Statsutskottet avstyrkte emellertid Kungl. Maj:ts förslag, och riksdagen biföll utskottets hemställan. Såsom skäl för sitt avslagsyrkande anförde statsutskottet då följande: »Ovan omförmälda förhandlingar rörande Åmål—Årjängsbanans blivande trafikering genom Bergslagerernas järnvägsaktiebolags försorg hava, enligt vad utskottet erfarit, numera slutförts, och ett förslag till trafikavtal föreligger utarbetat, vilket, enligt vad statens järnvägars delegerade vitsordat, synes vara av beskaffenhet att böra godtagas. Vid sådant förhållande torde något medgivande till statslån för bolaget för anskaffning av rullande materiel icke vara erforderligt.»

Av det av mig nu föredragna citatet från statsutskottets utlåtande vid 1927 års riksdag beträffande denna fråga framgår, att det pågått förhandlingar rörande denna lilla järnvägs trafikerande av det angränsande stora järnvägsföretaget Bergslagerernas järnvägsaktiebolag. Det hade också upprättats ett avtal om dylikt trafikerande, som statens delegerade vid förhandlingarna ansett godtagbart. Riksdagen ansåg sålunda, att det icke vore något behov för statsmakterna att ställa penningmedel till förfogande för detta ändamål. Frågan ligger sålunda enligt mitt förmenande i dag på samma sätt som för två år sedan, när riksdagen tog ståndpunkt till densamma. Det enda, som inträffat sedan dess, är ju, att Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag, som redan före fattandet av det av mig åberopade riksdagsbeslutet vägrat godkänna det upprättade trafikavtalet, nu i konsekvens med denna vägran anskaffat en del rullande materiel antingen genom köp eller genom förhyrning. Nu kommer man på nytt till riksdagen med motioner och yrkar, att statslån skall beviljas för detta ändamål. I dag för åtta dagar sedan var det en ledamot av kammaren, som i en då föreliggande fråga yttrade, att man skall alltid vara mycket försiktig med att bevilja anslag på enskilda motioner. Det gällde då ett belopp av 3,000 kronor; men det hindrar icke, att samme talare i dag biträder en motion, som yrkar ett bidrag av statsmedel av 175,000 kronor. Det är så, att sanningen ser litet olika ut beroende på, varifrån man ser den. Ingen regel torde sålunda i detta avseende vara utan undantag.

För egen del uttalade jag under debatten för två år sedan såsom talesman för statsutskottet, att därest Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag ville självt trafikera sin järnväg, så vore det dess egen sak att anskaffa det för ändamålet erforderliga kapitalet. Jag kunde nämligen icke tolka detta statsutskottets uttalande om, att beviljandet av statslån åt bolaget för anskaffande av rullande materiel icke vore erforderligt, på annat sätt än att riksdagen drog en sådan konsekvens. Samma uppfattning har jag ännu i dag, att eftersom detta järnvägsbolag nu självt vill trafikera sin järnväg, är det också dess skyldighet att betala de kostnader, som därmed kunna sammanhänga. Jag anser det nämligen fullständigt oformligt, om statsmakterna, som gång efter annan framhållit behovet av en koncentration utav det söndersplittrade enskilda järnvägsväsendet i vårt land, nu i strid mot en sådan tidigare uttalad uppfattning skulle genom att bevilja statsmedel hindra en dylik koncentration och så att säga uppehålla småjärnvägarna till att själva ombesörja sin trafik. Den järnväg, som det är

frågan om, Åmål—Årjängs järnväg, är icke längre än omkring 7 svenska mil. Det är sålunda, såvitt man kan bedöma, ur ekonomisk synpunkt fullständigt otänkbart, att det kan vara en sund ekonomi att hålla egen förvaltning och egen administration för en dylik liten järnväg. När det också har varit ställt i utsikt, att en större järnväg skulle kunna ombesörja trafiken på villkor, som för detta lilla järnvägsföretag av opartisk person ansågs tillfredsställande, anser jag, att någon skyldighet för statsmakterna att i det avseendet bisträcka medel icke är för handen. Jag förbiser i detta sammanhang ingalunda, att vi hava fall, där statsmakterna tidigare lämnat lån till enskilda järnvägar även för anskaffande av rullande materiel och framför allt till andra järnvägar, som fått lån ur samma fond som detta Åmål—Årjängs aktiebolag, och där man även tillmätt länebeloppet så, att det täckt anskaffande av rullande materiel. Men här menar jag, att frågan ligger litet annorlunda nu, sedan man på sakens förberedande stadium med statsmakternas tillskyndande tänkt sig en annan ordning. Staten har redan satsat 5,783,000 kronor för denna järnväg, och att till dessa medel lägga ytterligare 175,000 kronor tycker jag för min del kan vara ganska onödigt, då jag med den erfarenhet, man har om järnvägsväsendet i vårt land, framför allt i fråga om de små enskilda järnvägarna, måste betrakta det i dessa investerade kapitalet, framför allt i vad avser lånemedel, såsom icke placerat mot fullgod säkerhet.

Utgående från dessa synpunkter, herr talman, ber jag sålunda att få yrka avslag å utskottets hemställan i den föredragna punkten och bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåntagandet fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är sant som den föregående ärade talaren yttrade, att denna järnvägsbit har varit föremål för åtskilliga debatter här i kammaren. Men han glömde att nämna, att det väl var på det sättet 1927, att hela utskottet stod icke för den uppfattning, som kom att skrivas i statsutskottets betänkande då. Jag vill bara erinra, att vi den gången voro åtminstone två från denna kammare, som hade en annan mening om den föreslagna åtgärden att åstadkomma ett tillfredsställande trafikavtal med Bergslagsbanan än utskottets majoritet.

Jag skall, innan jag går in på det avtalet och vad det innehöll, bara be att i största korthet få erinra om, huru detta bibanesystem kommit till. Efter 1905 ansågs det lämpligt att staten stimulerade tillkomsten av gränsbanor. Det inträttades också en särskild fond, varifrån man fick större bidrag till sådana banor än från den allmänna järnvägs-lånefonden. Man ville på allt sätt från statsmakternas sida uppmuntra dessa gränsbanors tillkomst. Jag behöver icke utveckla, varför man ansåg det klokt i den situationen.

Det tecknades sedermera aktier av enskilda i någon omfattning och av kommuner till företaget. Järnvägens tillkomst tillstyrktes av alla myndigheter, som åtspordes och även av riksgäldsfullmäktige i den uppsättning, som då fanns. Sedan inträffade det med detta järnvägsföretag precis samma sak som med andra, att på grund av den utomordentliga försämringen av penningvärdet under kristiden räckte medlen, som man lyckats uppbära, icke till, utan järnvägsbygget avstannade. Det gjordes nya beräkningar, och det befanns att de ursprungliga kostnadsberäkningarna måste väsentligt höjas, om företaget skulle bringas i hamn. Det är lätt att vara klok efteråt, men alla dessa tillskyndare till järnvägsföretaget, som funnos på den tiden, alla dessa myndigheter, som på det livligaste tillstyrkte, dessa stimulerade enligt min uppfattning på ett mycket intensivt sätt kommunerna att utnyttja hela sin förmåga i ekonomiskt avseende. Det har sagts mig och jag vet att det kommer att givas belägg för det, ifall debatten blir längre än vanligt, att små kommuner med omkring 800 invånare tecknat upp till 30,000 kronor. Då vill jag säga till

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

min partivän, och min gode vän förresten, herr Eriksson i Stockholm, att det icke finns stora utsikter att försöka åstadkomma en ny aktieteckning i dessa små landskommuner, så ansträngda som de redan förut blivit genom detta företag.

När herr Eriksson sedan talade om det förmånliga trafikavtal, som var på väg att bli träffat, är jag tvungen att upplysa kammaren om, att jag för min del år 1927 ansåg, att detta avtal var oantagligt för Åmål—Ärjängs järnvägs-aktiebolag. Men naturligtvis, jag var icke jurist och hade följaktligen icke samma anseende som en jurist, och jag var icke heller järnvägschef, och det minskade ytterligare mitt anseende. Det var endast två lekmän, som jag nämnde, herr Olsson i Kullenbergstorp och jag, som icke tyckte om formuleringen av utskottsutlåtandet år 1927. Jag bara ber att få tala om, att sedan vi nu fått en ny ledamot i statsutskottet och på samma gång fått den nye kamraten placerad på fjärde avdelningen, så har han vid första ögonkastet fått saken klar för sig och gjort samma reflexioner, som herr Olsson i Kullenbergstorp och jag gjorde 1927. Mannen ifråga är verkställande direktör vid en enskild järnväg i Skåne och har förmånen att också vara jurist. Vet herrarna, hur han uttryckte sig på avdelningen? Han sade ungefär på följande sätt — jag kan icke ordagrant citera honom, eftersom jag icke skrev ned, vad han sade, men ungefär så här var det — att eftersom den ena parten, Bergslagsbanan, hade förbehållit sig bestämmanderätten över både taxorna och tidtabellen och den andra parten ingenting hade att säga till om på de bägge grundläggande punkterna, så fanns det ingen styrelse för något enskilt järnvägsbolag, som skulle kunnat så helt underkasta sig, vad som här satts i fråga. att detta bolag skulle göra. Jag kan icke neka till att jag tyckte, att det var en mycket kärkommen hjälp, som gav mig belägg på att min uppfattning var riktig, då jag på ett så ampert sätt fick bestyrkt, att jag läst rätt, att det här bara var fråga om att det stora bolaget skulle enväldigt diktera villkoren för trafikavtalet. Det visade sig också, att bolagsstämman med mycket stor majoritet slog ihjäl projektet. Jag förstår det så mycket bättre nu, sedan jag fått belägg för att jag hela tiden läst rätt. Jag förstår det mycket bättre, därför att jag fått belägg för att Åmål—Ärjängs järnvägsföretag genom detta avtal i praktiken skulle blivit helt och hållet sålt.

Nu säger herr Eriksson i Stockholm, att det är oformligt med små järnvägsenheter. Jag har aldrig bestritt den saken. Men enligt min mening är det lika oformligt, att som i detta fall stora järnvägsföretag motståndslöst skola få uppsluka de små. Jag har den bästa uppfattning om Bergslagsbanans sätt att sköta trafiken och sköta organisationen. Men därifrån och till att erkänna, att den har samma intresse av att tillgodose Dalslands befolkning som den styrelse, som tillsatts för Åmål—Ärjängs järnvägsföretag, är steget långt, och det steget kan jag icke taga. Även om jag kunde det, måste jag dock säga, att det förhåller sig på det sättet, att det är ett psykologiskt moment i detta fall, som jag svårligen kan förbise. Det är en massa små kommuner, som gjort stora ekonomiska ansträngningar för att få järnvägen till stånd. Den har icke hunnit trafikeras under längre tid än sedan den 2 december i fjol. Är det då riktigt och rättvist, att staten sätter revolvern för pannan på bolaget i fråga för lumpna 175,000 kronors skull och säger: varsågod, allt vad ni gjort för en självständig trafik, ha ni ingenting för; vi skola helt simpelt laga, att ni fortast möjligt slukas upp av det stora företaget. Jag menar alltså, att man bör förstå, att befolkningen åtminstone vill ha ett tillfälle att försöka, om det icke är möjligt att reda upp det hela, sedan man gjort de största ansträngningar för att få en billig förvaltning, den enklast möjliga drift och en organisation av förvaltningen av det enklaste slag, som överhuvud taget kommit i fråga vid en enskild järnvägsdrift. Vad kan man mer begära? Böra icke

dessas fattiga människor och kommuner i Dalsland få tillfälle att söka slutföra sitt försök?

Jag vill också framhålla att en annan av dessa gränslinor, Dal—Västra Värmlands järnväg, har behandlats just på det sätt, som motionärerna här föreslå, att statsmakterna skola behandla denna lilla järnväg Ämål—Ärjäng. Denna lilla järnväg, där Bergslagsbanan icke äger en enda aktie, skall icke få ett lån för rullande materiel på 175,000 kronor, medan den andra banan, där Bergslagsbanan enligt uppgift är intresserad, fått hjälp. Vad detta beror på, skall jag icke yttra mig om. Jag vill icke göra några insinuationer, jag har bara velat konstatera förhållandet.

Ni tycka kanske ibland, att jag använder revolvern, men eftersom jag icke vill driva revolverpolitik ens mot ett fattigt järnvägsföretag i Dalsland, kan jag icke komma ifrån, att här är det endast en gärd av enkel rättvisa, att man utlämnar ett lån på 175,000 kronor för att giva dem, det gäller, möjlighet att försöka få det bekymmersamma företaget i hamn. Det är mycket möjligt, att det icke går ändå, men då ha vi i alla fall icke berett dem den misräkningen, att de icke fått tillfälle att försöka. Ty det går icke att säga, att man kan bedöma resultatet av en trafik, som pågått från den 2 december i fjol till dags dato. Det vet var och en, att det icke går. Då många stora järnvägsföretag och bland dem Bergslagsbanan behövt ett tjugotal år för att upparbeta trafiken och skaffa sig en sund ekonomi, tycker jag, att man borde förutse Ämål—Ärjängs järnvägsföretag några få år.

Herr talman, då jag har den uppfattningen, att det är en enkel gärd av rättvisa, som motionärerna här föreslå, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Lithander, Leffler, Olson* i Göteborg, *Osborg, Alströmer* och *Nilsson* i Örebro.

Herr Holmgren: Herr talman! När det gäller för riksdagen i våra dagar att taga ståndpunkt till frågor om statsunderstöd i den ena eller andra formen till enskilda järnvägar, är det självklart, att riksdagen får lov att gå fram med den allra största försiktighet. Vi äro för närvarande icke i stånd att bedöma, vilken utveckling landets bilväsende kommer att taga. Vi kunna icke nu avgöra huruvida det blir per bil som de stora godstransporterna komma att i framtiden äga rum eller huruvida järnvägarna fortfarande komma att hävda sin ställning som den förnämsta varutransportören. Vi veta icke heller, om icke flygväsendet, som är oberoende av alla vägar, möjligen kan utvecklas på det sättet, att det kommer att konkurrera även i fråga om varutransporter. Om vi alltså måste gå fram med den största försiktighet, får detta naturligtvis icke hindra oss från att i varje fall taga ståndpunkt till de frågor, som föreläggas oss till omprövning och vilka kräva ett omedelbart beslut.

Hade det i detta fall gällt en järnväg, som endast varit projekterad, hade jag för min del hyst de största betänkligheter, även om jag vet, att Ämål—Ärjängs järnväg går genom trakter, som äro av den beskaffenheten, att de bättre lämpa sig för järnvägstransporter än för biltransporter. Men nu gäller det icke en projekterad järnväg utan en järnväg under trafik, och det är fråga om att för denna järnväg komplettera dess rörliga materiel, för vilket ändamål det erfordras 175,000 kronor. Det är självklart, att ingen bana i världen kan bära sig utan rullande materiel. Det är sålunda klart och tydligt, att den materiel, som den enskilda järnvägen behöver, givetvis kommer att av densamma anskaffas, vare sig staten lämnar hjälp eller ej. Men för bolaget är det en väsentlig skillnad, om det får pengarna genom statens försorg, ty då får det pengarna billigare, än det får genom enskilda banker.

Ang. fonden
för banor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Det är nu fråga, om det är ett statsintresse att understödja Åmål—Årjängs järnväg eller icke. Svaret på den frågan bör vara avgörande för den ståndpunkt, som riksdagen vid detta tillfälle skall intaga. Ett erbjudande föreligger, som vi nyligen hört från Bergslagens järnvägsaktiebolags sida att övertaga förvaltningen och trafikeringen av denna järnväg, till vilket erbjudande Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags intressenter ställt sig avvisande. Man förmenar på många håll, att småsinnet skulle fira orgier i Dalsland, då man är så styv i korken, att man icke vill taga emot den framräckta handen från Bergslagsbanans sida, då detta skulle vara så förmånligt för Åmål—Årjängsjärnvägens intressenter. Det är icke underligt, om lekmannen skulle intaga den ståndpunkten i en sådan fråga. Ty det är uppenbarligen riktigt, som herr Eriksson i Stockholm framhöll, att en gemensam förvaltning kommer att medföra en förminskning av omkostnaderna. Tidens lösen är sammanslutning, icke blott på det politiska utan även och i högre grad på det ekonomiska området. Men i det förslag till överenskommelse, som förelagts Åmål—Årjängsjärnvägens intressenter till godtagande, fanns det en föreskrift, såsom herr Anderson i Råstock också framhöll, att Bergslagens järnväg skulle äga att bestämma alla taxor för Åmål—Årjängsjärnvägen icke blott person- utan även godstaxorna, och ha rätt att göra ändringar i dessa taxor och vidare att bestämma över antalet tåg och över tidtabellen. Detta var för Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag detsamma som att helt och hållet lägga sig i händerna på Bergslagens järnvägsaktiebolag. För att kunna få en sammanslutning till stånd mellan tvenne företag, fordras det att de ha gemensamma intressen. I annat fall är en sammanslutning obehövlig. I föreliggande fall finnes visserligen på en punkt ett gemensamt intresse för dessa båda företag, i så måtto att de hava ett gemensamt intresse i fråga om frakt av personer och gods, i den mån detta äger rum från Åmål—Årjängs järnväg till Bergslagsbanan och tvärtom. Men på en punkt, som i detta fall är avgörande, finnes det en bestämd motsättning i de ekonomiska intressena mellan å ena sidan Bergslagens järnväg och å andra sidan Åmål—Årjängs järnväg.

Förhållandet är det, att Åmål—Årjängs järnväg slutar vid Åmåls hamn, och denna hamn, som visserligen icke är fullt färdig men snart kommer att bli det, kommer att mottaga ångare med upp till 1,600 tons displacement och ett djupgående av 4 meter. Det är i detta sammanhang anledning erinra därom, att sedan Trollhätte kanal blivit fördjupad, har här uppstått en trafikled, som visserligen icke är ny men som har en helt annan valör än tidigare. Den berör på det allra djupaste hela Vänersbygdens trafikproblem. Och det är denna utvidgning av Trollhätte kanal, som varit så gott som förutsättningen för Åmål—Årjängsjärnvägens tillkomst. Förhållandet är det, att frakterna från Åmål och ned till Göteborg ställa sig sjövägen ungefär 1:50 å 2 kronor billigare per ton än samma frakter utförda genom Bergslagsbanans försorg. Man kan förstå, vad det betyder, om man sålunda till Göteborg, dit betydande kvantiteter ved fraktas från Dalsland, kan få ned denna ved för ett pris som med 3 å 4 kronor understiger det pris, det skulle betinga att få den fraktad per järnväg. Detta måste trycka ned priserna på ved i Göteborg, och det bör då vara ett intresse för Göteborg att denna trafik tillvaratages. Denna trafikled Åmål—Årjängsjärnvägen plus sjöförbindelserna mellan Åmål och Göteborg måste komma att stimulera varuutbytet med Dalslands inland. Då nu frakterna från Dalsland till utlandet alltid bli 1:50 å 2 kronor billigare per ton, är det uppenbart, vilken betydelse det har, när man låter en 1,600 tons ångare lasta i Åmål. Detta kommer att förbilliga varan på bestämmelseorten med 1:50 å 2 kronor per ton, d. v. s. lasten kommer därigenom att i sin helhet gå ned i pris med 2,400 till 3,200 kronor. Och märk väl, att ett fartyg, som lastar i Åmål, kan avlämna sin last i Australien, om det är behöfligt. Män-

niskor, som icke haft med sjön att göra, ha svårt att förstå detta elements kapacitet i trafikhänseende. Jag vill endast fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att på den tiden, när man hämtade spannmål från Rysslands inre, alltså före kriget, så fördes den flodvägen till Svarta havet, lastades där på fartyg, som sedan passerade genom Svarta havet, Dardanellerna, Medelhavet, Gibraltar sund, Atlanten, Engelska kanalen, Nordsjön, Skagerack, Kattegatt, Öresund och in i Östersjön och detta var faktiskt billigare än att transportera varan från Rysslands inre till närmaste Östersjöhamn. Det blir alltid billigare att frakta varor sjövägen — kanske det är därför att vägunderhållet är så mycket billigare till sjöss, men det är ett faktum. Om nu Åmål—Årjängs järnväg skulle omhändertagas av Bergslagsbanan, så är det ju helt naturligt, att det ligger i Bergslagsjärnvägens intresse att leda godstrafiken efter sin järnväg och icke över sjön, och den godsmängd, som kommer fram ur Dalslands inre, blir sålunda i detta fall begränsad till en omfattning som är beroende på värdet av varan vid inlastningen plus den jämförelsevis högre frakten på Bergslagsbanan. Kommer nu i stället Åmål—Årjängjärnvägen under egen regi, kommer en lika stor godsmängd att transporteras som därest banan varit under Bergslagsbanans regi plus den mängd varor, som först blir säljbar när frakten blivit två kronor billigare. Det blir sålunda en betydligt ökad omsättning, och det måste väl ändock vara ett statsintresse att söka åstadkomma ökad omsättning, större livaktighet inom dessa förut ganska avsides belägna trakter av vårt land. En sammanslagning mellan Åmål—Årjängjärnvägen och Bergslagsbanan är en onaturlig förening, då är det vida naturligare att tänka sig en sammanslagning av Åmål—Årjängsjärnvägen med kanalintressena, ty där äro fraktintressena identiska, i det andra fallet konträra på vissa punkter.

Jag vill slutligen framhålla, att ett bifall till utskottets hemställan på denna punkt icke innebär någon som helst favör för Åmål—Årjängs-järnvägen, däremot skulle ett avslag på utskottets hemställan innebära att Åmål—Årjängs-järnvägen bleve av statsmakterna mera styvmoderligt behandlad än övriga järnvägar i vårt land, därför att det belopp av 175,000 kr., som här föreslås, just är det belopp, som erfordras, för att Åmål—Årjängs-järnvägen skall få statslån till $\frac{3}{4}$ av sina kostnader, som alla andra enskilda järnvägar i riket fått.

Med dessa ord, herr talman, ber jag sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Holmgren förenade sig herrar *Bengtsson* i Kullen, *Magnusson* i Tumhult, *Carlsson-Frosterud* och *Ljung*.

Herr *Jousson* i Eskilstuna: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att få tillfälle framställa ett yrkande, som icke förut framstälts här i kammaren i denna fråga. Jag erkänner villigt, att jag icke är så inne i detta ärende, att jag vågar taga upp något resonemang, vare sig med herr Andersson i Råstock eller med herr Eriksson i Stockholm. Men jag är betänksam emot att nu utan vidare ge järnvägen ett lån av ytterligare 175,000 kronor. Jag sympatiserar med tanken på att försöka tvinga järnvägen att träffa ett avtal med Bergslagsbanans järnväg om gemensam trafik, men jag vill icke så utan vidare gå in för att man stryper till möjligheten för järnvägen att, om ett sådant avtal icke kan komma till stånd, på annan väg tillgodose behovet av rullande materiel. Jag tycker, att i nuvarande situation kan det vara klokt att se tiden an och att ytterligare en gång undersöka, huruvida icke den förut tilltänkta vägen med gemensam trafik är framkomlig. Men skulle det visa sig, att den icke är det, har man ändå vägen öppen att ge banan det under-

Ang. fonden
för banor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

stöd, som den anser sig behöva. När man känner sig i en sådan osäker ställning, tycker jag, att försiktigheten bjuder, att man går på den reservation, som på denna punkt är avgiven av herrar Nilsson i Malmö och Bengtsson i Norup. Den går, skulle jag vilja säga, den gyllene och försiktiga medelväg, som passar sådana försiktiga män som t. ex. jag. Jag skulle kanske icke ha framställt detta yrkande, om det icke varit på det sättet, att denna reservation redan med 27 rösters majoritet antagits i första kammaren.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets betänkande av herrar Nilsson i Malmö och Bengtsson i Norup.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag nödgas taga till orda igen för att säga några ord med anledning av vad som anförts i debatten, sedan jag förra gången yttrade mig.

Herr Anderson i Råstock anförde, att enligt hans uppfattning har man ju genom statsmakternas och myndigheternas medverkan stimulerat intresset för byggande av dessa banor i de västra gränstrakterna efter de händelser, som inträffade här uppe i Norden 1905. Det må vara sant, men det är min övertygelse, att verkningarna av denna stimulering komma vi nog att få känna under åtskillig tid framåt. Och det tycker jag icke i någon mån bör inverka på vårt ställningstagande här i dag.

Sedan tillät han sig att kritisera det uppgjorda förslaget till trafikavtal mellan Bergslagens järnvägsaktiebolag och Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag och relaterade därvid som ett uttryck från min sida »det förmånliga trafikavtalet». Jag har ju för min del aldrig uttalat mig om huruvida avtalet vore förmånligt eller icke förmånligt utan endast konstaterat, att statens delegerade ansåg det vara godtagbart. Och det var närmast den saken jag ville ha fastställt.

Herr Holmgren var också inne på att kritisera trafikavtalet och framhöll, att det innehöll en föreskrift om att Bergslagens järnväg skulle fastställa taxor och tidtabell, och att Åmål—Årjängbanan sålunda i det avseendet skulle vara prisgiven åt den större banan. Jag har avtalsförslaget i min hand och kan icke finna någon bestämmelse där av det innehåll, som herr Holmgren söker göra gällande. Beträffande taxorna skulle samma förhållande gälla, som gäller för alla andra järnvägar i vårt land, nämligen att desamma skulle fastställas av Kungl. Maj:t. Förslaget innehåller allenast det, att »förslag till taxa för trafik emellan Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags egna stationer skall inom av Kungl. Maj:t föreskriven tid av Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag till Kungl. Maj:t ingivas. Förslaget skall dessförinnan av Bergslagens järnvägsaktiebolags styrelse godkännas.» Men det är Kungl. Maj:t, som har avgörandet, och i sådant avseende har allenast Bergslagsbanan vetorätt, i fall det blir några tvister mellan de båda järnvägsföretagen. Det är sålunda icke på det sättet, som herr Holmgren velat göra troligt, att Bergslagens järnvägsaktiebolag försökt utöva någon speciell diktatur i detta avseende, som icke skulle kunna förekomma i andra fall, då det är fråga om trafikavtal.

Beträffande tidtabellen säges det: »Bergslagens järnvägsaktiebolags styrelse förbehålles rätt att i avseende å antalet tåg och beträffande tidtabellen å Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolags järnväg, sedan Åmål—Årjängs järnvägs aktiebolags styrelse beretts tillfälle däröver sig yttra, ordna på sätt Bergslagens järnvägsaktiebolags styrelse prövar vara lämpligt med hänsyn till ortens behov samt anslutande järnvägars tågförbindelser.» Det är sålunda förutsett, att man skulle taga hänsyn till ortens behov och anslutande tåg vid andra järnvägar. Jag undrar, om Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag såsom eget trafikföretag skulle kunna tillämpa någon annan metod. Borde man icke

även där förutsätta, att man skall hava anslutning till tågen å de järnvägar, som löpa till i båda ändar? Och måste man icke även där taga hänsyn till ortens behov? Jag tror, att man i det avseendet målat i bjärta färger, utan att man har någon verklighet bakom sig.

Sedan kom herr Holmgren in på sitt eget område, om jag så får säga. Och jag förstår så väl, att den, som offrat en livsgärning på sjön, skall kunna bli lyrisk, när han kommer ned från järnvägen till Ämåls hamn och sedan tänker sig att man sjövägen kan frakta varor ifrån Dalsland till Australien. Men det var en brist i den där lyriska stora tanken. Han underlät nämligen att tala om för oss, vad det var för stora kvantiteter varor, som skulle fraktas på denna långa linje. Jag har för min del den uppfattningen, att det icke bleve så mycket varor, som skulle transporteras direkt från Ämåls hamn till Australien eller ens bortom Göteborg. Så att talet om att frakterna från Dalsland till utlandet förbilligas med 1:50 å 2 kronor per ton tror jag icke på.

För övrigt vill jag säga, att när man här söker spela ut förhållandena på det sättet, att Ämål—Ärjängs järnväg som eget företag skulle i ekonomiskt avseende ha samstämmiga intressen med staten såsom ägare av Trollhätte kanal, tror jag också, att man tappat verklighetens mark. Det är nämligen så, att staten ju har investerat mycket stora kapital i denna ombyggnad av Trollhätte kanal för att möjliggöra trafik från Vänerhamnarna ut till de stora vattenvägarna. Men sedan man byggt kanalen färdig, har trafiken uteblivit, åtminstone i den utsträckning, man hoppats att den skulle komma att bli. Och jag tror icke, att denna lilla bandel mellan Ärjäng och Ämål kommer att öka trafiken nämnvärt på Trollhätte kanal. Det är sålunda, så vitt jag förstår, icke några bärande motiv i de argument, som här framhållits, därför att verkligheten talar ett annat språk. Och verkligheten talar enligt mitt förmenande i den riktningen, att de 175,000 kronor, som man här vill lägga till de nära 6,000,000 kronor, som förut lämnats, komma att bli lika dåligt placerade, som den andra delen av beloppet redan är placerad.

Jag vill också göra ytterligare en anmärkning. Man kan ju tycka, att det måste vara starka skäl, som förelegat, när statsutskottet, som för två år sedan enstämmigt med allenast två reservanter gick på avslag på denna framställning, nu vänt och bildat majoritet för ett bifall. Men det har ju tillkommit på det sättet, att de mäktiga intressen, som nu synas blivit representerade i riksdagen, styrde om att en hel del suppleanter ryckte in i statsutskottet och sålunda bidrogo till att bilda majoritet. Jag tycker sålunda icke, att man ens i det förhållandet kan finna, att det blivit en allmän strömkantring bland statsutskottets ledamöter i denna fråga.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men omständigheterna äro sådana, att jag anser mig böra säga några ord.

Herr Eriksson i Stockholm började sitt första anförande med att säga, att denna fråga varit föremål för riksdagens behandling för endast två år sedan, varvid en framställning av samma innehåll som den föreliggande avvisades, och följaktligen föreläge icke något skäl för att riksdagen nu skulle inta en annan ställning till samma fråga. Jag vill med anledning därav fästa uppmärksamheten på att riksdagen den gången avvisade framställningen under uttalande av den uttryckliga önskan, att man skulle försöka träffa en överenskommelse om gemensam trafikering av Bergslagsbanan och Ämål—Ärjängs järnväg. Försök till dylik överenskommelse har blivit gjort men lämnat negativt resultat. Frågan ligger alltså annorlunda nu, än innan detta försök ägt rum. Följ-

*Ang. fonden
för bibeln
i vissa delar
av riket.*

(Forts.)

Ang. fonden
för bibenor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

aktligen synes mig tillräcklig anledning föreligga att ånyo taga upp frågan om anslag för inköp av rullande materiel till prövning.

Vidare uttalade herr Eriksson den uppfattningen, att det vore önskvärt, att en koncentrerings av förvaltningen för smärre närliggande järnvägar komme till stånd. På den punkten ger jag min anslutning till herr Erikssons uppfattning. Ty den synes mig riktig i sin största allmänhet. Men huruvida man i det särskilda fallet alltid kan anse den böra komma i tillämpning är ju något, som kan diskuteras. Och mig vill det förefalla, som om man vore väl tidigt ute, då man i detta speciella fall vill driva den satsen, att här ovillkorligen en sådan samtrafik skall komma till stånd. Jag anser i likhet med statsutskottets ärade vice ordförande, att det är riktigt, att Åmål—Årjängjärnvägen måste beredas tillfälle försöka, huruvida den kan drivas under egen förvaltning. Och först om det skulle visa sig uppstå svårigheter därvidlag, synes mig tidpunkten vara inne att överväga, huruvida en sammanslagning bör komma till stånd. Detta gör, att jag, liksom statsutskottets vice ordförande och för övrigt statsutskottets majoritet, tycker, att man bör bereda Åmål—Årjängjärnvägen tillfälle att göra ett försök med egen drift. Riksdagen har redan lämnat ett låneunderstöd, som visserligen är mycket betydande; det rör sig, såsom vi veta, om 5,783,000 kronor. Erhåller nu järnvägen det begärda kompletteringslånet, 175,000 kr., kan den förvärva den rullande materiel, som behövs och som den eljest är hänvisad att hyra. Staten kan erhålla säkerhet för sin fordran i den materiel, som då blir Åmål—Årjängjärnvägens egendom. Genom att bevilja detta nya låneunderstöd erhöles staten alltså faktiskt större realsäkerhet för sin tidigare fordran, än den har, för den händelse riksdagen mot förmodan skulle avvisa denna framställning. Detta är en av anledningarna varför statsutskottet förordar bifall till densamma.

Så har det gjorts en del uttalanden rörande anledningen till att det försök till avtal, som gjorts mellan Bergslagsbanan och Åmål—Årjängjärnvägen, strandade. Lika litet som utskottet vill icke heller jag taga ståndpunkt till frågan, varför någon överenskommelse icke kommit till stånd, men måste dock vitsorda, vad herr Anderson i Råstock därvidlag yttrade. Det upplystes nämligen i statsutskottet, att det av Bergslagsbanans styrelse uppställes sådana villkor, att styrelsen för den andra banan omöjligen kunde acceptera dem. Och det angavs såsom anledningen till att avtalet icke kom till stånd.

Två av statsutskottets ledamöter påyrka i en av dem framförd reservation förnyad utredning rörande trafikering av Åmål—Årjängjärnvägen genom Bergslagens järnvägsaktiebolags försorg. Detta förslag vann icke något understöd inom utskottet, och det är icke så märkvärdigt, ty då ett försök i den vägen så nyligen strandat, kan man icke förvänta, att ett förnyat försök skall leda till något bättre resultat. Jag tror därför, att den reservationen knappast är förtjänt av något understöd. Ett bifall till densamma skulle egentligen icke leda till något.

Min övertygelse är sålunda, att omständigheterna äro sådana, att det riktigaaste kammaren kan göra är att bereda Åmål—Årjängjärnvägen tillfälle att göra ett försök med att driva järnvägen under egen förvaltning. Anledning härtill är så mycket större som det upplysts, att resultatet av driften hittills blivit mycket gynnsammare, än man förväntat. Den hypotes, som herr Eriksson uppställde om omöjligheten i detta avseende, får man hoppas icke blir bekräftad som faktisk. I varje fall anser jag, att järnvägen bör beredas tillfälle att göra ett försök att sköta driften under egen förvaltning.

Det är därför, herr talman, som jag tillåter mig hemställa om bifall till statsutskottets förslag under denna punkt.

Herr *Laurén* instämde häruti.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Då jag hörde herr Holmgren för en stund sedan tala i denna fråga, kunde jag icke frigöra mig från ett gammalt ordstäv, som säger: »Så jag målar, ty så jag önskar måla.» Så tyckte jag, det lät i hans anförande. Han målade upp det här, såsom om denna bana skulle bli den allra förmånligaste trafikled för Dalsland för att få ut sina varor till Australien och både den ena och den andra orten i den stora världen.

Jag kan icke betrakta denna fråga på det sättet. Denna lilla järnväg är ju endast 7 mil lång; den löper ned till Ämål. Nu bygges där en hamn också. Det kan ju hända, att den hamnen kan anlitas vissa gånger, när det blir fråga om några större varutransporter, och att något fartyg lägger till där och får last. Men det huvudsakliga av de varor, som fraktas på denna lilla järnväg, får väl lov att gå till Göteborg och där lastas på fartyg, som gå ut i vida världen. Då är det för mig ofattligt att tänka sig, att denna lilla järnväg skall stå under en särskild förvaltning. Det är väl naturligt, att Bergslagens järnväg övertar förvaltningen av denna lilla järnväg, och om det skulle bli några större transporter av sågade trävaror och trämassa — det är egentligen dessa varor det kommer att gälla — så kunna de ju lastas vid den där kajbyggnaden, som nu göres i ordning. Men det mesta kommer, misstänker jag, att gå till omkringliggande städer och omnejd och huvudsakligast på Göteborg.

Emellertid har detta järnvägsbolag redan av staten fått låna inemot 6,000,000 kronor, och nu anses det vara så nödvändigt, att det också skall få låna dessa 175,000 kronor för att köpa sig rullande materiel. Jag kan icke förstå, att den här lilla banstumpen skall skilja sig från en hel del andra banstumpar i södra Sverige, som undan för undan gå under. De kunna icke konkurrera med biltrafiken, utan det blir stora förluster för dem, och till sist blir det konkurs. Och det lär väl gå likadant med denna lilla järnvägsstump, misstänker jag. Det helt naturliga är därför, enligt min uppfattning, att själva förvaltningen där upptages av Bergslagens järnväg.

Jag har från början stått på rent avslag men ser ingen möjlighet att få den reservationen igenom och skall därför i stället be att få instämma med det förslag, som gjorts av herr Jonsson i Eskilstuna, nämligen om bifall till reservationen av herrar Nilsson i Malmö och Bengtsson i Norup. Den reservationen har efter en mycket lång debatt antagits med 20 rösters majoritet i första kammaren. Jag tycker, att även denna kammare kunde gå denna medelväg, så att vi finge en ytterligare undersökning av frågan, huruvida icke Bergslagens järnväg kunde övertaga förvaltningen av denna lilla järnvägsstump.

Jag ber att få instämma med herr Jonsson i Eskilstuna i yrkandet om bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herrar Nilsson i Malmö och Bengtsson i Norup.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då statsutskottets ärade vice ordförande återopade mitt inlägg i debatten om denna sak för två år sedan, kanske jag får giva till känna, att jag står på samma ståndpunkt i dag som vid det tillfället. Herr Eriksson i Stockholm tyckte det var så märkvärdigt, att de där två i statsutskottet nu hade blivit så många. Det kan ju hända att de många nu insett att de två hade skäl för sina åsikter, så det kan man icke klandra dem för.

Jag får verkligen säga, att jag från första början var inställd på avslag, men så kommo några medlemmar av banans styrelse och jag tror ett par aktieägare upp här för två år sedan, innan vi då hade denna fråga till avgörande. Jag fick då se kartorna och höra motiven och skälen och allt vad de hade att andraga; och jag är verkligen så ställd att, när det kommer så starka skäl, att mitt vanliga förnuft säger mig att jag bör låta övertyga mig, och att jag

Ang. londen
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Ang. fonden
för banor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

varit på fel väg, så ändrar jag mig verkligen. De hade så starka skäl, och de ådagalade helt enkelt att alla deras ansträngningar, och de hava varit mycket stora i förhållande till bygdens resurser, skulle hava varit totalt förgäves, om banan skulle hopkopplats med Bergslagsbanan och den skulle dirigerat deras järnbana i stort sett. Visserligen skulle det träffas avtal om tariffer och tågtider och dylikt, men det är så mycket som icke synes men betyder rätt mycket för en bygd och för trafikanterna, det hava vi verkligen fått erfara i våra bygder. Jag har själv varit med om då en bibana, en banstump, som herr Olofsson i Digernäs yttrade, togs av staten på samma gång som den tog den stora Västkustbanan, vilket ledde till oändlig försämring för denna bygd. Det blev ett helt annat centrum för trafiken än det varit förut. Detta känner jag således av egen erfarenhet vad det betyder, och vad makt verkligen en styrelse har, änskönt det i detta fall syntes synnerligen bra och praktiskt. Jag har sett, hur man i tiotal år icke har kunnat få förbindelse med Stockholm på dagen, just därför att ett anslutande tåg gått 20 minuter innan, och allt sådant kan dirigeras genom en banledning utan att de andra kunna göra något vare sig från eller till.

Jag får nu säga, att hade det gällt att avgöra om banan överhuvud skulle byggas med så stort bidrag av statsmedel, skulle jag hava varit synnerligen tveksam och kanske ställt mig på avslagslinjen, det är möjligt. Men däremot kan jag icke begripa, varför man rör upp denna historia om 175,000 kronor; ty det tycker jag är precis detsamma, som om en bonde köper ett hemman och sedan säger, jag vet icke om jag skall köpa en vagn också. Statens ekonomiska förhållanden till denna bana bliva absolut icke sämre, om vi lämna detta bidrag, ty de äro ändå absolut tvungna till att skaffa sig denna materiel, så mycket förstår jag att de komma att göra under alla omständigheter, då de icke ville kasta banan handlost från sig. När en ort gör så stora uppföringar, så även om det skulle ligga någon hasard i att lyckas som de tro, bör man gå dem till mötes i lika mån, och det är det som övertygat mig, att det verkligen är ett stort ortsintresse. När det gäller Norrland, då är det icke nog med att man skall hava den banan och den banan, men staten skall betala dem allihop. Herr Olofsson i Digernäs kan icke påvisa något enda fall där uppe, då staten icke fått betala alltsammans, — sedan är det naturligtvis mycket lätt, och varför icke säga egoistiskt för den som fått alltihop betalt av statsmedel att sätta sig emot, att ett lån på 175,000 kronor lämnas till en annan. Jag kan icke finna det vara riktigt att gå till väga på detta sätt, jag tycker att man skall fördela sol och skugga litet jämnare.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielsson: Herr talman! Låneunderstöd till enskilda järnvägar hava hittills brukat lämnas till $\frac{3}{4}$ av kostnaderna. Det fattas ännu för Åmål—Årjängsbanan 175,000 kronor, innan denna bana blivit likställd med övriga banor som fått lån, vilket redan förut har påpekats här. Det är således ingen favorisering av denna järnväg, om den får denna förmån, vilken man naturligtvis förutsatte då man startade banan. Ur ekonomisk synpunkt måste det självklart vara bättre, att då järnvägen redan har fått lån till nära 6 miljoner kronor och det fattas jämnt 175,000 kronor, att den också får detta belopp, ty det måste bli större säkerhet och större garanti för att banan skall kunna bära sig. Man har visserligen pekat på hur det går med banorna nere i Skåne, och herr Olofsson i Digernäs var inne på den saken, men jag vill gent emot honom påstå, att banorna där nere icke äro fullt jämförbara med banan här uppe, som går igenom en av de skogrikaste rayonerna i vårt land, genom en trakt som är så starkt kuperad, att några verkliga landsvägar icke finnas, och någon konkurrens från biltrafik i dessa trakter icke kan befaras, som förhål-

landet däremot är på slättbygderna i södra Sverige. Däri ligger en väsentlig skillnad. Vidare säger man: Det går i alla fall icke, det äro vi alldeles övertygade om. — Ja, vem kan se in i framtiden? Att döma efter den korta tid banan varit i trafik, endast ett par månader, skulle den hava rätt så goda utsikter, men därom kan man ju icke döma. Huvudsaken är, tycker jag, att ge denna bana likaväl som andra banor en chans att själv försöka om det är möjligt. Däremot har man nu anfört, att den icke godtagit det föreslagna trafikavtalet med Bergslagsbanan, och en ärad ledamot har gjort gällande med instämmande från en annan, att man skulle taga den reservation, som förordar ett nytt försök till uppgörelse med denna stora järnväg. I första kammaren, där denna reservation har tagits, sade dock ordföranden i Bergslagsbanan ifrån — han kunde ju icke yttra något bestämt — men av hans ord framgick tydligen, att Bergslagsbanan icke alls är villig att gå med på några medgivanden utöver dem som redan gjorts, och då denna bana skulle följa övriga frakter och tidtabeller så betyder det, som var och en förstår, i realiteten, att den lilla banan komme att uppgå i den större. Om det skulle leda till någon ekonomisk fördel för staten det lämnar jag därhän. Jag tror snarare tvärtom att utsikterna för att staten skulle få igen något av de medel, som staten lagt ut, skulle bliva sämre än om banan bleve satt i stånd att själv sköta driften, och vad trakten däruppe beträffar känna vi alla dess önskan att om möjligt få förvalta banan själv på sådant sätt att ortsintressena bli tillfredsställda. Orten har ju offrat så mycket för banan. Jag tror därför att den där reservationen, som går ut på ett års uppskov, icke är någonting att reflektera på. Under tiden som gräset växer dör kon, och vi få nästa år stå inför samma historia, blott med den skillnaden att Ämål—Ärjängjärnvägens situation blivit förvärrad. Ty ingen lär väl inbilla sig, att om statsmakterna säga till Ämål—Ärjängjärnvägen: gör ännu ett försök, att detta försök skulle resultera i en för denna järnväg bättre uppgörelse med Bergslagsbanan. Jag tror icke, herr talman, att man bör förvägra denna bana samma chans som givits åt övriga banor som byggts, och staten har ju redan lagt ut ganska mycket för densamma. Om den icke funnits till annat än i planläggningen, hade det varit en annan sak. Jag kan ju instämma i detta tal om att de nya banorna icke bära sig o. s. v. och att de äro mer eller mindre överflödiga, men här ligger, som vi alla veta, saken icke så. Det är ju icke så mycket man begär i lån för att den skall normalt komma i gång, och då skulle det väl vara märkvärdigt av statsmakterna att vägra denna lilla summa som återstår i det stora anslag, som man en gång förut beviljat. Det har icke framförts något motiv från något håll varför denna järnväg skulle sättas i en särskild klass, utan jag tror att vi böra ge den samma chans som de övriga, det är icke fråga om någonting annat här.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag nödgas begära ordet en gång till, därför att min vän herr Eriksson i Stockholm och jag för en gångs skull råkat tänka olika. Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten vid att han måtte hava gjort sig skyldig till en tankevilla, då han lägger fram saken på detta sätt, som att ett godkännande av Bergslagsjärnvägens avtal icke skulle hava någon betydelse, när det ändock kommer an på Kungl. Maj:t. Ja, det är något som jag icke kan förstå, eftersom en taxa icke kan komma till stånd med mindre än att den godkänts av Bergslagsbanan, *innan* den kommer upp till Kungl. Maj:t. Men sedan vill jag sätta i fråga, om det icke kan tänkas åtminstone, att Bergslagsbanans uppfattning i fråga om ortens trafikbehov och trafikanternas kan te sig annorlunda än ortsbefolkningens egen uppfattning om den saken. Jag misstänker starkt detta. Men så är det ännu en sak. Herr

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)

Eriksson sade, att Trollhätte kanal bär sig dåligt, det är ingenting att koppla ihop med detta företag, som också är dåligt. Men det förefaller mig, som om herr Eriksson skulle alldeles bortse ifrån att, om en kanal har liten trafik, kan det icke vara ur vägen att leda dit ytterligare trafik. Så enkelt åtminstone ser jag på saken, men det går kanske icke ihop med herr Erikssons cirklar. För min del tror jag dock fortfarande, att om man kan spåda på litet mer bör trafiken bli bättre även för kanalen.

Så voro herr Conrad Jonsson och herr Olofsson i Digernäs uppe och gjorde ett yrkande. Beträffande herr Jonsson så har herr andre vice talmannen redan påvisat, att det icke är någon idé med att gå in för ett skrivelseförslag. Jag tror, att herr Danielsson nyss i sitt anförande också nämnde vad som sagts i första kammaren av den ledande mannen för Bergslagsbanan. Han har icke kunnat ställa i utsikt några jämkningar utan snarare skärpningar. Det är således icke mycket att vinna med att gå på skrivelsen.

Så skall jag be att till herr Olofsson i Digernäs få säga en enda liten sak, och det är det, att jag är alldeles viss om att de norrlänningar äro ganska lätt räknade, som resonera på samma sätt som herr Olofsson i Digernäs, ty som herr Olsson i Kullenbergstorp nyss påpekade, hur förhåller det sig på den kanten där uppe? Jag tyckte verkligen icke att det lät riktigt humant, om jag så får säga det, att herr Olofsson ville komma och sätta sig emot detta, fastän han vet att så gott som samtliga banor i Norrland äro byggda och trafikerade genom statens försorg, och att kommunerna däruppe endast offrat en bräkdal per kilometer av det som kommunerna här nere gjort för denna lilla järnväg.

Så till sist vill jag rätta ett missförstånd, som herr Eriksson sökte sprida i kammaren, att en omkastning av de ledamöter, som suttit på fjärde avdelningen, skulle i högst väsentlig grad hava bidragit till att man fått fram detta resultat. Eftersom vi kommit in på detta skall jag tala om precis hur det var. Hela den där förändringen, som inträffade, bestod i, att en ledamot från första kammaren på grund av andra göromål var tvungen att resa till Göteborg. Hans suppleant intog icke samma ställning till frågan som den ordinarie ledamoten gjorde. Vad sedan beträffar den som tjänstgjorde från andra kammarens sida fick ju han en ersättare i herr Eriksson, och som vi hörde står han här på samma ståndpunkt som i avdelningen. Där förlorade ingen part något på bytet. Vad beträffar herr Olofsson i Digernäs måste jag säga, att han icke har förfarit annorlunda än enligt vad man inom statsutskottet annars brukat göra, och jag föreställer mig att det är en ganska utbredd praxis i riksdagens utskott, att om det är en ledamot som i en fråga har något särskilt att säga så viker han undan och låter en suppleant inta sin plats. Jag kan således icke finna att herr Olofsson i Digernäs gjort något annat, än att han följt gammal riksdagspraxis.

Jag skall be att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt. 2:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Johan Nilsson i Malmö och Bengtsson i Norup; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förnämnda propositionen. Herr Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Jonsson i Eskilstuna votering, i anledning varav

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

*Ang. fonden
för bibanor
i vissa delar
av riket.
(Forts.)*

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 2) av statsutskottets utlåtande nr 15 antager den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herrar Johan Nilssons i Mahmö och Bengtssons i Norup reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 9.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om lån till Sydsvenska kraftaktiebolaget;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefri försträckning åt telegraftjänstemännens skatteinbetalningskassa i Stockholm; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av sjömanslagen till svenska sjömans skydd under uppehåll i främmande hamnar.

*Ang. skydd
för sjömän
under uppehåll i främmande
hamnar.*

Första lagutskottet har till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 55 i första kammaren av herr *Bergman m. fl.* med instämmande beträffande motionens syfte av herr *Israel Holmgren m. fl.* samt nr 86 i andra kammaren av herr *Björn Holmgren m. fl.*

Ang. skydd
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
mande
hamnar.
(Forts.)

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 20 och 73 §§ i sjömanslagen den 15 juni 1922 skulle ändras i huvudsaklig överensstämmelse med följande förslag:

20 §.

Sjöman äger fordra, att viss del av hyran efter dragsedel månatligen utbetalas till bestämd person här i riket eller för sjömannens räkning insättes i svensk bank.

Vid påmönstring å fartyg i utrikes fart skall sjöman anordna dragsedel för minst halva hyran att av redaren månatligen utbetalas till bestämd person eller förening här i riket eller för sjömannens räkning insätts i svensk bank. Sådan dragsedel må icke under anställningstiden av sjömannen nedsättas under halva hyresbeloppet, ej heller återkallas; dock vare det sjömannen obetaget att insätta annan förmånstagare. Skulle han vid påmönstringen underlåta att uppgiva viss förmånstagare, skall halva hyran för sjömannens räkning av redaren insättas i postsparbanken i Stockholm.

Dragsedelsbeloppet må av redaren nedsättas allenast i den mån den övriga hyran icke förslår till täckande av sjömannen ålagt disciplinstraff eller redarens ersättningsanspråk mot honom.

73 §.

Befälhavare eller den, som är satt i befälhavares ställe, straffes med böter:

1. Om han använder — — — — — omförmäld rapport.

9. Om han uraktlåter tillse, att dragsedel anordnas, där så jämlikt 20 §, andra stycket, skall ske, eller om han till sjömannen utbetalar penningmedel, varöver enligt samma § skolat förfogas genom dragsedel.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Norling*; samt

av herrar *V. Edward Larson, Fehr, Christenson* och *Olsson* i Rimforsa, vilka ansett, att motiveringen till utskottets hemställan bort erhålla annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Christenson: Herr talman! Den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande, avser icke utskottets hemställan utan endast utskottets motivering. Reservanterna anse sig visserligen icke kunna tillstyrka motionärernas förslag men hava velat behandla motionerna mera välvilligt än vad utskottet gjort. Reservanterna ha icke velat ställa sig så avvisande som utskottet mot de framställningar, som motionerna innehålla.

Motionerna avse vissa ändringar i sjömanslagen beträffande utbetalande av sjömannens löner. Nu gällande lag, 1922 års sjömanslag, stadgar, att sjöman äger, då fartyget befinner sig i hamn, en gång i veckan få ut hela den kontanta hyran, dock att befälhavaren äger innehålla en tredjedel av avlöningen men icke mera än en halv månads hyra. Den förut gällande lagen, d. v. s. 1891 års sjölag, stadgade, att sjömannen under resa ägde utfå två tredjedelar av hyran men den återstående tredjedelen kunde av befälhavaren innehållas till tjänstetidens slut. Det är således en inskränkning i rätten att innehålla sjömannens avlöning, som genomfördes 1922. Mot den inskränkningen uttalade sig då såväl kommerskollegium som socialstyrelsen. Kommerskollegium hemställde, att sista punkten i hithörande stadgande — vilken upptog begränsning av innehållan-

det till en halv månads hyra — skulle helt utgå och stadgandet därigenom bringas i större överensstämmelse med gällande lag, som syntes vara mera än förslaget ägnad att tillgodose sjömannens verkliga bästa, särskilt i utländska hamnar. Socialstyrelsen framhöll, att med hänsyn till det synnerligen behjärtansvärda och jämnväl från nationalekonomisk synpunkt viktiga önskemålet att från förlösande rädda sjömannens intjänta avlöning, styrelsen icke kunde underlåta att ifrågasätta, om ej den nya begränsningen till en halv månad borde utgå eller ock avsevärt utvidgas. Emellertid antogs lagen år 1922 i det skick som jag förut nämnde. I samband härmed infördes det en bestämmelse om anordnande av s. k. »dragsedel», d. v. s. det skulle vara sjömannens rättighet att, om han ville, ge anvisning på någon person i hemorten, till vilken hans hyra efter dragsedel skulle månatligen utbetalas. Om sådan dragsedel anordnades, skulle befälhavaren vara skyldig verkställa utbetalning till den person, sjömannen anvisade, eller också skulle penningarna insättas på hans räkning i bank.

Nu yrka motionärerna sådan lagändring, att sjömannen vid påmönstringen skulle vara skyldig anordna dragsedel för minst halva hyran, och att denna då skulle av redaren månatligen utbetalas till bestämd person här i riket eller också för sjömannens räkning insättas i bank. Till stöd härför åberopa motionärerna, att sjömännen ofta i utländska hamnar förlösa hela sin hyra under omständigheter, som tillfoga dem själva stor skada och som också föranleda utgifter för statsverket. Sjömännen råka i vissa hamnar ofta ut för samvetslösa individer, vilkas enda mål är att plundra dem på deras pengar, och de föras tillsammans med lösaktiga kvinnor, genom vilka de erhålla smittsamma sjukdomar. Sedan vända sig sjömännen ofta till konsuln på vederbörande plats, som får lov att taga hand om dem, ge dem sjukvård och annat understöd och hemsända dem. Härigenom uppkomma betydande kostnader för statsverket, och det framgår närmare av den redogörelse, som återfinnes på sid. 14 i utskottets betänkande, att dessa kostnader under sista året utgjort, för sjukvård åt sjömän, behäftade med venerisk sjukdom kr. 60,896:10 för hemsändning av nödställda sjömän kr. 10,355:56, för sjukvård och understöd åt nödställda sjömän kr. 62,479:17 eller tillhoppa kr. 133,730:83, varav något dock återbetalts, så att summan av statsverkets utgifter i detta avseende under år 1928 utgjort omkring 128,300 kronor. Det är ganska beklämmande att i motionen läsa en redogörelse för vad våra svenska sjömän kunna råka ut för i utländska hamnar. Det finns här en uppgift på sid. 5 i motionen, som avser speciellt förhållandena i Antwerpen. Det uppgives där, att under tiden 1 januari—10 oktober 1927 införpassades till Antwerpens fängelse för lösdriveri häktade sjömän från olika länder till följande antal: Norge 76, Sverige 52, Finland 22, Danmark 21, England 19, Frankrike 2, Tyskland 2. Norge står visserligen främst till siffran, absolut taget, men, om man tänker på att Norge har dubbelt så stor sjöfart som Sverige, så kommer Sverige med sina 52 såsom god etta i denna synnerligen obehagliga och för vårt land föga hedersamma statistik. Avståndet mellan Sveriges 52, Englands 19 och Tysklands 2 blir så mycket större, då man tänker på den stora skillnaden i omfattningen av dessa olika länders sjöfart på Antwerpen.

Vad är det då, som är anledningen till, att våra sjömän råka så illa ut i utländska hamnar? Icke är väl anledningen den, att våra sjömän ha svagare karaktär än t. ex. engelska eller tyska sjömän? Säkerligen icke! Motionärerna framhålla, att den huvudsakliga anledningen ligger däri, att våra svenska sjömän under sina uppehåll i utländska hamnar ha riklig tillgång på penningmedel och därför lättare bliva offer för dessa manliga och kvinnliga s. k. »hamnhajar», som göra allt vad de kunna för att plundra sjömännen. Man måste ju säga, att det ligger ett stöd för den uppfattningen i det för-

Ang. skyld för sjömän under uppehåll i främmande hamnar.
(Forts.)

*Ang. skydd
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
manne
hamnar.
(Forts.)*

hållandet, att en jämförelse mellan bestämmelserna rörande utbetalningen av sjömännens löner i vårt land och i dessa andra av mig uppgivna länder ger vid handen, att dessa andra länder ha betydligt strängare regler härutinnan än vi ha. Norge, som absolut taget, står främst på listan, har samma bestämmelser som vi, men England och Tyskland liksom även Frankrike och Amerika ha starka restriktioner i detta hänseende. I Tyskland innehålles praktiskt taget halva hyran, i England praktiskt taget så gott som hela hyran, men ett mindre belopp på några shilling äger sjömannen utfå vid uppehåll i hamn. I Frankrike innehålles så gott som hela hyran. I Amerika halva hyran. Det torde knappast kunna förnekas, att våra betydligt liberalare bestämmelser beträffande utbetalning av sjömännens hyror kunna vara väsentligt medverkande till de ostridiga missförhållandena på förevarande område. I varje fall är det en angelägenhet av största vikt att försöka om möjligt vidtaga sådana åtgärder, att dessa missförhållanden i görligaste mån undanröjas. Motionärernas förslag till lagstiftning i den riktning, att sjömannen skulle vara skyldig anordna dragsedel för minst halva hyran, finner utskottet ägnat ingiva betänkligheter under framhållande, att utskottet redan i princip ställer sig tveksamt till lämpligheten av tvingande lagbud på detta område. Ja, nog skulle man gärna se, att denna sak verkligen kunde ordnas på frivillighetens väg. Men å andra sidan får man efter min uppfattning ej motsätta sig lagstiftningsåtgärder, om sådana visa sig nödiga för att uppnå det eftersträfvade målet.

Utskottet säger vidare, att den nya sjömanslagen av år 1922 ännu icke varit i kraft mer än 6 år, så att man ännu icke riktigt kunnat pröva verkningarna av densamma. Ja, men om man nu ser på de siffror, jag nyss läste upp ur utskottsbetänkandet rörande den hjälp, statsverket måst lämna nödställda sjömän under det sista året, och jämför dem med understöden under föregående år, så finner man, att dessa belopp ha befunnit sig i avsevärd stegring. År 1925 utgjorde utgifterna omkring 76,500 kronor, år 1928 omkring 128,300 kronor. Detta tyckes ju visa, att förhållandena icke utvecklat sig mera gynnsamt efter genomförandet av 1922 års lag. Om det nu kan bero på särskilda omständigheter, eventuellt på ökad sjöfart, det kan jag icke yttra mig om, men det torde väl närmare kunna ådagaläggas under en kommande utredning.

Jag har redan från början sagt, att reservanterna haft avvikande mening mot utskottet endast beträffande motiveringen. Det skulle ju kanske ha legat nära till hands, med den ställning reservanterna intaga i denna fråga, att man — då man icke ansett sig omedelbart kunna gå in för en lagstiftning — åtminstone hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan, men då det nu har upplysts, att frågan ligger under utredning hos Kungl. Maj:t, och då jag för min del är övertygad om, att Kungl. Maj:t skall ägna denna fråga den allra största uppmärksamhet och så fort det kan vara möjligt inkomma med de förslag i ämnet, som eventuellt kunna behöva underställas riksdagen, så har det icke ansetts nödigt att nu framställa något skrivelseförslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med avseende på klämman men avslag beträffande motiveringen, i vilket sistnämnda avseende jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman! Den motion, som jag tillåtit mig att väcka och som utgör föremål för det utskottsbetänkande, vilket vi här diskutera, har säkerligen synts mången som ett obehörigt intrång på sjömännens rätt att likaväl som alla andra fritt förfoga över sina intjänta avlöningar. Jag undrar inte på, att man kunnat få en sådan uppfattning, så mycket mera

som jag själv till en början var synnerligen betänksam. Men när jag fann, icke blott att man ute hos de stora sjöfarande nationerna har liknande bestämmelser utan även att vi själva haft sådana i vårt land, och att man, såvitt jag blivit riktigt underrättad, ute bland sjöfolket hos de stora nationerna icke haft något att erinra mot dessa bestämmelser och icke alls önskade komma ifrån dem, då har jag för min del låtit mina betänkligheter falla, när det har gällt att försöka skapa ett skydd åt våra ungdomar, då de släppas ut på egen hand i främmande hamnar.

Jag vill i det sammanhanget begagna tillfället rätta ett missförstånd, som tycks ha uppkommit. Man har på sina håll ifrågasatt, huruvida denna motion skulle syfta jämväl till införande av liknande bestämmelser för skepps-befälet. Så har naturligtvis aldrig varit min mening! Det är ju gammalt beprövat folk, och skulle icke skeppsbefälet kunna taga hand om sig själva vore de icke värdiga att taga hand om andra. Jag har sålunda icke avsett att befälet skulle inkluderas i dessa bestämmelser. Tvärtom, hade det varit möjligt att få till stånd en differentiering mellan gammalt och ungt sjöfolk, skulle jag velat göra det, men det har inte gått för sig.

Orsaken till att så stor procent av våra svenska sjömän i utländska hamnar bli kroppsligen fördärvade och komma att ligga det allmänna till last, är naturligtvis icke att de skulle ha svagare karaktär än andra nationers sjömän, utan det beror endast på att de råkat ha litet större landgångspengar än vad de tålt vid. Då detta resulterat i att staten årligen fått betala över 100,000 kronor för omhändertagande av dessa stackare, förefaller det verkligen, som om åtgärder i ett sådant syfte, som här äro föreslagna, skulle vara synnerligen av behovet påkallade, helst som ju genom bifall till den motion, jag tillåtit mig väcka, stora penningbelopp skulle bliva placerade i Sverige i stället för att i utlandet förslösas på dåligheter. Därtill kommer, att det skulle medföra besparing för kronan och ökad hälsa åt våra sjömän. Men med hänsyn till det läge, i vilket denna fråga nu befinner sig efter utskottsbehandlingen, skall jag icke yrka bifall till motionen, utan jag inskränker mig att yrka bifall till den reservation, åt vilken herr Christenson nyss gav sitt stöd.

Med herr Holmgren förenade sig herr *Mosesson*.

Herr Björkman: Den förste talaren sade, att skillnaden mellan utskottets motivering och reservanternas var den, att den senare motiveringen skulle vara mera välvillig gentemot de förslag, som här äro framförda. Jag kan icke riktigt se varuti den större välviljan härvidlag består. Vi äro alla, som ha suttit i utskottet, besjälade av det allvarligaste och största intresse för att man skall kunna råda bot på de olägenheter, som här ha blivit påtalade. Men vi, som stå för utskottets motivering, ha emellertid tagit liksom litet starkare på de ömma punkterna, som det här är fråga om. Vi äro ju alla med om att det skall bli en utredning, som skall ske med den allvarligaste objektivitet, och att denna utredning icke på något sätt skall föregripas. Nu har emellertid utskottet, i motsats mot reservanternas, särskilt tagit fasta på tre punkter. För det första är det frågan om att man bör se efter huru de personer ställa sig, vilka frågan om en lagstiftning närmast angår. Och vi ha sagt ifrån, att vi äro tveksamma i avseende på lämpligheten att här komma med en lagstiftning, en lagstiftning, som dock rör den enskildes rätt att förfoga över sin arbetsförtjänst. För min del anser jag, att man, innan man inför en tvångslagstiftning, skall såvitt möjligt få de personer, de olika sammanslutningar som saken angår, med sig, innan man kommer med lagen. Jag vill icke säga, att man icke — därest det skulle visa sig vara både för statens intresse och för individens nödvändigt — skulle kunna

*Ang. skyld
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
mande
hamnar.
(Forts.)*

Ang. skydd
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
mande
hamnar.
(Forts.)

vidtaga något sådant och komma med en tvångslagstiftning både mot den ena och den andra kategorien medborgare, under den motiveringen, att det ibland är nödvändigt att vara de därars förmyndare. Men härvidlag ligger saken så till, att de korporationer och föreningar, som ha yttrat sig — och särskilt då sjöfartsföreningen, som har alla intressen att bevaka, från och med redarens till och med yngste sjömannens — ha visat sig vara betänksamma mot en lagstiftning på tvångets väg. De vilja avvakta händelsernas gång och utredningens resultat. Det är härvidlag, som det har anmärkts gentemot vår motive- ring, att vi kanske ha varit för tveksamma. Men för min del anser jag, att det är mycket bättre att se saken kallt in i ögonen, och vi ha nu pekat på, att här är den ömma punkten, som vi få vara mycket noga med att riktigt utreda och behandla. Det var det ena.

Sedan har utskottet mera direkt gått in på en annan sak. Man kommer lik- som med en vädjan till sjömännen och deras organisationer, att de skola försöka att på frivillighetens väg gagna den sak, som motionärerna velat få fram genom en lagstiftning, och vi ha redan kunnat peka på, hurusom från sjömansunionens sida i dess tidningar och vid dess förhandlingar har funnits sympatier för att man skulle försöka få sparsamheten i gång och försöka påvisa, att sjömännen måste taga sig tillvara för onödiga utgifter och i stället få intresse för en för- ständig sparsamhet, samla sig en sparpenning, som de kunde ha användning för senare.

Så är det en tredje sak som vi strukit under. När man går till botten med dessa olägenheter, visar det sig, att sjömännen ha för gott om penningar i de utländska hamnarna, och att frestelserna därigenom bliva stora, då de komma till en hel del utländska hamnstäder, där ordningen ej alltid är den bästa. Då ha vi påpekat, att det finnes ett internationellt organ, den paritetiska arbets- byrån, som står under Nationernas förbund — den har för resten konferens i höst — som har tagit och fortfarande bör kunna taga hand om denna fråga. Den får då fullfölja de ansträngningar, den redan förut har gjort, nämligen att försöka trycka på de myndigheter, som finnas i de särskilda utländska hamnar- na, så att det blir bättre ordning med förhållandena där. Och det är härutinnan, det är så viktigt, att man få en bättring, och att förhållandena läggas på rätt bog. Det är naturligtvis mycket svårt att blanda sig i andra länders förhållan- den, och särskilt får man naturligtvis vara försiktig, då man klandrar ord- ningsmakten i främmande länder. Men går det så till, att ett internationellt organ går fram med en hänvändelse om att det skall bliva ordentligare förhål- landen i vissa utländska hamnar, kan man hoppas på att mycket skall bliva gjort för att nå ett bättre läge.

Det har här visats en statistik, och den är ju mycket beklaglig i hygieniskt och ekonomiskt avseende. Statistiken är beklämmande, sade herr Christenson, och det instämmer jag i. Den visar, att cirka 128,000 kronor av statsmedel sista året utgått till nödställda sjömän, inte minst för att råda bot på de sjukdomar, de skaffa sig i utländska hamnar. Genom en utredning skulle vi få kausalsam- manhanget mellan denna siffra och den önskade lagstiftningen bättre belyst och komma till insikt om, vad man möjligen skulle kunna förbättra genom de lagbestämmelser, som äro ifrågasatta. Det är nämligen icke så, att alla de sjömän, som vi få taga hand om med statsmedel, skulle få sitt läge annorlunda därigenom, att det skulle komma in sådana bestämmelser, som äro ifrågasatta i lagförslaget. Vi veta icke av statistiken, huru många av dessa sjömän, som skulle fått sina avlöningsmedel skyddade genom lagstiftning av den art, som nu föreslagits. Vi se t. ex., huru en av dessa konsulter yttrar sig här, och det är en konsul i en av de större hamnarna, nämligen Hamburg. Han säger, att »flertalet nödställda sjömän hade hitrest antingen efter avmönstring i andra hamnar eller direkt hemifrån, i avsikt att här söka hyra». I detta fall är det

icke någonting, som direkt skulle kunna avhjälpas genom lagstiftning. En svensk sjöman, som avmönstrat i en annan hamn och kommer till Hamburg, har ingen hyra att där få ut, som en lagstiftning skulle kunna rätta. Och detsamma är förhållandet med en svensk sjöman, som rest ned till Hamburg hemifrån för att söka erhålla hyra, men blir omhändertagen av konsulatet. Där ha vi icke heller något gagn av den ifrågasatta lagstiftningen.

Nu vet jag väl, att det finnes andra konsuler, som skulle kunna visa, att det finnes en viss procentsats av sjömän, som skulle kunna hjälpas genom den ifrågasatta lagstiftningen. Men huvudsaken är, att vi få en ordentlig utredning av saken. Det äro vi ju alla ense om.

Sedan ha vi också sett, hurusom det finnes andra vägar till allvarlig förbättring av sjömannens förhållanden, varigenom de själva skulle få använda sin ansvarskänsla, så att vi sluppe bliva förmyndare för dem. Man må hoppas, att de frivilliga vägarna också skola kunna bära till Rom. I betänkandet finnas omförmälda de åtgärder, som vidtagits i avseende på postsparbankens sparverksamhet, som är organiserad just i dagarna. Det får naturligtvis den utredning, som kommer till stånd, taga hand om och utröna, om här finnes ett effektivt medel eller icke.

Nu är det här egentligen en fråga, om den motivering, som utsäges från utskottets sida, eller den, som kommer från reservanternas sida, visar den största sympatien för att rädda sjömännen från äventyr och svårigheter. Jag har nu velat påpeka, hurusom vi i utskottsmajoriteten tagit starkare fasta på vissa punkter, låt vara att vi sagt rent ut, att det finnes svårigheter och att vi hysa tvekan. Det finnes dock säkerligen ingen inom utskottet, som icke, därest det skulle visa sig, att en eller annan åtgärd vore absolut nödvändig, icke skulle vilja taga den under förnyat övervägande. Vi ha velat vädja till sjömännen själva och deras organisationer, en vädjan som redan synes emottagas med sympati. Och slutligen ha vi framhållit strävandena från den internationella arbetsbyrån.

Ja, även reservanterna vilja ju tänka sig, att man skulle kunna komma ifrån detta ämne utan att gå med på det lagförslag, som motionärerna kommit med. De säga, att vid en utredning jämväl bör beaktas »frågan om möjligheten att på andra vägar nå det av motionärerna avsedda syftet». Och så sluta reservanterna på ett sätt och utskottet slutar på ett annat. Utskottet säger, att fråga är om en utredning och »det synes icke lämpligt, att innan denna utredning bragts till slut och ärendet, såsom torde få antagas, blivit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, riksdagen beslutar en lagändring eller ens gör något mera bestämt uttalande i frågan». Reservanterna säga, att de med säkerhet förvänta att »utredningen snarast möjligt skall bringas till slut och att Kungl. Maj:t därefter kommer att för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen må kunna föranledas». Jag tycker, att skillnaden är rätt så subtil, och jag kan icke finna annat än att det för motionernas syfte, nämligen att söka göra så gott som möjligt för sjömännen, skulle vara lyckligare, om kammaren ville gå med såväl på utskottets kläm som på dess motivering, och framställer jag därför yrkande därom.

Herr Öhman: Föreliggande motion är ett oblygt försök att ställa en stor grupp av arbetare under en särlagstiftning med klart klassmärke. Ett försök som med all kraft måste tillbakavisas. Enligt § 19 i sjömanslagen äger ju sjöman att utfå sin hyra en gång i veckan, när fartyget ligger i hamn. Där finnes alltså ungefär samma bestämmelse, som gäller för arbetare i land. Han har sålunda ingen möjlighet att kunna kräva en förskottshyra, utan han måste, liksom andra arbetare, vänta med sin avlöning, till dess att han intjänat sin lön.

Ang. skyld för sjömän under uppehåll i främmande hamnar.
(Forts.)

Ang. skydd
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
mande
hamnar.
(Forts.)

I motionen, för vilken konsul Petri torde vara den andlige fadern, anföres i motiveringen bl. a., att de engelska sjömännen icke få ut mer än några shillings av sin hyra i de utländska hamnarna. Detta är nog riktigt, men vi böra då undersöka, i vilken mån detta förhållande är till fördel för sjömännen eller icke. Var och en, som i någon mån äger kännedom om huru dessa bestämmelser i praktiken tillämpas, kommer snart under fund med, att sjöfolket har all anledning att betacka sig för detta system. Sjömännen på de engelska fartygen bliva till följd av denna lagbestämmelse offer för det s. k. skräddarsystemet. Det innebär, att det kommer en »affärsman» ombord, där man så gör upp en lista på beställningar av kläder och förnödenhetsartiklar, som redaren eller kaptenen går i god för att betala, sedan beställningen är gjord. Sedan träffar den s. k. affärsmannen en överenskommelse med sjömännen om att utbetala varan i kontanta pengar, naturligtvis emot en rätt rundligt tilltagen procent. Detta betyder, att den engelska lagen hjälper till att på ett hänsynslöst sätt ekonomiskt nedpressa sjömännen. Den förhindrar emellertid icke sjömännen att i de utländska hamnarna få ut sina penningar, även om de måste betala en rätt så dryg procent för dem. Det existerar dessutom ett annat system, d. v. s. en byteshandel. Sjömännen byter bort sina tillhörigheter för den vara han önskar köpa i en utländsk hamn, och när han sedan kan få ut sina penningar och köper nya kläder och nödvändighetsartiklar, får han betala ungefär 25—30 % utöver det värde, som han fick genom sin byteshandel. Det är sålunda icke genom en lagstiftning på detta område, som man kan förhindra dessa sjömän, att — som man nu påstår att de göra — på oförnuftigt sätt handskas med sina medel. Om man vill göra någonting för sjömännens sociala omvårdnad, så finns det andra vägar att gå och andra medel att tillgripa. Man bör — och jag skulle särskilt vilja säga detta till alla dem, som nu tala så varmt och vilja ge sig sken av att intressera sig för sjömännens välfärd — i första hand gå in för att ge sjömännen en någorlunda mänsklig arbetstid. Man borde även göra någonting för att se till, att deras bostadsförhållanden ombord å fartygen bleve, vad man skulle kunna beteckna någorlunda mänskliga. Om man alltså ginge in för att på det området skapa större social trevnad för sjömännen, skulle också förhållandena bliva helt annorlunda. Man kan icke komma ifrån, att hela detta förslag om en särslagstiftning för sjömännen, om ett förmynderskap för dem, så att de icke skulle utfå de penningar, de genom sitt arbete intjänat, och den motivering, som framlägges för det yrkandet, intet annat är än en kränkning av en arbetarkår, vars stora flertal står på precis lika hög moralisk nivå som de, som nu här i kammaren och annorstädes tala så varmt om nödvändigheten av att skydda sjömännen för moraliskt förfall. Man styrkes ännu mer i denna uppfattning, när man vet, att en sådan lagstiftning, som man här gjort sig till tolk för, icke skulle i något avseende förhindra de sjömän, som vilja det, att förbruka sina surt förvärvade slantar på sprit och därmed sammanhängande nöjen. Om förslaget att 50 % av hyran skall innehållas, till dess att sjömännen kommer till Sverige, går igenom, men sjömännen är av den kategori, att han vill suppa upp sina pengar, har han ju, då han kommer till en svensk hamn, lika stora möjligheter att där på krogarna förslösa de inkomster, som han har i de utländska hamnarna.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på utskottets motivering och instämma i klämman om avslag på motionen.

Herr Ström: Herr talman! Vad som föranlett motionärerna att komma med ifrågakarande framställning, torde ha varit de skildringar, som konsul Petri lämnat angående sjömännens liv. Jag vill icke säga, att dessa skildringar äro direkt felaktiga, men konsul Petri har kommit i beröring med endast *en del*

av de skandinaviska sjömännen, nämligen dem som behövt hans hjälp eller som han behövt taga värd om. Det är detta som gjort, att han ser så svart på förhållandena bland sjömännen. Svartmålningarna ha också varit av den beskaffenheten, att sjöfolket på det bestämdaste reagerat mot dem.

Jag skall taga mig friheten att anförä något av vad Sveriges fartygsbefälsförening på sammanträden i Hålsingborg, Göteborg, Malmö och Stockholm uttalat. Man säger, att motionens tillkomst icke kan bero på annat än på de med sanningen föga överensstämmande skildringar av sjömannens liv, som på senaste tiden lämnats av generalkonsul Petri, och som välvilligt spritts av pressen, ävensom på motionärernas fullständiga obekantskap med såväl befälets ställning ombord som dess uppträdande i enskilda livet. Man tillägger vidare, att beträffande de motiv, som motionärerna anför, uttalades på samtliga möten skarpa protester mot att svenska folkets valda representanter i Sveriges riksdag framkommit med ärekränkande beskyllningar mot en hel kår. Man framhöll visserligen, att de handlat i god tro, men att det ej är en riksdagsman värdigt att utan egen erfarenhet så sätta tro till en av en enda person rent fanatiskt framburen svartmålning av sjömanskåren. Detta uttalades alltså av det svenska *fartygsbefälet* på de möten, där man diskuterat saken. Hade motionärerna haft klart för sig, vad som bort utgöra det faktiska underlaget för deras framställningar, hade man säkerligen icke haft någon motivering att anförä.

I själva motionen återfinnes också en hel del uttalanden, som enligt min mening utgöra en synnerligen dålig motivering för yrkandet ifråga. Man anför som skäl för lagstiftningen, att polisen i Antwerpen år 1928 företagit en undersökning och att det därvid visat sig, att 70 å 80 % av alla de berusade sjömännen voro skandinaver. Kan detta utgöra ett motiv för lagstiftningen i fråga? Jag har själv varit sjöman och känner till dessa förhållanden något så när, och jag vet, att av dem som avmönstra i Antwerpen och som gå på gatorna och berusa sig där, fara omkring 90 % på utländska fartyg: engelska, holländska, franska o. s. v. Det är en synnerligen ringa procent av ifrågavarande sjömän, som fara på svenska fartyg. Och man kan ju icke förutsätta, att man genom en lagstiftning skall kunna vidtaga åtgärder, som träffa de skandinaviska sjömän, vilka fara på främmande fartyg. Det är en gammal kutym, att de som börjat mönstra ut i Antwerpen sällan eller aldrig mönstrade på skandinaviska fartyg. Det är i stället fråga om sådana »internationella» sjömän, som visserligen äro skandinaver till börden men som icke fara på skandinaviska fartyg. När man vidare anför de engelska förhållandena, är det betecknande, att man icke torde känna till, huru man mönstrar sjöfolk på engelska fartyg. Man mönstrar dem i regel för resa, och så fort de komma till hamn, mönstras de av igen, och så gå de där tills de få någon ny anställning. Det är som sagt många skandinaver bland dessa sjömän å främmande fartyg, men dem kan man icke träffa med en sådan lagstiftning.

I fortsättningen heter det: »För visso saknas icke orsakssammanhang mellan dessa förhållanden och den omständigheten, att de skandinaviska ländernas sjömanslag giver sjömannen mindre skydd än motsvarande lagar i England, Tyskland etc.» Jag har redan förut anför, att så icke är förhållandet, utan att det tvärtom förhåller sig så, att sådana sjömän, som fara på fartyg tillhörande länder, där man har dylika lagbestämmelser, såsom England, Tyskland o. s. v., utgöra den större procenten av dessa, som konsul Petri m. fl. måste ta hand om i Antwerpen.

Jag vill för min del instämma i det uttalande, som här gjorts av en föregående talare, herr Björkman, när han säger, att den statistik, som här återgives i motionen, är beklämmande. Ja, den är beklämmande på mer

Ang. skydd
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
mande
hamnar.
(Forts.)

Ang. skydd
för sjömän
under uppe-
håll i främ-
mande
hamnar.
(Forts.)

än ett sätt, därför att den skildrar nog knappast förhållandena sådana som de äro.

Man får ju säga, att de stora utgifter, som staten har för att taga hand om dessa skandinaviska sjömän, utgå i stor utsträckning för att taga hand om sådana, som segla på utländska fartyg, som kanske resa direkt till Antwerpen för att taga hyra. Det var mycket vanligt, att de reste som gratispassagerare på svenska handelsfartyg och sedan stannade i Antwerpen för att taga hyra; men de kunde kanske icke få någon, och när de så blevo utblottade, gingo de till svenske konsuln, och han måste skicka hem dem till sitt land igen, eller också är det fråga om sådana avmönstrade sjömän, som supit upp sin avlöning, och så måste konsuln också ta hand om dem. Men de som fara på svenska handelsfartyg, åtminstone de som äro något så när installerade på dessa, avmönstra sällan i Antwerpen eller andra utländska hamnar utan i regel i svenska hamnar, för så vitt de icke ha för avsikt att övergå till annan nationalitets fartyg.

Med detta tror jag, att det kan konstateras, att denna statistik angående de utgifter, som staten har för dessa sjömän, knappast skulle ändras genom att åt lagstiftningen gäves den form, som här åsyftas, därför att därmed ej skulle träffas dessa, som fara på utländska fartyg; och följaktligen torde utgifterna för staten bli ungefär lika stora, sedan man genomfört en dylik lagstiftning, som det här varit tal om.

Man har sagt, att vi böra ha en sådan lagstiftning för att skydda sjömännen ekonomiskt, och det skyddet skulle då endast gälla de *utländska hamnstäderna*. Men vill man ha ett sådant effektivt ekonomiskt skydd för sjömännen, bör det nog också gälla i de andra hamnstäderna. Och då bör man slå in på den väg, som herr Björkman här rekommenderade, nämligen att man i samförstånd med sjöfolkets organisationer ser till att ordna denna verksamhet. Dessa äro icke ovilliga därtill, och de ha också möjligheter och förmåga att göra detta, och på så sätt torde ett bättre sakernas förhållande kunna åstadkommas. Men genom en sådan lagstiftning, som här ifrågasatts, tror jag, att man gör det onda ännu värre.

Jag kan för min del ej riktigt vara med utskottet, då det säger i slutet på motiveringen i utlåtandet: »På sätt den föregående redogörelsen giver vid handen, är nämligen för närvarande under utredning ett till ministern för utrikes ärendena ingivet förslag till lagändring, i huvudsak av den innebörd motionärerna föreslagit.»

Jag skulle redan nu på det bestämdaste vilja varna för att få en sådan lagstiftning till stånd, men eftersom det blir tillfälle pröva den saken sedan, när utredningen är verkställd och förslaget kommit på kammarens bord, kan jag avstå till dess.

Jag vill därför, herr talman, för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Höglund* i Göteborg.

Enär sammanträde av valmännen för utseende av riksdagens justitieombudsman och militieombudsman samt deras efterträdare vore utsatt att äga rum kl. 4 e. m. denna dag, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att nu avbryta behandlingen av förevarande utlåtande samt uppskjuta dess fortsatta handläggning ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 11.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Docent A. Thomson är på grund av sjukdom (influenta) tills vidare från och med den 20 februari förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Stockholm den 20 febr. 1929.

G. Ivarsson Pauli,
leg. läkare.

§ 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Stockholm, nr 365, om borttagande av gällande censusvillkor för valbarhet till riksdagens första kammare;

herr *Andersson* i Rasjön m. fl., nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, angående vissa med förslag till sinnessjuklag m. m. sammanhängande frågor; och

herr *Mårtensson* m. fl., nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, angående viss omorganisation av vägväsendet.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 20 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och tjänstgjorde, i anledning av förfall för sekreteraren, jämlikt herr talmannens förordnande under tecknad vid protokollet.

§ 1.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 28, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om lån till Sydsvenska kraftaktiebolaget.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av sjömanslagen till svenska sjömäns skydd under uppehåll i främmande hamnar; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.

Herr *Olsson* i Rimforsa, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få säga, att jag inte tror, att jag skall behöva utsätta mig för obehaget

*Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.
(Forts.)*

att taga kammarens tid i anspråk så länge, att man skall behöva bli orolig för den skull. Jag kan säga i få ord vad jag vill ha sagt i denna fråga.

Den fråga, som nu föreligger, har sedan många månader tillbaka varit föremål för pressens uppmärksamhet, och för många av oss torde den därför ingalunda vara någon ny fråga. Jag tänker, att såväl motionärerna som utskottet och, jag skulle tro, de allra flesta av denna kammares ledamöter äro ense om, att inte allt är »bra som det är» på detta område, och att det där gamla bevingade ordet alltså icke äger tillämpning på denna fråga. Här föreligga säkerligen omständigheter, som vi alla måste beteckna såsom mindre önskvärda, ja, såsom olycksbringande för många, och det förefaller mig under sådana förhållanden ganska underbart, när jag nyss hörde herr Ohman beteckna såväl generalkonsul Petris aktion som motionärernas framställning — jag förmodar att han även avsåg denna — såsom »ett oblygt försök», som orden föllo. För min del tror jag tvärtom i likhet med många andra, att vi här se ett ganska allvarligt försök att, ifall det nu är möjligt, uträtta någonting på detta område.

Jag kom för några dagar sedan på en järnvägsresa händelsevis i sällskap med en man, som presenterade sig som f. d. sjöman. Han hade seglat på sjön i all sin tid, tills han för helt kort tid sedan slutat med sitt arbete på sjön. Jag kunde ju inte underlåta att begagna tillfället att en liten smula interpellera mannen och frågade honom, om han kände till förhållandena ute i de stora hamnstäderna. Han svarade, att det var ju alldeles klart, eftersom han seglat på sjön i 40 års tid, att han skulle känna till dessa förhållanden. Jag frågade honom vidare om åtskilliga saker, som jag önskade få reda på, och han svarade, att »de erfarenheter man gjort under en så lång sjötjänstgöring, dem talar man så litet som möjligt om, dem vill man helst glömma. Men», tillade han, »det är alldeles uppenbart, att så länge det finnes möjligheter för sjömannen att i främmande hamn taga ut så gott som allt som han intjänat, så går det som det går, han blir ruinerad och fördärvad.» Han hade varit hemma och hälsat på sin gamla mor i Ätvidaberg i Östergötland; han hade då icke sett henne på 20 år. Jag fick det intrycket av mannen i fråga, att det var en som fått pröva på livet och genom egen erfarenhet fått lära sig vad det vill säga att råka illa ut på denna levnadsbana, ty det hade han tydligen gjort.

I de uttalanden från olika svenska konsulat, som äro återgivna i utskottets utlåtande, framhålles ju också med skärpa, hur förhållandena gestalta sig på detta område. Vi se t. ex. hurusom generalkonsuln i London i sitt utlåtande säger, att han redan länge haft sin uppmärksamhet fäst på denna fråga och att det förefaller honom, som om det nu ifrågavarande förslaget innebure ett beaktansvärt uppslag till lösningen av ett problem, inför vilket statsmakterna svårigen kunna ställa sig likgiltiga. Generalkonsuln i Hamburg tycker visserligen, att medlet, som generalkonsul Petri föreslår, är drastiskt, men tillägger: »För min del tror jag dock med generalkonsul Petri, att förhållandena rättfärdiga utomordentliga åtgärder.» Det är således kanske inte fullt riktigt med den där beteckningen, som jag nyss återgav.

Om jag nu som hastigast skulle titta en liten smula på utskottets betänkande och jämföra det med reservationen, så är det visserligen sant, som det har sagts här förut, nämligen att det härvidlag inte föreligger någon stor skillnad. Det är dock ett par uttalanden i utskottets betänkande, som jag för min del icke kunnat underskriva. Utskottet säger nämligen, att det i princip ställer sig tveksamt till lämpligheten av att med tvingande lagbud ingripa på ett sådant här område. Jag tillhör ej dem, som anse lagbud alltid vara den bästa utvägen då det gäller att reformera, men å andra sidan måste jag säga, att om det skulle visa sig, att det inte går att på andra vägar finna bot för

här ifrågavarande onda, så kan jag icke finna det vara något i princip så orimligt att här gå in för en lagstiftning i detta syfte.

Det är ju så med nästan alla lagar att de träffa olika, så att vissa människor få mera kännning av dem än andra. Om jag t. ex. tänker på vår skogslagstiftning, så äro ju skogarna, som vi lantmän ha, vår tillhörighet, och vi skulle kanske vilja resa det kravet att utan lagstiftningens ingripande få handla och vandra med dem så som vi önska. Men därvidlag har lagstiftningen lagt hinder i vägen och sagt, att det och det får ni icke göra, utan ni skall göra så och så. Jag menar, att det i realiteten icke föreligger någon skillnad, då det gäller att principiellt bedöma ett par sådana här fall.

Utskottet säger vidare allra längst ned — utskottets ärade vice ordförande var ju nyss inne på den saken och citerade uttrycket — följande: »Det synes icke lämpligt, att innan denna utredning bragts till slut och ärendet, såsom torde få antagas, blivit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, riksdagen beslutar en lagändring eller ens gör något mera bestämt uttalande i frågan.» Det är den där sista satsen, som jag för min del tycker är något märkvärdig, ty även vid det förhållandet att frågan, i viss mån åtminstone, är bragt under Kungl. Maj:ts prövning, tycker jag det inte skulle vara vare sig oriktigt eller orimligt, ifall riksdagen, då nu dess uppmärksamhet också blivit riktad på saken, skulle göra ett uttalande. Nu har ju frågan genom hänvändelse direkt från generalkonsul Petri till regeringen — jag skulle tro det åtminstone, ehuru jag inte vet något bestämt därom — bragts under utredning. Dessa uttalanden, som jag nyss citerade, härröra sig ju från den utredning, som blivit igångsatt. Orsaken till att jag nu, trots att jag själv underskrivit motionen, funnit mig i att gå med på denna visserligen föga tilltalande men dock för ögonblicket, som det synes mig, enda utväg, som föreligger i reservationen, är den, att jag, delvis åtminstone, böjer mig för den gamla praxis, som säger, att då ett ärende är föremål för Kungl. Maj:ts omprövning, så bör riksdagen icke i otid ingripa och göra några påtryckningar. Då riksdagen ej förr gjort någon hemställan till Kungl. Maj:t i denna sak, förefaller mig därför, som om det icke hade varit olämpligt, om riksdagen sagt Kungl. Maj:t sin mening om denna fråga redan nu och åtminstone försökt framhålla betydelsen av, att denna utredning, som vi vänta och hoppas på, kommer till stånd så fort som möjligt.

Jag lovade, att mitt anförande inte skulle bli långt, och skall därför, herr talman, sluta med att endast yrka bifall till reservationens formulering.

Vidare yttrade:

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Utskottets utlåtande ger ju inte anledning till någon längre debatt här i kammaren. Enligt min mening har utskottet tagit rätt förnuftigt på denna fråga, men det är den omständigheten, att saken inte är utagerad genom att riksdagen bifaller utskottets hemställan, utan frågan möjligen kan återkomma någon gång längre fram, det är den omständigheten, som ger mig anledning att säga några ord.

I egenskap av sekreterare i landsorganisationen kommer jag ofta i beröring med representanter för sjöfolkets organisationer, och från deras sida har man sagt mig att de icke önska denna lagstiftning och detta därför, att den otvivelaktigt måste uppfattas som en mindervärdighetsförklaring för sjöfolket och för övrigt icke kommer att medföra så synnerligen stor verkan. Sjöfolkets organisationer omfatta nu en betydande del av de olika kategorierna av sjöfolk här i landet. De som ha anställning inom den svenska handelsflottan torde väl i runt tal uppgå till 30,000, och inom sjöfolkets organisationer, sjömansunionen, eldareunionen, stewartföreningen och sjöfarande kvinnors organisation torde fin-

*Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.
(Forts.)*

*Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.
(Forts.)*

nas cirka 75 % av manskapskategorierna organiserade. Dessa organisationer ha under sin tillvaro åstadkommit i hög grad förbättrade förhållanden beträffande sjömännens ställning rent socialt sett. Man bör emellertid göra klart för sig vad anledningen varit till de missförhållanden, som otvivelaktigt funnits och alltfjämt finnas.

Sjöfolket gör gällande, att om man bereder dem något så när människovärdiga levnadsförhållanden ombord, så komma dessa missförhållanden av sig själva att försvinna, och vill man därjämte hjälpa sjöfolket att röja upp i hamnkvarteren i de stora sjöstäderna och försöka få bort dessa smutsiga öl- och brännvinskrogar, som finnas där, så kommer detta i hög grad att bidra till åstadkommande av bättre förhållanden.

Sjöfolket menar, att man icke fått det rätta greppet på hur man skall gå tillväga. Det duger icke att komma med en lag, som förbjuder sjömannen att fritt disponera över sin inkomst. Man skall icke tro, menar sjöfolket, att den omständigheten, att det engelska sjöfolket icke får ut mer än en obetydlig del av sin hyra, bidragit till de engelska sjömännens bättre uppförande i land. Detta bestyrkes av ett uttalande i »Nautisk tidskrift», som jag har med mig här och där det beträffande de engelska sjömannen säges följande: »De av denna tidskrifts läsare, som i unga år foro i skansen på engelska segelfartyg, veta, att det var tur, om man någon gång kunde få 5 shillings till landgångspengar, men de veta också vilka suporgier, som förekommo i hamnarna. De minnas hur först klockan och andra 'lyxartiklar' och därefter allt i klädväg, som kunde undvaras, såldes eller pantsattes av dem, som till varje pris måste berusa sig. De minnas också huru hela avräkningen — hundratals kronor — försvann på några dagar och hur de barskrapade fingor bo på krita, till dess ny hyra kunnat hopbringas.»

Detta uttalande vittnar icke alls om, att den omständigheten, att de engelska sjömannen icke få ut sin avlöning eller kunna fritt disponera över denna, bidragit till att åstadkomma bättre förhållanden. Det är bara en chimär, när man tror, att de resultat, som man vill vinna, kunna ernås på det sättet.

De svenska sjöfolksorganisationerna, som målmedvetet arbeta på att höja sjömännens moraliskt, ekonomiskt och intellektuellt, äro givetvis tacksamma för all den hjälp, riksdagen vill bereda dem i det avseendet, men de önska bara, att hjälpen icke må vara sådan, att den verkar i rakt motsatt riktning mot vad man vill åstadkomma. Här finnes en hel del människor, som äro välvilligt stämda mot sjöfolket, det är en hel del organisationer, som vilja hjälpa sjömannen när de komma i land, men man har icke fått det rätta greppet på sin uppgift. De som styra med dessa läsestugor, som finnas i de större hamnarna, ha icke förstått att komma i kontakt med sjöfolket, de ha icke förstått att åstadkomma den uppsättning av tidningar, tidskrifter och litteratur, som passar sjöfolket. Det blir på det hela taget en tämligen betydelselös verksamhet, som de bedriva och som icke kommer att gagna just de strävanden, som leda till verkliga resultat. Sjöfolkets egna organisationer ha fått bättre grepp på vad man här bör göra. Sjömänna- och eldareunionerna ha vandringsbibliotek, på vilka de nedlagt tiotusentals kronor och som sjöfolket, efter vad det visat sig, sätter ofantligt stort värde på. Det finnes inom dessa organisationer ett par hundra dylika vandringsbibliotek, som i regel gå ut på långgående båtar. Dessa bibliotek äro i allmänhet icke så omfattande, cirka 15 band i varje bibliotek, men de lämna sjöfolket tillfällen till den intellektuella förströelse, som varje människa önskar få. Sjömannen äro ju icke annorlunda funtade än vi andra svenskar, det är bara det, att de icke varit i tillfälle att leva under något så när människovärdiga förhållanden. Om vi hjälpte dem till ordentliga bostäder ombord, så att de sluppe den smuts och den ohyra, som ej så sällan finnes i skansarna, och finge leva under människovärdiga förhållanden ombord, skulle de missförhållanden vi påtala för-

svinna av sig själva. Jag tror, att det verksamaste medlet att råda bot på missförhållandena är icke att förklara sjömännen mindervärdiga utan i stället hjälpa dem att åstadkomma förbättringar i sin sociala ställning och stärka dem i den självkänsla, som naturligtvis måste ligga till grund för varje enskild eller för varje kategori av medborgare, som vill övervinna sociala missförhållanden och höja sig själv.

Nu tror jag för övrigt, att det finns åtskilligt överdrivet i den framställning, som lämnats rörande förhållandena i de stora sjöstäderna. Det är alldeles orimligt att tro, att sjömanskåren i sin helhet består av förkomna individer. Naturligtvis finnas inom en stor kår på 30,000 medborgare åtskilliga individer, som kunna betecknas såsom förkomna, men det är enstaka företeelser — inom denna kår som inom alla andra. Skulle man tillgripa en särslagstiftning på grund av de enskilda företeelser, som möta på olika områden, skulle vi säkerligen få en sådan särslagstiftning så gott som överallt. Om man t. ex. konstaterar, att det finns några förkomna individer i Stockholm, som berusa sig med malörtsdroppar, så går det visserligen bra att föreskriva, att man för att komma i åtnjutande av malörtsdroppar måste ha recept av läkare. En sådan lagstiftning kommer icke att verka så upprörande, då det bara är låt oss säga 200 av 500,000 människor, som drabbas av en dylik särslagstiftning. Men om man beträffande det svenska sjöfolket skulle föreskriva, att vederbörande icke få fritt disponera över sin intjänta lön, därför att det finns några förkomna individer bland dem, som missbruka eller förslösa sin avlöning, skulle man komma till rent rosenrasande resultat.

För övrigt är det som sagt all anledning att taga de framställningar, som här ges, kritiskt. Jag har belägg på detta i »Nautisk tidskrift», som jag nyss återropade. Detta är organ för Sveriges fartygsbefälsförening, och här beskrives ett möte, på vilket konsul Petri i Göteborg förfäktade sina idéer i denna fråga. Det heter där: »Inför en med flera hundra sjömän fullsatt samlings-sal — snygga, stillsamma och välklädda — en enda var onykter och blev utkörd av sina kamrater — släpper herr konsulen alla sina många hästkrafter lösa för att med tabeller och annat försöka övertyga sina åhörare om, att de äro ena riktiga kräk.» — »Man får ej undra på», säger tidskriften, »att han fick mothugg efter noter. Det är uppenbart, att den skötsamma och nyktra delen av sjöfolket kraftigt reagerar emot att inför allmänheten bliva likställd med all sorts slödder, som drager omkring i storstädernas hamnar.»

Jag är övertygad om att om man vill medverka till att råda bot på de missförhållanden som kunna finnas, så gör man det effektivast, om man hjälper sjöfolkets organisationer att uppnå det bästa möjliga resultatet av de strävanden, som de företräda sedan år tillbaka och som otvivelaktigt lämnat mycket goda resultat. Sjöfolket är säkert av samma kaliber som vi alla andra. Om vi se tillbaka på huru det var ställt i våra hamnar för 30 eller 35 år tillbaka, då hamnarbetarna kunde betecknas kanske som rent slödder, och tänka efter huru det är i dag, måste vi konstatera, att hamnarbetarnas egen självkänsla åstadkommit rent häpnadsväckande förändringar. Här har man av egen kraft höjt sig tack vare den styrka, den drivkraft och den ambition, som en organisation frammanar. Sjöfolkets organisationer ha kommit litet på efterkälken. De ha framträtt senare, deras verksamhet är av yngre datum, men jag är övertygad om att om de få det stöd och den hjälp de behöva, skall otvivelaktigt deras verksamhet avsäta lika goda resultat som exempelvis transportarbetarnas organisationssträvanden kunna konstaterats ha medfört med avseende på vår hamnarbetarkår.

Herr Nylander: Herr talman! Ehuru jag under den tid jag var anställd vid en svensk beskickning i utlandet hade många tillfällen att taga hand om

*Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.
(Forts.)*

Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.
(Forts.)

svenska sjömän, som kommit i nödställd belägenhet, och därför har en viss praktisk erfarenhet av det här föreliggande problemet, hade jag i alla fall icke tänkt begära ordet. Jag anser mig dock nödgad att göra detta med anledning av en passus i herr Johansons nyss hållna anförande. Han påpekade nämligen, att det bästa medlet att bereda hjälp åt sjömännen vore, att de finge en mera människovärdig tillvaro ombord på fartygen. Detta yttrande kan kanske tolkas så, att det på våra svenska fartyg är ordnat på det sättet, att sjömännens tillvaro icke är människovärdig. Det är mot detta jag vill inlägga en bestämd gensaga. Var och en som haft tillfälle jämföra hygien och anordningarna på svenska fartyg och utländska kan — vilken åsikt han än i övrigt har — utan tvivel konstatera, att man å de svenska fartygen i de allra flesta fall har det mycket väl ordnat. Herr Johanson anförde som sagt, att rymlingarna från fartygen och sjömännens ofta iråkade misär beror på de dåliga förhållandena ombord. Ser man då på de statistiska uppgifterna i de utlåtanden, som föreligga från våra konsulat i utlandet, finner man, hursom t. ex. generalkonsuln i London meddelar, att omkring 30 % av de nödställda sjömännen ha varit anställda å svenska samt omkring 70 % å utländska fartyg. Konsuln i Marseille förklarar även i sitt utlåtande, att det större antalet torde komma från norska, danska och brittiska fartyg. I samma riktning går utlåtandet från generalkonsuln i Hamburg. Jag vill för undvikande av varje misstolkning av herr Johansons yttrande understryka dessa uttalanden, då som sagt kammaren annars kan tolka hans anförande så, att förhållandena å våra svenska fartyg äro så mindervärdiga, att de skulle vara orsak till de missförhållanden, som utan tvivel här föreligga.

Jag vill sedan icke närmare ingå på själva sakfrågan utan ber endast att såsom min uppfattning få uttala, att, då en utredning redan pågår, torde det vara onödigt att riksdagen här nu förordar några åtgärder i ett så pass ömtåligt ämne som det föreliggande. Däremot vill jag för min del understryka, att jag tror den viktigaste hjälpen kan lämnas genom internationellt samarbete för att få upprepade de hemska kvarter i olika hamnstäder, som äro en verklig vederstyggelse. Jag hoppas verkligen, att Nationernas förbund skall kunna åstadkomma en förbättring i det hänseendet. Vore detta möjligt, skulle man åstadkomma något, som vore till välsignelse för alla länder. Med denna korta motivering ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, 2:o) bifall till berörda hemställan med godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, samt 3:o) bifall till samma hemställan med uteslutande av motiveringen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Christenson, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, med godkännande av utskottets motivering,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan, med godkännande av den motivering, som innefattas i den av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang. skydd
för svenska
sjömän under
uppehåll i
främmande
hamnar.
(Forts.)*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 14, med överlämnande av redaktionskommitténs för utgivande av ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen berättelse över kommitténs verksamhet under år 1928.

§ 4.

Till behandling upptogs nu bankoutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. ändring
i lagen för
Sveriges riks-
bank.*

Efter föredragning av *punkten 1* begärdes ordet av

Herr **Bäcklund**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig framhålla, att vederbörande finansministrar ofta försätta fullmäktige i riksbanken och riksdagen i ett visst tvångsläge, då det gäller ökning av avbetalningslånefonden, i det att finansministrarna taga ut så mycket som möjligt av riksbanksvinsten för budgeten. Detta förhållande synes mig vara av den natur, att det icke kan betecknas som klokt ur ekonomisk synpunkt. Tillgodoföras avbetalningslånefonden däremot nödiga medel, bli kommande riksbanksvinster större, då vinsten på avbetalningslånen ingår i densamma. Det kan med skäl göras gällande, att en avsättning till fonden, motsvarande lånebehovet, är lika bra eller t. o. m. bättre än en del andra penningplaceringar, vilka göras i statens affärsdrivande företag. Ja, det är t. o. m. mera värdefullt att förse denna bankverksamhetsgren med nödigt kapital än att taga in riksbanksvinsten i budgeten till så stor del, att statsskulden amorteras genom minskning av för avbetalningslånerörelsen behövt kapital. Med de formalistiska synpunkter, som bankoutskottet anlagt på denna fråga, torde det praktiskt sett vara utan all verkan att motionera om höjning av avbetalningslånefonden. Resonemanget blir nämligen, att då finansministern disponerat över riksbanksvinsten i budgeten, kan ingenting tagas därifrån, åtminstone icke förrän vid statsregleringen i slutet av riksdagen. Att vänta till dess är ju omöjligt, då fonden står utan nödiga penningmedel. Därför kunna motionerna aldrig få en saklig prövning utan måste avslås. Så är fallet vid detta tillfälle, herr talman. Man har icke ansett sig kunna vänta på statsregleringen för att då se, om det blir några pengar över, så att avbetalningslånefonden kan utökas i enlighet med vad motionärerna önska. Avbetalningslånefonden är utan medel till utlåning för närvarande, något som också tydligt framgår av fullmäktiges skrivelse.

Det vore enligt min mening önskligt, att de synpunkter, som jag här framhållit, komme att beaktas av fullmäktige i riksbanken, när det är fråga om att överlämna medel från riksbanksvinsten till budgeten. Man bör i första hand se till, att nödigt kapital lämnas kvar av vinsten för att en utökning av fonden må kunna ske. Här gäller det ju småfolkets intressen: hantverkare, tjänstemän, småhandlare, studerande och andra lånebehövande. Det är en lå-

Ang. ändring
i lagen för
Sveriges riks-
bank.
(Forts.)

neform, som riksdagen bör omhulda på alla möjliga sätt, och man bör då ordna denna riksbankens affärsrörelse så, att det finns tillräckligt med lånemedel. Fullmäktige säga ju i sin skrivelse till bankoutsittet, att för att icke fonden vid årets slut skall vara uttömd, ha fullmäktige icke varit i tillfälle att i sedvanlig utsträckning bifalla inkomna ansökningar om lån, varjämte fullmäktige i många fall måst nedsätta lånebeloppen. Då, såsom vid flera föregående tillfällen framhållits, fonden med fullt fog kan sägas ha fyllt ett verkligt behov och det enligt fullmäktiges mening vore i hög grad beklagligt, om riksbanken nödgades i brist på medel avvisa ansökningarna om avbetalningslån, anse fullmäktige, att med hänsyn till den alltför starka tillströmningen av ansökningar om lån från denna fond fonden borde ytterligare höjas. Detta har också bankoutsittet i anledning av hemställan från fullmäktige föreslagit, och vi behandla ju här frågan om en förhöjning av fonden med 2 miljoner. Nu är också att märka, att man under senare år varit mycket njugg med förhöjningar av denna fond. År 1926 förhöjdes fonden med endast 1 miljon kronor och år 1927 med 600,000 kronor. Detta berör på den orsak som jag nämnde.

Jag har icke tänkt framställa något yrkande, ty det skulle praktiskt icke leda till något resultat. Men jag har velat framhålla, att om fullmäktige, såsom jag har all anledning att förmoda, äro intresserade av att denna affärs-gren utvecklas, böra de se till, att finansministern icke får taga så mycket av riksbanksvinsten till budgeten utan att denna gren av affärsverksamheten erhåller nödigt kapital. Det är en rätt stor del av den årliga riksbanksvinsten, som inflyter tack vare fonden. Det är då också riktigt att låta fonden växa och icke vara alltför njugg mot densamma. När det finns ett verkligt lånebehov ute hos småfolket, bör man också se till, att det tillgodoses. Här har så många gånger i riksdagen klagats över att riksbanken icke egentligen driver någon affärsrörelse utan huvudsakligen ägnar sig åt att värda valutan och sköta sedelutgivningen — ehuru man kan konstatera, att det på senare tid blivit något bättre i detta fall. Den huvudsakliga delen av det direkta arbetet för riksbankens vidkommande gentemot allmänheten hänför sig emellertid till avbetalningslånefonden. När nu alltså riksbanken har att med denna fond tillgodose småfolkets lånebehov, bör man som sagt värna om denna fond, så att den får nödigt kapital.

Jag har, herr talman, med det sagda velat vädja till fullmäktige att till kommande år se till, att denna fond erhåller tillräckligt med rörelsemedel och att icke finansministrarna få taga ett alltför djupt grepp i riksbanksvinsten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. bere-
dande av viss
rätt till
tjänstledighet
m. m. åt
värnpliktiga.

Härefter förelåg till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående beredande av viss rätt till tjänstledighet m. m. åt värnpliktiga.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 326, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Öhman m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i värnpliktslagen, att de värnpliktiga tillerkändes minst tre veckors sammanhängande tjänstledighet med utbetalning av dagavlön och portionspenningar samt fria resor till och från hem-

orten efter två månaders tjänstetid, samt att denna tjänstledighet inräknades i tjänstetiden.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Linder, Thorberg, Norman, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka ansett, att utskottet med anledning av motionen bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande sådan ändring i värnpliktslagen, att den värnpliktige tillerkändes fria resor till och från hemorten med bibehållande av dagavlönning och portionsersättning.

Ang. beredande av viss rätt till tjänstledighet m. m. åt värnpliktiga.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Vid föreliggande utskottsutlåtande är fogad en reservation, vilken jag biträtt. I denna reservation yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande sådan ändring i värnpliktslagen, att den värnpliktige tillerkännes fria resor till och från hemorten med bibehållande av dagavlönning och portionsersättning. I kungl. kungörelsen den 5 mars 1926 angående avlöning för rullföringsbefäl och värnpliktiga m. m. stadgas i § 10 följande: »Värnpliktig, som åtnjuter tjänstledighet för enskilda angelägenheter, äger, där ledigheten icke överstiger 8 dagar, under hela ledigheten och i annat fall för 8 dagar av densamma bibehålla honom tillkommande penningbidrag.» Såvitt jag kan förstå, har man genom detta stadgande godkänt den princip, som vi i reservationen ha givit uttryck åt, nämligen att de värnpliktiga skola vid tjänstledighet tillerkännas fria resor lika väl som dagavlönning och portionsersättning. Jag medger, att man i gällande bestämmelser icke dragit ut konsekvensen härav helt och fullt, såsom man bort göra. Det förefaller mig, som om starka skäl tala för bifall till reservationen. När värnpliktiga på grund av generalorder bli tjänstlediga vissa dagar för att exempelvis biträda med skördearbete, såsom senast i fjol var fallet, nog förefaller det då rimligt, att de vid sådan tjänstledighet skola kunna påräkna ersättning från statens sida för de uppoffringar, som de få vidkännas i form av resekostnader o. s. v. Utskottet har heller inte haft några principiella invändningar att göra mot denna tankegång, men utskottet avvisar förslaget av ekonomiska skäl. Jag får säga, att det bör väl ändå inte vara på det sättet, att de ekonomiska skälen skola vara avgörande, när det gäller att tillerkänna våra värnpliktiga rättvisa och billighet. Ha vi ålagt dessa värnpliktiga vissa uppoffringar, så tycker jag, att staten också borde taga konsekvensen och även ge dem den ersättning, som de göra sig förtjänta av, och gottgörelse för de utgifter, som de måste åsamka sig vid åtnjutande av sådan tjänstledighet, varom här är fråga.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som vid utskottets utlåtande fogats av herr *Linder* m. fl.

Herr **Öhman**: Herr talman! Vi kommunister betrakta den s. k. försvarsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål såsom en klassfråga. Och så länge militärväsendet har till sin förnämsta uppgift att försvara det kapitalistiska systemet, så bekämpa vi detsamma. Men då nu arbetare- och småbondungdomen, i de flesta fall mot sin egen vilja, tvingas till militärtjänst i den borgerliga statens armé, anse vi det vara ett rimligt krav, att man också beviljar dessa ungdomar en så pass lång sammanhängande tjänstledighet, att de ha möjlighet att i någon mån tillvarataga sina egna intressen. Utskottet synes emellertid vara av en annan uppfattning, i det att utskottet hemställer om

Ang. beredande av viss rätt till tjänstledighet m. m. åt värnpliktiga.
(Forts.)

avslag på de i motionen gjorda yrkandena. Såsom motivering för avslag har utskottet hänvisat till nu gällande förordningar beträffande möjligheten för de värnpliktiga att erhålla tjänstledighet. Dessa förordningar äro ingalunda obekanta, och det är således icke några obeaktade saker, som utskottet har anfört som motivering för sitt ställningstagande. Men det förhåller sig på det sättet, såsom säkerligen denna kammars alla ledamöter känna till, att dels är den sammanhängande tjänstledighet, som de värnpliktiga med utgångspunkt från gällande bestämmelser kunna erhålla, alldeles otillräcklig, och dels äro också de värnpliktiga helt och hållet hänvisade till militärbefälets godtycke, när det gäller att utverka tjänstledighet. Det torde vara allmänt bekant, hur de värnpliktiga, när det gäller för dem att utverka tjänstledighet för ordnande av egna angelägenheter, vid många tillfällen måste tillgripa, jag höll på att säga, de mest förtvivlade åtgärder för att kunna skaffa sig de intyg och handlingar, som erfordras för att kunna få ansökan om tjänstledighet bifallen. Det finns en rad av exempel att anföra i detta avseende. Jag skall i detta sammanhang endast erinra om ett par fall. Det var för inte så lång tid sedan en värnpliktig, som inlämnade ansökan om tjänstledighet, därför att han skulle bevista en allmän upplysningskurs, anordnad av Arbetarnas bildningsförbund, alltså en organisation, som arbetar med understöd av statsmedel. Ynglingen i fråga hade intressen att där bevaka, dels rent personliga och dels med hänsyn till sin civila anställning. Men hans framställning avlogs. Militärbefälet begagnade sin makt att säga nej. Under fjolåret hölls, som vi känna till, en kongress i Holland, sammankallad av några pacifistiska organisationer. En värnpliktig från Stockholm var genom sin organisation inbjuden att representera vid kongressen i fråga. Han inlämnade i vederbörlig tid ansökan om tjänstledighet. Men militärbefälet sade nej. Han gick ännu längre, han gick ända upp till Kungl. Maj:t, men hans ansökan blev avslagen. En rad andra liknande fall skulle kunna andragas, belysande för hur godtyckliga gällande bestämmelser beträffande de värnpliktigas möjlighet att erhålla tjänstledighet äro, vilka bestämmelser utskottet nu ansett vara tillräckligt skäl för att hemställa om avslag på motionärernas framställning.

Beträffande det i motionen framförda yrkandet om att tjänstledigheten skulle utsträckas till att omfatta en sammanlagd tid av minst 3 veckor anför utskottet, att det skulle innebära en väsentlig förkortning av de värnpliktigas utbildningstid. Ja, man kan ju förstå ett sådant resonemang från det håll, där man anser, att den nu gällande tiden för den militära utbildningen är alltför kort tilltagen. Men när även utskottets pacifistiskt betonade ledamöter instämma i och godkänna ett sådant resonemang — och jag förmodar, att också kammarens övriga pacifister komma att göra det — då måste man fråga, vad det egentligen är för logik i hela deras ställningstagande. Vad kan anledningen vara till att pacifister, som ju äro motståndare till att ungdomen överhuvud övas i vapnets bruk, nu äro motståndare till att denna övningsstid förkortas? Ett klart besked på den punkten skulle säkerligen ha sitt värde.

Beträffande kravet på fria resor till och från hemorten samt utbetalning av dagavlöning och portionsättning under tjänstledighetstiden har utskottet avstyrkt detta under åberopande av ekonomiska skäl. Ja, det skulle vara nästan enbart glädjande konstatera, att ekonomiska synpunkter anlades, när man behandlar militära spörsmål, om det inte vore på det sättet, att dessa ekonomiska synpunkter, dessa ekonomiska skäl från det hållet framfördes endast i de fall, när det är fråga om utgifter, som skulle komma de värnpliktiga och militärnaskapet till godo. Jag är tämligen övertygad om att det skulle vara omöjligt att i denna kammare få ett enhälligt utskottsutlåtande, där man av ekonomiska skäl avböjde ett krav till förmån för det högre militärbefälet eller militärväsendet överhuvud, såvida det icke vore fråga om en utgift direkt till

de värnpliktigas gagn. Men herrarna veta tydligen, när det passar att vara sparsamma, en omständighet, som jag hoppas att även de värnpliktiga skola kunna uppfatta och på rätt sätt värdera. För den händelse det varit fråga om att tillgodose det högre militärbefälets ekonomiska intressen, är jag övertygad, att inga sparsamhetssynpunkter hade förts fram i förgrunden. Jag tillåter mig att i detta sammanhang erinra om att statsutskottet vid föregående års riksdag enhälligt, såväl dess borgerliga som dess socialdemokratiska ledamöter, tillstyrkte avskrivning av vissa av staten utlånade medel på sammanlagt 140,000 kronor till vissa officerskårer här i landet. Vid samma tillfälle efterskänktes en skuld på 300,000 kronor till en förening, benämnd Faktoribostäder. Inga närmare upplysningar finnas tillgängliga, som skulle kunna ge vid handen, vilka det var som närmast stodo ansvariga för detta lån. Men att döma av den behandling frågan fått såväl i statsutskottet som i riksdagen är det troligt, att bakom stodo några högre officerare, som man inte får skandalisera. Ett annat litet exempel på huru man inte knusslar inom den militära förvaltningen, då det gäller att tillgodose krav, som ligga det högre militärbefälets intressen närmast, kan anföras från den estnische statschefens besök här i somras. Besöket gällde naturligtvis att knyta den svenska borgarklassen allt fastare till det Baltiska block, som man håller på att skapa mot Sovjetunionen, och naturligtvis måste vid detta tillfälle utvecklas all möjlig ståt, för att man skulle kunna maskera besökets verkliga avsikter. När alltså den estnische statschefen skulle mötas av hedersuppvaktningar o. s. v., kom man på Svea livgarde underfund med att man inte hade tillräckligt med vita och snygga handskar som manskapet skulle skrudas i. Vad gjorde man då? Jo, man vände sig till en firma och köpte vita handskar för ett belopp av över 1,600 kronor. De anförda fallen äro endast några exempel på hur det går till inom den militära förvaltningen, och dessa exempel skulle säkerligen kunna mångdubblas. Jag har anförde dem blott för att visa, hur sparsamhetssynpunkterna beaktas, då det gäller det högre militärbefälet och dem närliggande intressen. Men här är det fråga om ett så berättigat krav som att ge de värnpliktiga fria resor till och från hemorten, när de ha tvingats in i militärtjänst och på så sätt också ryckts ifrån sina förvärvsmöjligheter. Det är fråga om att, om de nu kunna utverka tjänstledighet för att besöka hemorten, också ge dem möjlighet att göra det. Men då avslår man en sådan rimlig begäran under hänvisning till ekonomiska synpunkter. Detta är, mina herrar, ett ställningstagande mot ett berättigat krav från de medborgare, det här gäller, vilket icke i längden är hållbart. Utskottets och därmed säkerligen också kammarens ståndpunktstagande till denna fråga skall säkerligen bidra till att bland stora lager av den värnpliktiga ungdomen skapa klarhet om vad den borgerliga militära apparaten i verkligheten är och också skapa nya krafter för att av densamma göra ett vapen i arbetarklassens händer.

Herr talman, jag ber att med det anförda få yrka bifall till vår motion.

Herr Ödström: Herr talman! Jag förstår så väl, att den ärade motionären icke är belåten med utskottets utlåtande, då utskottet ju hemställt om rent avslag på den väckta motionen. Om jag uppfattade den ärade talaren rätt, så var han ju närmast av den meningen, att det vore bäst, om det inte fanns något försvar och någon krigsmakt alls. Men det går ju inte för sig i närvarande stund, utan vi få nog räkna med 1925 års härordning. Det är väl den vi ha att hålla oss till för närvarande.

Motionären har klandrat de militära myndigheterna därför att de icke velat bifalla ansökningar om permission under vissa tider, då sådan varit behövlig. I motsats till motionären får jag säga, att då det gällt lantarbetare, jag icke funnit, att det varit någon svårighet för ynglingarna att få permission under

Ang. beredande av vissa rätt till tjänstledighet m. m. åt värnpliktiga.
(Forts.)

Ang. beredande av viss rätt till tjänstledighet m. m. åt värnpliktiga.
(Forts.)

skördearbetet. Det är visserligen sant, att deras ansökningar ha varit av mycket blygsammare natur än motionärernas här. Men de 8 dagars ledighet, som det vanligen gäller, har det inte varit någon svårighet att erhålla.

Motionären har skrivit i sin motion, att det här gäller arbetar- och småbrukarungdomen. Ja, jag undrar om inte all Sveriges ungdom är underkastad värnpliktslagarna, och jag förstår därför inte, varför de inte ha tagit med allsammans. Här gälla ju lika bestämmelser för alla. Det synes mig vara ett egendomligt sätt att resonera, som motionärerna därvidlag haft.

Den siste ärade talaren har ju utgått ifrån och tycks på förhand vara övertygad om att hans motion icke kommer att bifallas. Ja, det hoppas jag verkligen. Sådana demonstrationsyttringar tycker jag att vi kunna vara på det klara med att vi skola avvisa. Jag kan aldrig tänka mig, att motionären själv i god tro skulle kunna mena, att riksdagen i närvarande stund skulle kunna gå med på något sådant. Nog skulle det väl ändå vara litet egendomligt, om man skulle medgiva 3 veckors tjänstledighet för de värnpliktiga. Det skulle bli ett synnerligen avsevärt avbrott i den militära tjänstgöring de ha enligt 1925 års härordning och värnpliktslag. Det är väl ändå bra mycket begärt att man skulle kunna gå med på något sådant.

Utskottet har tagit frågan under övervägande och icke funnit något som helst skäl att företaga någon ändring i vad som gäller för närvarande. Och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag räknar mig till utskottets pacifister, som den kommunistiske talaren här gjorde anmärkning emot. Jag vill med anledning därav säga den kommunistiske talaren, att jag har för min del ingenting emot att minska de värnpliktigas övningstid. Men skall det ske, så skall det ske *på annat sätt*, genom en lagändring på en annan punkt, men inte genom en omväg på det sätt, som den kommunistiske motionären här har föreslagit. Det är min åskådning i den frågan.

Sedan skulle jag vilja säga, att jag ansluter mig i övrigt till den motivering, som här framförts av herr Magnusson i Kalmar. Icke minst i nuvarande tider, då ungdomsarbetslösheten är så stor som den är, och alltså dessa unga människor i allmänhet äro i så dålig ekonomisk ställning, som de faktiskt äro, förefaller det mig mycket rimligt att påyrka en utredning för att åstadkomma någon ersättning vid hemresor för de värnpliktiga.

Jag skall inskränka mig till detta och ber att från den utgångspunkten få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Linder m. fl.

Herr Öhman: Till herr Hage skulle jag endast vilja säga, att om det förhåller sig på det sättet, att han är anhängare av en förkortning av värnplikts-tiden, så borde ju inte sättet att få denna förkortning vara det väsentliga, utan det väsentliga borde väl ligga däri, att värnpliktstiden verkligen blev förkortad, och ett bifall till motionen skulle alltså i det avseendet ha täckt den inställning, som herr Hage sade sig ha. Jag finner alltså inte det skäl, som herr Hage anför, vara på något sätt bärande.

Jag ber också att få göra en ändring i mitt yrkande. Jag yrkade i mitt förra anförande bifall till motionen, men jag har nu fått den upplysningen, att ett sådant yrkande av formella skäl icke kan ställas under proposition. Jag ber därför att i stället få yrka återremiss till utskottet för att få fram en sådan utformning, att ett yrkande om bifall till motionen kan framställas.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Herr Öhman säger, att om man vill en sak, så spelar sättet ingen roll. Herr Öhman resonerar väl som så, att

alla sätt äro bra även de tråkiga. Men jag vill säga, att herr Öhman använder tydligen det tråkiga sättet, när han vill nå ett visst mål. Ty om man nu till varje pris vill, att övningstiden skall förkortas och försvarsväsendet försämras, så är herr Öhmans sätt verkligen ganska tråkigt.

I övrigt vill jag säga, att de av herr Öhman framförda exemplen på att tjänstledighet vägrats, väl voro sådana, att man näppeligen, om man vill se på saken med oförvillad blick, kan påstå, att det skulle varit berättigat att i dessa fall bevilja tjänstledighet och att dessa exempel skulle visa, att det militära befälet illa skött sin plikt. Eller kan herr Öhman verkligen påstå, att om en värnpliktig begär tjänstledighet för att resa till en kongress utomlands eller för att delta i vissa kurser, det då skulle vara rättvist mot de övriga värnpliktiga, att dessa av Öhman nämnda skulle favoriseras och få längre tjänstledighet? Med den relativt korta övningstid, som vi nu ha, kan man väl ändå inte mena, att det skulle vara berättigat att ytterligare avkorta densamma genom att ge tjänstledighet för att just då genomgå vissa kurser eller för att utomlands delta i kongresser. Jag tror, att herr Öhman borde vänta med att komma med sådana här framställningar, tills han litet bättre kan exemplifiera, hur illa militärbefälet skött sin plikt.

Sedan säger herr Öhman slutligen, och det var det som gav mig anledning att begära ordet, att här talas det om sparsamhet, men hade det gällt det högre militärbefälet, då hade säkerligen varken utskottet eller kammaren bekymrat sig om några sparsamhetssynpunkter. Ja, herr Öhman är ung i riksdagen, och det kan vara förlåtligt, om han inte känner till ställningen, men jag ber att få säga, att nog ha både utskotten och kamrarna iakttagit sparsamhet, befogad och sund sparsamhet, även när det gällt det högre militärbefälet och de högre tjänstemännen överhuvud taget. Sådana förebräelser, herr Öhman, äro därför icke befogade eller på sin plats.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

I anledning härav gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Herou, i anledning varav given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. beredande av viss rätt till tjänstledighet m. m. åt värnpliktiga.
(Forts.)

§ 6.

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.

Å föredragningslistan var vidare upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedannämnda inom andra kammaren väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nämligen:

nr 89 av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen måtte besluta, att lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol skulle omedelbart upphävas; och

nr 179 av herr *Hansson* i Stockholm, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta, dels att de av 1928 års riksdag beslutade lagarna om kollektivavtal, om arbetsdomstol, om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen och om ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 oktober 1887 om skiljemän skulle upphöra att gälla, dels ock att lagen den 28 maj 1920 om central skiljenämnd i arbetstvister åter skulle träda i tillämpning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Thorberg*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till den av herr *Hansson* i ämnet väckta motionen samt gå i författning om att låta utarbeta erforderliga övergångsbestämmelser; samt

av herr *Almkvist*, som ansett, att viss del av utskottets motivering bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr talman! Sedan jag antecknat mig för ordet i denna debatt, så kom jag att tänka på att om vi skulle följa den regel, som hade bort följas i onsdags i förra veckan, så skulle egentligen den första platsen på talarlistan ha reserverats åt herr *Engberg*, som tycktes betrakta som sin uppgift att såsom en slags conferencier för kommunisterna meddela, vilka order de hade att följa eller, som det hette i onsdags, vilket stycke pianisten skulle spela. Men då nu ordningen inte blivit den, så får jag väl taga ordet först.

När jag i lördags åhörde debatten i sockerfrågan här, så kom jag att utan vidare fundera litet grand, vad meningen egentligen kunde vara, då man hörde, att tullivrarna med herr *Lindman* i spetsen förklarade, att de kämpade för sin linje av pur omtanke för och välvilja mot arbetarna. Och de som här i debatten ivrade och kämpade för statssubvention åt sockerbolagen, de talade också om att deras strävan var att tillgodose arbetarna och deras intressen. Om man låter tankarna glida litet tillbaka i tiden, så skall man väl också finna, att praktiskt taget i varje fråga, där det förts fram förslag från borgerligt håll, avsedda att tillgodose arbetsköparnas och bolagens intressen, så nog har man talat om att man strävat efter att gagna arbetarna och att gagna arbetarklassen över huvud. Jag tycker emellertid, att den politiska hederligheten, i den utsträckning som den nu ingår i borgerligt rättsmedvetande, borde bjuda, att man, när man kommer med någonting, som är avsett att gagna ens egna intressen, talar om detta, och inte försöker göra gällande, att man är ute för att gagna arbetarklassen.

I varje fråga praktiskt taget, där det gällt att stifta lag i detta land, har det ju varit så, att man från de borgerliga gruppernas sida har tagit för sig ungefär så mycket man vågat och stiftat lagarna till förmån för sina egna intressen gentemot arbetarnas. Har man någon gång gjort eftergifter, så måste jag säga, att jag har det intrycket, att man icke gjort dessa eftergifter av omtanke om arbetarna utan därför att man varit rädd för att i striden förlora mer än man behövde göra i kompromissen. Med detta skulle jag alltså velat ha påstått, att om den lagstiftning, som här förekommit i olika frågor, vilka beröra arbetarklassens angelägenheter, har man från borgerligt håll tagit för sig ungefär vad man vågat och vad maktresurserna för tillfället ha medgivit. När det då gäller tvångslagen, alltså lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m., vilka genomfördes vid 1928 års riksdag, så skulle jag vilja tro, att det ligger så till, att herr Ekman såsom regeringschef och förslagsställare i den frågan liksom också en del av de övriga borgerliga ledarna väl vägde, om man skulle våga att gentemot arbetarna genomföra den lagstiftning, som man här fört fram. När man gjorde detta övervägande, så skulle jag tro, att man gjorde det genom en granskning av vad som i frågan hade förekommit under den långa politiska diskussion, som i pressen och eljest föregick frågans behandling i riksdagen. När man gjorde denna värdering, skulle jag tro, att man framför allt — och det framgår också alldeles särskilt av riksdagsdebatterna här i fjol vid lagens genomförande — gick in på en granskning av det motstånd, som från socialdemokratiskt håll hade bjudits i denna fråga. Jag såg i några socialdemokratiska tidningar efter remissdebatten, att jag skulle ha överraskat med att icke skälla på socialdemokraterna i det anförande, jag då tillät mig hålla. Om jag här i denna fråga kommer att säga något om socialdemokratisk inställning till densamma, så grundar sig detta icke på någon önskan att skälla på socialdemokraterna. En sådan önskan vare mig fjärran. Men det grundar sig å min uppfattning, att man har anledning att i en fråga som denna taga upp till granskning vad som förekommit. Då jag nu har den uppfattningen, att socialdemokraternas inställning till frågan om denna lagstiftning varit sådan, att den har kommit att medverka till skapandet av det mod, som var erforderligt hos de borgerliga grupperna för lagens genomförande, så anser jag, att man i dag, då det gäller att diskutera frågan om lagens upphävande eller icke, har anledning att något granska vad i det stycket förekommit. Den har ju utgjort särskilt under valrörelsen ett tema för diskussionen om den socialdemokratiska anslutningen till tvångslagen. Där har det ju framför allt pekats på, liksom det både tidigare och senare pekats därpå, ett par åtgärder, som förekommit från socialdemokratiskt håll och som det väl icke kan finnas någon anledning, skulle jag tro, att förneka i detta sammanhang. Det förhåller sig i allt fall på det sättet, att den socialdemokratiska regeringen tillsatte den s. k. arbetsfredsdelegationen. Vidare ligger det till på det sättet — jag har åtminstone funnit det bland annat i den debatt som fördes förra året vid lagens genomförande — att en hel del ledande män inom det socialdemokratiska partiet förklarat sig som principiella anhängare till lagstiftning på detta område.

Jag såg i ett flygblad under valrörelsen, utgivet av Socialdemokratiska ungdomsförbundets Stockholmsdistrikt — alltså de där ungdomarna, som under valrörelsen reste omkring i länet och argumenterade med att sjunga någonting, där man hörde orden »buan går», och jag förmodar att representanterna på stockholmslänsbänken känna igen sången, den var en speciell insats i deras valrörelse — att den socialdemokratiska åtgärden att tillsätta arbetsfredsdelegationen var vidtagen därför, att man ville sätta socialdemokratisk färg på den utredning, som skulle förekomma.

Herr Engberg sade här i ett anförande i onsdags förra veckan, att färgen

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 12.

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.

(Forts.)

spelar icke så stor roll. Jag skulle tro, att den socialdemokratiska regeringen väl hade samma uppfattning om den socialdemokratiska färgen i det sammanhanget, eftersom den skulle framställas av sex borgerliga ledamöter i arbetsfredsdelegationen och endast tre representanter för fackföreningsfolket. Jag skulle inom parentes vilja säga, att det där argumentet om den socialdemokratiska färgen på utredningen såsom försvar för denna åtgärd från den socialdemokratiska regeringens sida i denna fråga får väl som sakligt argument sägas vara ungefär jämställt med den där sången, som de socialdemokratiska ungdomarna sjöngo under valrörelsen. Kvar står i alla fall det faktum, att den socialdemokratiska regeringens åtgärd med tillsättande av arbetsfredsdelegationen var ett steg fram mot den lagstiftning, som i den borgerliga pressen framför allt propagerats för under åtskilliga år. Jag skulle tro, att det icke är någon av denna kammares ledamöter, som icke vid ett eller annat tillfälle tagit del av artiklarna i Svenska Dagbladet, Nya Dagligt Allehanda om fackföreningsterrorn och allt vad i det sammanhanget skrevs, när man drev en så småningom stegrad propaganda fram till vad som förekom med lagens genomförande. Jag betraktar sålunda åtgärden att tillsätta arbetsfredsdelegationen som en eftergift för den propaganda, som från borgerligt håll drevs just i den frågan och för åstadkommande av sådan verkan.

När det gäller den principiella anslutningen till lagstiftning på detta område, är det väl anledning att tro, att lagens tillskyndare före lagens genomförande i riksdagen hade anledning och också gävo sig in på en granskning av skillnaden mellan principiell anslutning till en lagstiftning över huvud taget på detta område och den lagstiftning, som här genomförts. Det förhåller sig i allt fall på det sättet, att om man förklarar sig som principiell anhängare till lagstiftning om obligatorisk skiljedom i arbetstvister, så har man därmed förklarat, att man är anhängare av att kollektivavtal skall göras till föremål för domstols behandling, när tvist förekommer om avtalets tillämpning, och arbetarparten skall vara skyldig att vid alla tillfällen böja sig för det utslag som skiljedomstolen fällt. Jag förmodar, att det ingår även i socialdemokratisk uppfattning om tillämpning av lag i detta land, att den som bryter lag skall drabbas av påföljd, och följaktligen lär det väl vara ett sammanhang mellan socialdemokratisk principiell anslutning till lagstiftning på detta område och den lagstiftning, som nu genomförts, alltså det sammanhanget att han här skall fälla obligatoriska skiljedomsutslag och, om man inte böjer sig, så skall man drabbas av påföljd. Det kan bli en fråga om påföljdens storlek, men det är i och för sig ingen principiell sak.

När man sålunda har givit denna deklaration om principiell anslutning till lagstiftning på detta område, och den ståndpunkten gjorts till föremål för granskning, så skulle jag tro, att man på borgerligt håll liksom åtminstone jag för min del kom till det resultatet, att de principiella anhängarna av lagstiftning måste betraktas som mera formella än reella motståndare till den lagstiftning som genomfördes vid riksdagen 1928. Jag vill då med detta hava sagt mot bakgrunden av vad jag sade i början av mitt anförande, att man från borgerligt håll, när det gällde genomförandet av denna lag liksom andra mot arbetarklassen riktade lagföreskrifter, undersökte vad man vågade genomföra; man värderade motståndarna på arbetarsidan, och man värderade alltså vad deras motstånd skulle innebära, som sade sig vara principiella anhängare av lagstiftning på området. Man lär väl då ha kommit till det resultatet, att faran var icke så stor, att det fanns anledning för herr Ekman eller övriga borgerliga grupper att draga sig tillbaka.

I fråga om lagens tillämpning på arbetsmarknaden har jag tillåtit mig i en motion, som vi här väckt å den kommunistiska gruppens vägnar, att visa på några av de verkningar denna lag får. Man har sagt i utskottets utlåtande,

att man inte kan vara med om lagens upphävande, då det är ett så ringa antal mål som hittills hunnit behandlas av arbetsdomstolen och man sålunda icke har hunnit vinna någon större erfarenhet av lagens verkningar. Det skall dock vara klart, att lagen avser att upphöja de kollektiva avtalen till lag, kollektiva avtal, vilkas framtida innehåll väl varken de, som skrevo den lag, som genomfördes 1928, kände något om vid lagens utskrivande, eller som vi veta någonting om i dag.

Jag tillåter mig påstå, att de kollektiva avtalens innehåll är icke ett uttryck för parternas rättsuppfattning, de parter alltså, som ha varit med och gjort upp avtalet; det är ett uttryck för den makt, som parterna ha kunnat utveckla gentemot varandra vid tillfället för avtalets uppgörande. Är det så, som vanligen förekommer, att arbetsköparparten i den situationen på grund av sina ekonomiska maktmedel har övertaget, då kommer avtalet att bära prägeln av den uppfattning, kanske icke den individuella rättsuppfattning men den uppfattning, som arbetsköparparten anser sig böra uttrycka i avtalet för att tillgodose sina ekonomiska intressen. Det är ungefär vad som sätter sin prägel på det kollektiva avtalet. Och de föreskrifter, som åstadkommits på sådant sätt, upphöjer riksdagen till lag och föreskriver, att efter dessa måste arbetarna vid varje tillfälle böja sig. För en sådan föreskrift, som finnes i arbetsköparföreningens § 23, vilken finnes i de flesta avtal, måste arbetarna böja sig, och de ha ingen annan utväg än att hänskjuta till skiljedomstol ett avskedande, som förekommit, oavsett på vilka grunder. Då det var frågan om lagens tillkomst riktades den dåvarande regeringens uppmärksamhet på dessa omständigheter. Den dåvarande socialministern förklarade, att man räknade med, att arbetsdomstolen skulle taga hänsyn till vad som var rättvist och billigt, så föllo orden. Det är så, att om det kollektiva avtalet tillerkänner arbetsköparen rätt att fritt antaga och avskeda arbetare, är han enligt denna föreskrift oförhindrad att från ett industriföretag avskeda mannen i femtioårsåldern och ersätta honom med en annan, som är i besittning av friskare och större arbetskraft. Det finnes flera andra skäl, som leda till sådana avskedanden, skäl, som vi inom organisationerna betrakta som obilliga och orättvisa och som vi reagerat emot. Så länge lagstiftningen icke funnits, en lagstiftning, som för arbetsköparen möjliggör, som det uttryckts i någon högertidning nere i Skåne — jag minnes för tillfället ej namnet — så länge ej den lagstiftningen funnits, »som givit möjlighet till ett ordentligt tillämpande av paragraf 23», ha vi inom fackorganisationerna haft möjlighet att försvara oss mot alltför utmanande tillämpning av bestämmelsen, men efter lagens genomförande är det arbetsdomstolen, som skall avgöra, om arbetsköparen handlat i överensstämmelse med gällande avtal. Den rätten torde också komma vid lagens tillämpning att in blanco tillerkännas arbetsköparna av arbetsdomstolen vid behandlingen av de särskilda fallen. Det är endast ett exempel på den verkan, som lagen om kollektivavtal och arbetsdomstol har för arbetarna.

När det gäller statens speciella verksamhet, ha vi gjort på det område, där jag har min sysselsättning, en mängd erfarenheter, som visa, att vi icke ha möjlighet att på sätt tidigare varit fallet sluta avtal, inrymmande möjlighet för arbetsledningen att tillämpa § 23, sådan den i avtalen på den enskilda arbetsmarknaden finnes. Vi ha på detta speciella statsområde träffat en mängd företeelser, bland annat en sådan som att, när det t. ex. gällt en arbetare uppe i femtioårsåldern, som haft en timpenning på 1 krona och som på grund av längre anställning i företaget utbildats till yrkesman, man har räknat hans arbetsprestation i jämförelse med hans timpenning och konstaterat, att denna prestation icke stigit till samma procent, som de yngre arbetarnas. Och det har betraktats som ett skäl för hans avskedande. Med dem, som med hjälp av en sådan motivering söka vid de allmänna statsföretagen komma åt arbe-

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

tarna, med dem är det ganska naturligt, att man ej kan ge sig in på slutande av överenskommelse, som skulle legalisera ett sådant förfaringsätt från statens sida.

När det gällde lagens genomförande, diskuterades ingående dessa saker, men jag skulle tro, att det låg till på det sättet, att man här argumenterade för-gäves gentemot de borgerliga grupperna i riksdagen. Dessa hade säkerligen nog övertygande, hur mycket de vågade ta för sig i det sammanhanget, och bestämt sig för att genomföra en lagstiftning om kollektivavtal och arbetsdomstol, som man ansåg överensstämma med sina egna intressen. Man hade efter värdering av motståndet kommit till det resultatet, att någon större fara icke förelåg. I det sista skedet av kampen mot tvångslagens genomförande kom ju det socialdemokratiska partiet på ungefär samma linje som vi, i det man gick till en bestämd aktion mot det lagförslag, som då förelåg. Under debatten hotades det med eller talades det i varje fall till och med från herr Per Albin Hansson om de faror som stundade, för den händelse lagen komme att genomföras, men det visade sig, att man från det borgerliga hållet var förskräckt för dessa faror. Jag har under den tid, som förflutit sedan dess, försökt orientera mig i vilka faror, som då ansågos föreligga — jag förmodar, att herr Hansson menade, för den dåvarande regeringen från socialistiskt håll. Dessa faror, om man ser dem med hänsyn till den då genomförda lagen, kunna, såvitt jag kan förstå, ej ha gällt annat, än i vilken utsträckning man skulle kunna påräkna medverkan från socialdemokratiskt håll vid tillsättandet av arbetsdomstolen. Och vissa lojalitetsförklaringar inför tvångslagen hade ju förekommit åtminstone i en del socialdemokratiska tidningar. Det verkligt oppositionella, som förekommit i frågan, är bland annat herr Hanssons motion om lagens upphävande, lagens avskaffande. Men i den argumentering, som förekommer i denna motion, ligga en del satsar, som åtminstone från min sida ge anledning till vissa funderingar, huruvida de kunna vara verkligt allvarligt menade, efter de principiella anslutningar eller förklaringar om lojalitet mot denna lagstiftning, som tidigare förekommit. Jag vill emellertid beträffande lagen ytterligare framhålla en sak, och det kanske mest med anledning av den propaganda, som man bedrivit i den borgerliga pressen, där man talat om blockadterror från fackorganisationernas sida och så vidare. Och det är att lagen med arbetsköparföreningens därmed följande frihet möjliggör att avskeda folk från arbetsplatserna, som jag talat om, föra upp dem på svarta listor, skicka ut dessa till arbetsköpare över hela landet och därmed förhindra arbetare, som prickats från att få anställning inom de industriella företagen och därmed skaffa försörjning för sig och sina familjer. Vi ha icke sett till några meddelanden i den borgerliga pressen om åtgärder, som i det avseendet förekommit från arbetsköparehåll. Det har man ej talat om, och det förvånar ingen. Men det är icke så få styrelseledamöter i fackorganisationer, som skilts från sina anställningar och på det sättet bekämpats och bekämpas hädanefter under lagens hägn, därför att lagen hindrar det icke. Men lagen förbjuder däremot arbetarna att vidtaga någon åtgärd till försvar för sina intressen i detta sammanhang.

Lagens tillskyndare ha talat om, att deras strävan har varit att lagfästa en rättsordning, som utformats på den enskilda arbetsmarknaden. När man vet vad som förekommit inom statsföretagen, må jag säga, att det förvånar, att man på allvar för fram det argumentet, att man avser att genom lagstiftning ingripa på den enskilda arbetsmarknaden och lagfästa en rättsordning, som man anser vara tillfredsställande. Jag har tillåtit mig att i motionen peka på, hurusom man bl. a. vid telegrafverket från statens sida energiskt kämpat emot införande av den rättsordning, som skulle ligga i det kollektiva avtalet. På vårt speciella område ha både armé- och marinförvaltningarna sagt, att här

är fråga om ett så ömtåligt verksamhetsområde, att där kan man ej vara med om den kollektiva avtalsformen. Man menar alltså att det är ett så ömtåligt område, att den rättsordning, som lagens tillskyndare anse vara så fördelaktig, att den skall lagfästas, kan man ej använda på det ömtåliga verksamhetsområde, som staten har i försvarsväsendet. Under den tid, som den Ekmanska regeringen satt och då den energiskt kämpade för att lagfästa en rättsordning på den enskilda arbetsmarknaden, inträffade inom statens verksamhetsområde några fall, och jag skall ge ett exempel, som härleder sig från april och maj förra året, just då regeringen var som mest aktiv för genomförande av denna lagstiftning, alltså för ett lagfästande av den rättsordning jag talat om. Det inträffade vid statens hingstdepåer, att man förelade de där anställda personliga kontrakt, personer, som hade en avlöning på 40 à 50 öre per timme. Man förelade dem personliga kontrakt och sade, att de hade att skriva under dessa eller också bli avskedade från och med nästa för dem fastställda fardag. Detta gällde personer, som haft anställning på dessa poster i ett trettioårligt år och som ej begärde mera än att få i lugn fortsätta med den verksamhet de så länge och plikttroget utfört i statens tjänst. När denna fråga då förts fram från de statliga myndigheternas sida, så begärdes från de anställdas organisation, att man skulle få till stånd någon ordning, att man skulle införa nya anställningsvillkor och bland annat reglering av arbetstiden. Det begärdes bland annat, att man skulle få tre fridagar i månaden i stället för att de, såsom tidigare varit fallet, skulle tjänstgöra varje dag. Då svarade chefen för stuteriöverstyrelsen representanterna för arbetarnas organisation, att han ej kunde förstå, vilket intresse arbetarna kunde ha att ligga hemma i stugan och grisa tre dagar i månaden, då det vore bra mycket trevligare att arbeta. Det hör till saken, att detta inträffade vid tidpunkten för genomförandet av den rättsordning man talat om. De personliga kontrakten påtvingades vederbörande och de påtvingades dem med hot om avsked. När man sett det där och sett, att det inträffade just som regeringen kämpade för denna »rättsordning», får man det intrycket, att regeringen var så pass intresserad av att lagfästa den rättsordning, som man nu påstår existera på den enskilda arbetsmarknaden, att man glömde att hålla de mest upprörande orättvisorna borta från statens domäner. Man får det intrycket, att talet om rättsordning och intresse är ungefär av samma värde som tullivrarnas, när de tala om, att de äro ute för att gagna arbetarnas intressen. Det hör till saken, att en av de personer, som försökte att på det speciella område jag talat om på uppdrag av sina kamrater motverka förslaget, han är i dagarna uppsagd från sin anställning, som han innehaft i 12 år. När han begärde att få reda på skälet, varför han skall avskedas, svarade man, att något sådant skäl behövde icke lämnas. Då staten lagstiftar för den enskilda arbetsmarknaden och gör det med den motiveringen, att man vill skapa fred och ordnade förhållanden och lagfästa en rättsordning, men samtidigt tillåter sådant inom statens egna företag, måste jag säga, att det är förklarligt, om arbetarna skulle förlora tron på, att avsikten är att i någon mån sträva efter något annat än att sätta vapen i arbetsköparnas hand i deras kamp mot arbetarklassen.

Jag skulle, för den händelse statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet varit närvarande, i det sammanhanget tillåtit mig, även om det icke hör bestämt till denna fråga, rikta en hemställan, att han skulle ägna den där arbetaren i Skåne en del av den kärlek och omtanke, som han i lördagsdebatten förklarade sig hysa för andra arbetare i Skåne, som arbeta i sockerbetsodlingen. Det är möjligt, att det skulle kunna gagna ett fredligt förhållande inom statsförvaltningen.

I herr Hanssons motion beträffande lagens upphävande och även i reservationen har framhållits, att tvångslagen skulle stå hindrande i vägen för det lo-

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

*Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.*

(Forts.)

vande samarbete, som den nuvarande regeringen tagit initiativet till, mellan parterna på arbetsmarknaden. Jag tillåter mig tillkännage den uppfattningen, att tvångslagen står på intet sätt i motsättning till mondismen, alltså den fråga, i vilken den nuvarande regeringen tagit initiativ. Det visar sig också, att trots att man från socialdemokratiskt håll icke haft det ringaste på hand i fråga om tvångslagens upphävande, har man redan trätt in i det lovande och förtroendefulla samarbetet, som utskottsreservanterna tala om. Om vi tänka härpå och därjämte på uppfattningen hos dem, som han skall samarbeta med, — herr von Sydow t. ex. har ådagalagt sin uppfattning om tvångslagen i det han motionerar om skärpning av densamma — så måste vi komma till det resultatet, att tvångslagens förefintlighet, arbetsköparnas krav på skärpning av densamma, hittills icke utgjort hinder för samarbete mellan socialdemokraterna och arbetsköparna som arbetarklassens värsta fiender.

Beträffande det initiativ, som man här från regeringshället tagit, alltså mondismens genomförande i landet, står det icke i motsättning till den lagstiftning herr Ekman genomförde förra året. Det kompletterar den i högsta grad, och det ligger så till, att det initiativ, som tagits i år, icke är en uppfinning av den nuvarande regeringen. Jag såg i tidningen Socialdemokraten, jag vill minnas dagen för mondkonferensen, en artikel, där han talade om vad som förekommit i omedelbar anslutning till fredsslutet efter världskriget och vad som avhandlats i Versaillesfredens trettonde punkt, om de arbetsförhållanden, som råda för stora befolkningslager och utgöra ett skäl till missnöje, vilket kan skada de fredliga förhållandena icke blott mellan klasserna utan även mellan folken. De diplomater, som sysslade med fredsslutet efter världskriget, kunna väl knappast vara större arbetarvänner än de, som här varit tvångslagens tillskyndare. Jag måste säga, att de befinna sig i det avseendet på samma linje som den nuvarande regeringen med dess initiativ till mondismens genomförande i landet. När man tar upp problemet om arbetarnas levnadsförhållanden och arbetsvillkor överhuvud taget i samband med den här frågan, så gör man det från det hållet därför, att man betraktar det som ett viktigt problem med hänsyn till det kapitalistiska samhällets fortbestånd och med hänsyn till skapandet av garantier för att föra ett nytt krig. Det var ej så, att de, som sysslade med fredsslutet efter världskriget, de segrande makterna, voro inställda på att för framtiden förebygga krigiska förvecklingar. Vad som åsyftades var att befästa de segrande makternas världsherravälde i fortsättningen. Med utgångspunkt däriifrån lär man få betrakta de förhållanden, som råda mellan arbetsköpare och arbetare, mellan arbetarna och det kapitalistiska samhället, och med hänsyn därtill är det rätt viktigt, att det problemet tages upp på sådant sätt som nu förekommit.

Jag håller nämligen före, att förutsättningarna för krig och särskilt för ett modernt krig hänga intimt samman — om vi taga den industriella krigsmobiliseringen som ett exempel — med långfristiga kollektivavtal och med en lagstiftning, som förbjuder att under avtalstiden vidtaga en eller annan stridsåtgärd. Men det skall också bli klart, att mondismen — alltså försöket att ställa en del arbetare sympatiskt gentemot det nuvarande samhället — också har betydelse, när vi tala om förutsättningarna för att genomföra det nya kriget och genomföra det på ett sätt, som överensstämmer med det kapitalistiska samhällets intressen. Jag betraktar alltså icke den nuvarande regeringens initiativ såsom någonting annat än såsom ett genomförande av det uppslag, som gavs i samband med fredsslutet efter världskriget. Internationella arbetsbyrån har skapats i omedelbar anslutning därtill och får väl betraktas som ett speciellt organ för mondismens genomförande internationellt.

Om man ser på frågorna med de utgångspunkter, som jag här i all hast pekat på, skall det nog bli klart, att man icke har anledning att säga, att tvångs-

lagen och mondismen stå i någon motsättning till varandra. De äro kompletterande åtgärder, och det visar sig också, att det finns rätt stora förutsättningar för att genomföra mondismen och åstadkomma samarbete t. o. m. med dem som kräva skärpningar av den vid 1928 års riksdag genomförda tvångslagen.

Från det kommunistiska partiets sida har det hela tiden, alltsedan dessa problem togos upp, konsekvent hävdats, att här icke varit fråga om någonting annat än stiftandet av en klasslag mot arbetarklassen. Det gäller en klasslag, som riktar sig mot arbetarnas fackliga organisationer, en klasslag, som i övrigt måste sägas vara likvärdig med Akarpslagen, vilken riktar sig mot de enskilda arbetarna. Vi ha hävdats denna uppfattning och ha efter måttet av våra krafter kämpat mot lagstiftningen. Vi tillåta oss också hyssa den uppfattningen, att om hela den svenska arbetarklassen — alltså även de socialdemokratiskt organiserade arbetarna här i landet — kämpat en bestämd kamp mot lagstiftningen, så skulle herr Ekman vid den värdering av motståndet mot lagförslaget, som han sannolikt gjorde innan han gick in för lagens genomförande vid 1928 års riksdag, ha kommit till det resultatet, att det var så pass stor risk att söka genomdriva lagen, att det med hänsyn till de faror, som herr Hansson talade om i debatten före lagens antagande, icke varit klokt att ge sig in på försöket. Förutsättningarna för att arbetsköparna och deras representanter kunna här i riksdagen genomföra lagar av det slag och den betydelse, varom vid tvångslagen är fråga, existera endast för den händelse man kan värva en eller annan arbetargrupp för lagen och göra den mer eller mindre sympatiskt inställd mot de åtgärder, som företagas från borgerligt håll. Men uppträder fackföreningsfolket och arbetarklassen i gemen som klara och bestämda motståndare till de försök, som från arbetsköparehåll och från borgerligt håll överhuvud göras att — under sken av att skapa en rättsordning, under sken av att gagna arbetsfreden överhuvud eller under åberopande av andra motiveringar, enligt vilka man säger sig vilja gagna arbetarklassens intressen — genomföra lagar som möjliggöra en större utsugning, en större vinst för bolagen (vilket är det som man i detta sammanhang eftersträvar), så skola icke sådana försök lyckas. Får man däremot som sagt en eller annan grupp av arbetarklassen sympatiskt inställd eller åtminstone välvilligt avvaktande gentemot sådana åtgärder, finnas förutsättningar för de borgerliga grupperna att ge sig in på en sådan lagstiftning. Räknar man med att arbetarna komma att mottaga dylika lagar på det sätt som byggnadsarbetarna gjorde med hänsyn till tukthuslagen i Norge, skall man sannolikt bli på det klara med att den erforderliga respekten för lagstiftningen icke kan vinnas. Förvisso lär så småningom, i den mån lagen tillämpas — om riksdagen nu låter den stå kvar — och i den mån den utnyttjas för tillgodoseendet av arbetsköparnas intressen, också resas en storm mot lagstiftningen, en storm, som kommer att medföra, att man finner med de borgerliga samhällsintressenas synpunkter förenligt att medverka till lagens upphävande. Jag skulle vilja rekommendera även dem, som här önska tillgodose det kapitalistiska samhällets intressen, att i allt fall, även om lagen ur vissa synpunkter kan anses vara till fördel för kapitalismen, på ett så tidigt stadium som redan i år gå in för lagens upphävande, ty det är som sagt möjligt att man senare kommer att finna, att upphävandet skulle varit förenligt med de intressen, som ifrågavarande grupper av samhället företräda.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den motion jag väckt å den kommunistiska gruppens vägnar.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Framförandet av den motion från socialdemokratiskt håll, som här behandlas, har ingalunda haft till syfte

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.

(Forts.)

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

att på nytt väcka till liv hela den debatt, som fördes vid fjolårets riksdag. När vi påkallat en nyprövning av frågan, ha vi självklart utgått ifrån att man ännu har i minne argumenten för och emot den ifrågavarande lagstiftningen. I varje fall kan det i dag icke finnas någon anledning för dem, som i fjol hade tillfälle att säga sin mening i ämnet, att upprepa allt vad som då yttrades.

Det har sagts om väckandet av förevarande motion, att det vore fråga om en ren demonstrationsåtgärd. Det har ansetts nära nog ovärdigt det socialdemokratiska partiet att komma och göra en framställning till riksdagen om upphävandet av en lag, som föregående år antagits. Det är så mycket mindre mening i en sådan framställning, säger man, som ju icke i riksdagens samsättning skett någon sådan förändring, att man har anledning antaga, att riksdagen skall i år döma och bedöma på annat sätt än den gjorde i fjol.

För min del vill jag mot detta säga, att jag som riksdagsman förbehåller mig rätt att även få *demonstrera* för en mening, om jag anser detta nyttigt. Det kan finnas tillfällen, då man utan utsikt till omedelbar framgång ändå önskar hålla en diskussion gående. Och även när man lidit nederlag, kan man våga hysa den uppfattningen, att de människor, som enligt ens egen uppfattning förfarit oriktigt, någon gång skola kunna övertyga sig om det oriktiga i sitt handlings sätt och intaga en förnuftigare ställning.

Men det har icke varit för att demonstrera, som denna motion blivit väckt. Det har verkligen förekommit sådana ting under mellantiden, efter behandlingen av frågan vid föregående års riksdag, som verkligen sakligt motivera, att man ber riksdagen överväga, huruvida ett uppehållande av lagstiftningen kan vara nyttigt. Innan jag närmare går in på detta, vill jag för dem, som eventuellt tänka spinna vidare på tråden om demonstration, påpeka, att sättet att föra fram sina förslag för att så att säga »brygga» för framtiden förekommer från alla partiers sida. De frisinna ha t. ex. vid årets riksdag åter väckt en motion om införande av tilläggsmandat, fastän det visade sig vid ärendets behandling under fjolårets riksdag, att det sannolikt finns mycket små utsikter att vinna något understöd för ett sådant förslag. Och högern skyndade sig nästan innan 1925 års försvarsbeslut fattats att förklara, att man skulle så snart man finge tillfälle framföra yrkande om, att riksdagen skulle gå till upphävande av detta beslut. Högern har sannerligen också hållit detta löfte, i det den från första stund fört en kamp mot försvarsbeslutet, utan att det dock i riksdagen inträtt någon sådan förändring, att högern kunde säga sig, att utsikterna att vinna gehör för dess meningar ökats.

Den omständighet som gör, att man kan taga upp diskussionen om avtalslagen från så att säga nya utgångspunkter, är närmast det initiativ till samarbete mellan arbetare och arbetsgivare just för arbetsfredens trygghet, som tagits av den regering, vilken tillkom efter de allmänna valen till andra kammaren förra hösten. Men det är en annan omständighet, som också gjort, att jag funnit det vara skäl att väcka frågan på nytt. Man kan tänka sig, att denna fråga kan vid årets riksdag behandlas i mera lugn — under mindre upphetsning än som faktiskt rådde vid frågans behandling under fjolårets riksdag. Det skulle då också kunna tänkas, att de ledamöter av denna kammare, som vid förra riksdagen, åtminstone under hand, förklarade sig ha haft för avsikt att motsätta sig lagstiftningen, nu skulle kunna under lugnare förhållanden medverka till upphävande av densamma. Jag erinrar därom, att en talare i denna kammare på sina egna och vissa partikamraters vägnar uttalade, att om icke de svenska arbetarna hade som påtryckning mot den föreslagna lagstiftningen anordnat sin enligt min mening storslagna och värdiga demonstration, skulle han och flera av hans meningsfränder icke kommit att rösta för lagen. Detta måste ju innebära, att man icke varit övertygad om denna lags nödvändighet.

Ja, det måste t. o. m. innebära, att man hade på känn, att lagen kunde vara direkt skadlig. Det förefaller mig, som om herr Strindlund och hans meningsfränder, efter att nu under ett år ha haft tillfälle att fundera på saken, skulle kunna handla utan intryck av rädsla för att de svenska arbetarna skulle få den föreställningen, att de kunde genom utomparlamentariska medel diktera för riksdagen dess beslut. Herr Strindlund står nu icke under omedelbart intryck av denna skräck, och jag är kanske naiv nog att tro, att han skulle vara benägen att följa sin övertygelse och medverka till att göra ogjord en dumhet, som han medverkade till i fjol.

Beträffande de skäl, som tala för lagens upphävande, kan det sägas, att de till en början äro samma skäl, som talade mot lagens antagande. De skäl, som vi då anförde, äro, som jag angivit i min motion, huvudsakligen tre. Vi påpekade vid ärendets behandling i fjol, att det fanns, så vitt man kunde se, ingen som helst anledning att genomföra någon sådan lagstiftning. Kollektivavtalen innehöllo redan i mycket stor utsträckning bestämmelser om slitande av rättstvister genom skiljedom. Statistiken visade också, att det allra största antalet rättstvister i själva verket blevo avgjorda icke genom öppna konflikter, icke genom några stridsåtgärder från någondra av de intresserade parternas sida, utan helt enkelt genom skiljedom. Det lilla antal sådana rättstvister, som föranledde stridigheter, utgjorde enligt vårt förmenande ingen anledning att skrida till en lagstiftning. Det andra skälet från vår sida mot lagstiftningen var, att denna skulle — fastän den var onödig eller kanske just därför — komma att av arbetarna, av den ena parten på arbetsmarknaden, uppfattas såsom en klasslagstiftning, riktad mot arbetarna. Den skulle då välla en irritation och bli anledning till ökade strider i stället för att fylla det föregivna ändamålet att garantera freden på arbetsmarknaden. Vi påpekade också, att lagstiftningen var ägnad att tillkrångla och försvåra uppgörandet av avtal. Även den omständigheten kunde göra, att lagstiftningen, långt ifrån att minska striderna på arbetsmarknaden, faktiskt kunde bli en ny anledning till sådana strider och till förlängning av striderna. Alla dessa argument gälla fortfarande. Om de gällde såsom skäl mot lagens antagande, ha de samma giltighet till stöd för ett yrkande om lagens upphävande.

Det huvudskäl, som jag anført i min motion, knytes emellertid till regeringens initiativ till ett samarbete mellan arbetsgivare och arbetare för arbetsfredens trygghet. Det synes mig, som om detta initiativ bygger på en princip alldeles motsatt den som ligger bakom lagstiftningen. Det är alldeles uppenbart, att herr socialministerns utgångspunkt — och jag antager att även herr statsministern, när detta initiativ togs, hade samma mening — var, att man kan icke trygga freden på arbetsmarknaden och skapa det önskvärda goda förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare genom tvångsåtgärder, genom lagstiftning. Förutsättningen för en verkligt varaktig arbetsfred måste vara en god vilja hos parterna att hålla fred, att förstå varandras synpunkter, att finna en medellinje, på vilken man kan sammanjämka intressena. Hela utgångspunkten för regeringens initiativ är alltså frivilligheten hos parterna, en princip motsatt den som låg till grund för den Ekmanska regeringens politik, när regeringen gick att framlägga förslag om lagstiftning på området. Detta förslag var ju uppenbart icke heller något avslutat i och för sig utan ett förslag, som med skäl betecknades såsom inledningen till ytterligare åtgärder av samma karaktär.

Det förefaller mig, som om regeringen, därest den verkligen velat att samarbete på den frivilliga vägen skulle ha framgång — en framgång, som jag av allt hjärta önskar detta arbete — borde ha dragit den konsekvensen, att man deklarerat att man icke vill vara med om tvångsåtgärder genom lagstiftning vid sidan av det frivilliga arbetet. Det hade säkerligen varit ägnat

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.

(Forts.)

att skapa inom arbetarvärlden en helt annan tilltro till den goda viljan och det ärliga uppsåtet hos regeringen, om man samtidigt som man ledde in hela arbetet för arbetsfreden på en ny väg också undanröjt det irritationsmoment, som infördes genom det Ekmanska förslaget till lagstiftning om kollektivavtal. Regeringen har icke ansett sig böra vidtaga en sådan åtgärd. Vi ha velat genom motionen väcka saken på tal i riksdagen. Utskottet visar sig ointresserat. Jag antager, att kammaren kommer att göra detsamma. Men jag tror, att herrarna ändå skola nödgas, ju mer ni tränga in i denna angelägenhet, erkänna, att man får icke, därest man verkligen vill gå fram på samverkans väg, i onödan lägga stenar i vägen för sig själv. Man har gjort detta redan genom det beslut, som fattades i fjol. Man skulle göra det i ännu högre grad, om man fortsatte på den Ekmanska linjen, och man skulle alldeles omöjliggöra denna samverkan, därest man verkligen fullföljde ett strävande, som går ut på att genom tvångsåtgärder binda fackorganisationerna och hindra en välmotiverad kamp från arbetarnas sida för ett större inflytande inom produktionen och en bättre levnadsstandard.

Om herrarna säga nej i dag till vårt förslag, betyder detta icke, att förslaget är borta. Det kan komma igen, och jag hoppas, att ju mer herrarna tänka på saken, desto starkare skola ni också finna, att det går icke i längden att samtidigt som man deklarerar, att man vill genom det frivilliga samarbetet grundlägga arbetsfreden, vidtaga åtgärder, som uppenbart skapa en stämning, som är fientlig mot detta frivilliga samarbete.

Med detta kan jag vara färdig att gå över till den föregående talaren. Han har uppenbart haft obehag av sitt anförande i remissdebatten. Det är tydligt, att han genom sitt uppträdande under remissdebatten icke erövrade sina partivänners aktning utan endast — andra kammarens. Och han har nu skyndat sig att reparera sin lilla faute och föredrager uppenbart partivännernas aktning framför kammarens. Han sade mycket vänligt, att han naturligtvis icke alls hade någon lust att »skälla» på socialdemokraterna, men jag tror, att de som hörde honom snart fingo intryck av, att han gjorde detta mycket gärna. Frågan är väl, om man icke efter detta hans uppträdande, när han kommer upp i talarstolen, kommer att, såsom man ofta gör efter ett oexistiskt uppträdande, tänka på just den karakteristiska refrängen: »buan går.»

Vad herr Andersson hade att anföra om socialdemokraternas ställning till den obligatoriska skiljedomen och lagstiftningen på området, var ingenting nytt. Detsamma har sagts tidigare, och precis samma oriktigheter, som herr Andersson här gjort sig skyldig till, ha tidigare presenterats i denna kammare. När den socialdemokratiska regeringen tillsatte sin arbetsfredsdelegation, var det aldrig dess avsikt att ge den utredningen någon speciellt socialdemokratisk färg. Det var helt enkelt ett försök att åstadkomma en fullt objektiv undersökning. Regeringen utgick icke alls från att denna utredning skulle verkställas på ett sådant sätt, att en majoritet inom delegationen fattade ett beslut, att enligt dess mening borde saker och ting ordnas på det och det sättet, under det att minoriteten kom och sade, att enligt vår uppfattning bör det göras på ett helt annat sätt. Den socialdemokratiska regeringen ansåg sig tvärtom skyldig, när det gällde arbetsfredsdelegationen, att avvika från vanliga grunder vid tillsättandet av en parlamentarisk kommission och vad den bildade var ingalunda en parlamentarisk kommission utan helt enkelt en delegation med representanter för de intresserade parterna, vilka representanter skulle med varandra överlägga om möjligheten att på frivillighetens väg åstadkomma ett samarbete, som gagnade arbetsfreden. Vid sidan av dessa representanter för arbetare och arbetsgivare satte den socialdemokratiska regeringen tre män, som icke kunde anses tillhöra direkt någotdera lägret, opartiska. om vi så få kalla dem, och dessa representanter för det allmännas intressen

skulle medverka till att utjämna de motsatser, som kunde finnas mellan parterna, underlätta förhandlingarna och vara medlande. Det är alldeles uppenbart, att med en sådan sammansättning av delegationen vi ingalunda hade för avsikt att ge någon särskild färg åt dess arbete. Vad regeringen den gången önskade var helt enkelt en fullt objektiv undersökning om möjligheten icke att lagstifta utan att på frivillighetens väg vidtaga åtgärder till gagn för arbetsfreden. Och det är enligt mitt förmenande en av de allvarligaste dumheter, som den Ekmanska regeringen begick, då den trampade in och förstörde möjligheterna till en sådan undersökning. Vi ha nu fått den igen i en visserligen ny form. Den delegation, som vi fått på initiativ av den sittande regeringen, har ungefär likadana uppgifter som den arbetsfredsdelegation, som den socialdemokratiska regeringen tillsatte. Den sitter också för att undersöka, huruvida man på frivillighetens väg efter överenskommelse mellan parterna, under hänsynstagande till varderas intressen och synpunkter, kan åstadkomma ett samarbete, som lämnar garantier till en bättre arbetsfred, än vi hittills haft. Herr Andersson har alltså på den punkten alldeles misstagit sig om våra avsikter. Om han händelsevis kommer att åberopa någon socialdemokratisk ungdomsklubbist, vill jag på förhand svara, att en folkrepresentant i Sverige, en ledamot av andra kammaren, bör ha så pass mycket reda på vad som förekommit, att han icke behöver vända sig till en ungdomsklubbist för att veta den svenska regeringens i handlingar tillkännagivna avsikter.

Det är rätt meningslöst att gå in på den andra punkten i herr Anderssons argumentation. Med vanlig kommunistisk nonchalans mot sanningen har han återigen kommit med den uppgiften, att man från socialdemokratiskt håll skulle ha betygat sin principiella anslutning till *lagstiftningen* i detta ärende. Vad jag och åtskilliga av mina partivänner sagt är, att vi av princip äro av den uppfattningen, att rättstvister böra avgöras genom skiljedom och icke genom strid. Det är den princip, som den svenska fackföreningsrörelsen alltid erkänt och ständigt tillämpat under sin verksamhet. Vi ha emellertid den uppfattningen, att denna princip kan vinna efterföljd genom frivillig överenskommelse och ingalunda betingar någon lagstiftning. Detta var också ett av våra huvudargument mot lagstiftningen, att man just i det frivilliga avtalet redan hade en i så hög grad genomförd tillämpning av denna princip, att det icke behövdes någon lagstiftning på detta område.

Herr Andersson har också misstagit sig i fråga om vad jag avsåg, när jag i fjol talade om faran av en sådan lagstiftning. Herr Andersson har uppfattat vad jag då yttrade såsom ett hot mot regeringen och var ytterligt förvånad över att man sedan från fackföreningshåll lojalt skickade in förslag till arbetarrepresentanter i arbetsdomstolen. Den fara, jag talade om, innebar icke något hot mot regeringen, icke heller något hot om sabotage. Jag förklarade tvärtom uttryckligen, att de svenska arbetarna äro varken lagbrytare eller sabotörer. Den fara, jag talade om, bestod däri, att man genom denna lagstiftning skulle skapa sådana förhållanden, att man syndikaliserade arbetsmarknaden samt drev vissa arbetargrupper att i stället för att använda den vanliga raka metoden, som fackföreningsrörelsen använder, tillgripa andra åtgärder för att hävda sin ställning gent emot arbetsgivarna. Den faran är ingalunda undanröjd. Herrarna skola icke tro, att den omständigheten, att den ännu icke inträffat, vittnar om att vi den gången talade om händelser, som icke kunde ha något underlag. Vi ha ännu icke fått något tillfälle att se, huru denna lag kommer att verka i det ögonblicket, då man står inför ett omfattande uppgörande av nya avtal. Det förhåller sig nämligen på det sättet, såsom utskottet påpekar, att den erfarenhet, man hittills vunnit, är ingen erfarenhet om lagen om kollektivavtal. Den erfarenhet, man vunnit, är, att arbetsdomstolen efter gammal rättspraxis avdömt vissa mål, som, i stället

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

*Ang. upphä-
vande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.*

(Forts.)

för att förut hava gått till den centrala skiljenämnden, nu komma att handläggas av arbetsdomstolen. Jag hoppas mycket livligt, att jag får orätt i avseende på de farhågor, jag hyste. Det skulle från min utgångspunkt vara en verklig olycka för vårt land, om den svenska arbetarklassen eller vissa grupper av densamma skulle känna sig tvingade att arbeta med mer eller mindre obskyra metoder, och jag hoppas mycket livligt, att den fara, som finns, icke skall visa sig bli verklighet, utan att man skall kunna bevara, även om lagstiftningen består, den sundhet, som hittills präglat förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. Att man sedan från fackföreningsrörelsens sida ställer sig lojal, när det gäller tillämpningen av en antagen lag, styrker ju blott vad vi sagt om den svenska fackföreningsrörelsen, nämligen att den icke är, såsom man från högerhåll vill påstå, en stat i staten, som försöker trotsa sig fram, utan den är en lojalt arbetande rörelse. Genom att skicka in sina representanter i arbetsdomstolen, har den icke blott på det bästa sätt tillvaratagit arbetarnas intressen under de nya förhållandena, utan den har också visat, att den icke låter driva sig till någon desperation, även om riksdagsmajoriteten ibland skulle handla i desperation.

Såsom jag sade i början av mitt anförande, var avsikten med min motion att försöka väcka till eftertanke den majoritet, som i följ genomdrev detta lagförslag. Avsikten har varit att hålla öppen en möjlighet till ny prövning. Avsikten har varit att bereda dem, som i följ voro tveksamma, tillfälle att på nytt allvarligt pröva denna sak. Man har inom utskottet icke velat gå motionären till mötes. Jag har såsom enskild motionär icke under den korta tid, som stått mig till buds, haft tillfälle att utarbete de lagförslag, som äro nödvändiga för en återgång till den gamla ordningen — och jag påpekar, att vi icke kunna nöja oss med, att blott påyrka den nya lagstiftningens upphävanne utan också äro angelägna om att på nytt införa den gamla ordningen med den centrala skiljenämnden. Då jag icke haft tillfälle att utarbete några sådana lagförslag och utskottet icke heller gjort det, har jag, herr talman, ingen annan utväg än att yrka återremiss till utskottet. Skulle majoriteten i denna kammare vara av den uppfattningen, att de i min motion anförda skälen äro bärande skäl, har utskottet en möjlighet att efter återremissen framlägga de nödvändiga förslagen till lagar, och jag hemställer därför, att ärendet måtte återförvisas till andra lagutskottet.

Herr *Johansson* i Stockholm instämde häruti.

Herr *Ödström*: Herr talman! Då andra lagutskottet har haft att taga ställning till den väckta motionen, har det icke tvekat ett ögonblick utan ansett, att då en lag varit gällande sedan den 1 januari eller under ungefär 50 dagar, vore det nästan för tidigt att börja och utan vidare avskryva densamma. Det är ju i alla fall trots allt konstaterat, att lagarna kommit i tillämpning, och att deras tillämpning varit till alla parter belåtenhet, och jag tror icke, att den hårda dom, som här fällts, och den spådom, som här förts fram, om dessa lagar äro av sådan beskaffenhet, att de komma att gå i uppfyllelse. Jag tvivlar icke ett ögonblick på att icke arbetsgivarna och arbetarna komma att underkasta sig de domslut, som denna domstol fällt, och domstolen kommer säkerligen ganska fort att avdöma de mål, som kommit under densammes prövning.

Nu frågade den föregående ärade talaren, om utskottet tänkt på saken. Javisst, ha vi tänkt på saken, det är alldeles klart. Andra lagutskottet gör ingenting utan att tänka sig för. Men efter alla de tankar, man haft, har man kommit till den uppfattningen, att vi vilja bibehålla dessa lagar för att se, huru de verka, och vi tro, att de komma att vara till nytta både för arbetare

och arbetsgivare. Det är icke av någon som helst annan uppfattning vi fattat detta beslut.

Det har här sagts av herr Per Albin Hansson, att hans avsikt varit att bereda tillfälle till eftertanke. Ja, den eftertanken finns nog. Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.

(Forts.)

Herr Lundstedt: Herr talman! Det synes av åtskilliga yttranden förut i dag i detta ärende vara klart, att utgången är på förhand given. Diskussionen kan således ur den synpunkten icke bli på något sätt fruktbärande. När jag ändå begärt ordet, har detta skett, därför att jag — när frågan nu likväl kommit under debatt — skulle önska fästa uppmärksamheten på en eller ett par spörsmål i denna sak, som, såvitt jag kan förstå, icke förut blivit tillräckligt beaktade. Tyvärr hade jag icke förmågan att avlyssna den föregående ärade talarens ord. Kanske har han varit inne på saken, men jag tror, att man i allmänhet kan påstå angående dem, som voro med om att stifta denna lag, att de utgått ifrån såsom självfallet given en synpunkt, vars riktighet dock enligt min mening högeligen kan dragas i tvivelsmål. Man resonerar i allmänhet så här: Andra sammanslutningar måste ju regelbundet stå för sina avtal, varför skulle då ett undantag göras här? Varför skola arbetarorganisationerna få handla utan ansvar och rättstridigt få bryta avtal och ingångna överenskommelser utan någon som helst påföljd? Ja, den frågan kan låta mycket rimlig, men icke förty är det visst icke säkert, att den är så rimlig, som det kan förefalla vid första påseendet. Det är nämligen ingalunda givet, att denna lag just ur rättslig synpunkt är så oantastlig som man tycks tro. För min del vågar jag till och med påstå, att rättsgrunden för lagen är i det hela ännu outredd. Det vill säga, jag menar, att denna lag har icke en med hänsyn till nödiga sociala synpunkter motiverad inställning i hela samhällsmaskineriet. Jag bestrider visst icke, att det kan tänkas, att lagen, genom en mycket försiktig tillämpning, kommer att slå väl ut. Men det kan också hända, att motsatsen plötsligt visar sig och det på ett sådant sätt, att icke blott arbetarna utan också andra på det djupaste beklaga, att lagen någonsin kommit till. Denna farhåga är enligt min mening så stor, att jag finner den i sig själv exceptionella åtgärden att redan nu påyrka lagens upphävande vara befogad. Lagens skadlighet sammanhänger så vitt jag kan förstå med dess brist på rättsligt underlag.

Blott några mycket kortfattade allmänna synpunkter i detta avseende skall jag taga mig friheten utveckla. Jag skall alls icke gå in på några detaljer. Lagens tillskyndare torde ha begått ett fel, då de funnit det i förevarande avseende naturligt att likställa fackförbunden och fackföreningarna med sådana sammanslutningar, som i allmänhet avses med s. k. juridiska personer. Det skall villigt medges, att den allmänna omsättningen i samhället kräver, att fackorganisationerna erhålla s. k. rättskapacitet, d. v. s. att de erkännas såsom juridiska personer. Om ett fackförbund eller en fackförening köper eller säljer en sak, en fastighet eller något annat, eller avslutar någon annan affär, finns ingen anledning ur rättslig synpunkt att behandla fackförbundet eller fackföreningen annorlunda än som ett bolag, en ekonomisk förening, ja, t. o. m. en enskild person. Men i fråga om ett kollektivavtals fullgörande intager fackföreningen en helt annan ställning. Denna särskilda karaktär, varigenom fackföreningen skiljer sig från exempelvis en ekonomisk förening eller ett aktiebolag, framträder så snart man ställer framför sig denna fråga: Är det med den värdering, som erkänner den sociala vikten av arbetarklassens organisering, och som faktiskt numera måste vara förhärskande, är det med denna värdering ur samhällets synpunkt nyttigt, att arbetarnas besparingar i fackföreningarnas och fackförbundens kassor få tagas i anspråk för sådant ända-

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.
(Forts.)

mål som skadestånd vid åsidosättande av bestämmelserna i ett kollektivavtal? Därvid måste man beakta, att sådana skadestånd kunna i avsevärd grad ekonomiskt försvaga en fackförening. Men vad innebär då detta? Hela arbetarorganisationens styrka vilar ju på möjligheten av arbetsnedläggelse såsom ett påtryckningsmedel till hävdande av vissa krav, men detta påtryckningsmedel förutsätter i sin tur en ekonomisk ryggrad. Denna utgöres av arbetarnas i fackföreningarna och fackförbunden insatta besparingar. Därmed förstår man också, att lagen i viss grad är riktad mot själva nerven i arbetarorganisationen. Detta åter innebär, att mot denna lag, om jag har rätt i vad jag förut yttrat, kunna resas sociala betänkligheter av mycket allvarlig art.

Jag tror icke, att det går att göra gällande, att vad jag nu sagt innebär en ensidig syn på saken och att man med icke mindre fog skulle kunna påstå, att exempelvis icke heller ett aktiebolags tillgångar vore avsedda för att betala skadestånd, och att sålunda ett aktiebolag enligt det betraktelsesätt, som jag tillåtit mig anlägga, skulle vara befriat från att gälda skadestånd. Jag bestrider icke på något sätt utan medger tvärtom uttryckligen, att fackföreningarna må betraktas såsom juridiska personer med skadeståndstvang vid handlingssätt, som äro analoga med dem, som falla inom bolags och ekonomiska föreningars rättskapacitet. Vad jag påstår och tror mig hava anfört vissa skäl för är, dels att det är för fackföreningarna och fackförbunden väsentligt utmärkande, att de bilda ett led i hela arbetarorganisationen, och dels att detta väsentliga karaktärsdrag saknar all motsvarighet, såvitt fråga är om andra s. k. juridiska personer. Det är denna väsensolikhet, som enligt min mening förbises, när man tror sig kunna utan vidare vid kollektivavtalen om-sätta gängse rättsföreställningar på fackföreningarna.

Jag tror, att situationen belyses, om jag, utan att göra några jämförelser i övrigt, säger att fackföreningarna — med hänsyn till hela sin uppkomsthistoria — när de avsluta ett kollektivavtal, snarast måste anses handla blott såsom arbetarnas befullmäktigade ombud, och att synpunkten av juridisk sammanlutning i ekonomiskt avseende därvid icke alls framträder. Något liknande framträder icke ifråga om aktiebolag eller ekonomiska föreningar.

Nu vill man kanske mot mig åberopa den möjlighet till nedsättning av skadestånd, som finnes i 8 §, och som skulle göra saken mindre farlig ur arbetarorganisationernas synpunkt. Jag svarar, att jag tror icke, att denna möjlighet till nedsättning är så mycket att rätta sig efter. alldenstund några *objektiva* grunder icke äro angivna vare sig med hänsyn till *när* eller *i vilket omfång* nedsättning kan ske. En sådan godtycklig möjlighet till nedsättning måste vid lagens bedömande, av arbetarna, såvitt jag kan förstå, utan vidare lämnas åt sitt värde. Detta stadgande i 8 § av lagen om kollektivavtal får naturligtvis icke bedömas mot bakgrunden av den tid av visst samförstånd mellan arbetare och arbetsgivare, som lyckligtvis just nu är rådande. Det *kan* stunda vargatider för arbetarna. Talet i 8 § om skadeståndets jämkning allt efter större eller mindre skuld är synnerligen elastiskt, och i hårda tider kan denna elasticitet komma att spela en ganska ödesdiger roll. Betonandet i sådana tider, då hårt står emot hårt, av arbetarnas skuld kan forma sig till en extraordinär utmaning med hänsyn till de motsatta moraliska uppfattningar, som just på detta område äro rådande i de båda olika lägren, inom arbetarklassen å ena sidan och inom den så kallade borgerliga klassen å andra sidan.

Ytterligare en anmärkning är motiverad med hänsyn till det så att säga haltande sätt, varpå skadeståndet här skall fungera. Åtminstone kan icke jag se saken på annat sätt än följande: Bryter en arbetsgivare avtalet, kan han städse på pricken räkna ut maximum av vad han riskerar i skadestånd, men på arbetarsidan är man utlämnad åt en fullkomlig ovisshet och domstolens nåd. Den ersättbara förlusten kan under särskilda omständigheter torna upp sig till

oanade belopp. Någon objektiv norm för utvärderande på förhand av måttet av domarens mildhet kan icke utletas.

Till vad jag nu har tillåtit mig att på detta sätt endast skissera kommer sedan vad som har framhållits i herrar Linders m. fl. reservation om arbetarnas bristande förtroende för denna lag. Arbetarna mena, att med lagen har bundits ris åt deras egna ryggar. För den uppfattningen ha de anfört flera skäl, som låta synnerligen plausibla, och vad jag här tillåtit mig påpeka, torde också i viss mån stödja riktigheten av deras uppfattning.

Låt oss emellertid se bort från den rent sakliga kritiken av själva lagen såsom sådan. Vi kunna ju göra det antagandet, att lagen såsom sådan i det stora hela verkligen vore nyttig för samhället och därmed också för arbetarna. Arbetarnas bristande förtroende för lagen skulle likväl kunna komma denna att lända det allmänna till ohägn i stället för till gagn. Arbetarnas uppfattning, och det bör man nog lägga märke till, är icke blott den, att lagen är för deras klass skadlig, utan uppfattningen går åtminstone inom stora lager av vårt folk ut därpå, att denna lag riktar sin udd emot vissa arbetarnas rättmätiga intressen. Dessa stora arbetarkategorier finna enligt *sitt* rättsmedvetande rättvisan i sin ståndpunkt vara alldeles uppenbar. De mena, att rättvisan är så klar, att den borde kunna inses till och med av de så kallade borgerliga, och de kunna därför icke uppfatta de borgerligas motsatta åskådning annorlunda än som en tendens att *medvetet kränka arbetarklassens rättmätiga intressen*. Jag säger icke, att det förhåller sig på detta sätt, men inom breda lager hos vårt folk är denna åsikt otvivelaktigt utbredd. Lagens antagande har faktiskt inom stora arbetargrupper uppfattats såsom en utmaning emot dem från själva samhallets sida. När en lag stiftas, som på detta sätt i arbetarnas ögon går stick i stäv mot deras intressen, inställer sig lätt hos arbetarna den uppfattningen, att samhället, lagstiftaren själv, betraktar arbetarnas intressen såsom fallande utanför de sociala värdena, utanför de värden, som samhället bryr sig om att tillvarata.

Eftersom herr statsrådet och chefen för socialdepartementet är närvarande, skulle jag önska att till herr statsrådet få framföra en komplimang för det initiativ, som herr statsrådet i höstas tagit till samförstånd mellan arbetare och arbetsgivare. Herr statsrådet har ju fått mycket beröm för den saken, och det är icke den sidan av saken, jag här vill beröra, utan jag vill endast för min del säga, att jag tror att detta initiativ har gjort synnerligen gott därutinnan, att det har avtrubbat det nedslående och skadliga intryck på stora arbetarskaran, som denna olyckliga lagstiftning och det forcerade sätt, varmed den framdrevs förra året, har efterlämnat. Jag betraktar detta initiativ såsom synnerligen lyckligt särskilt ur den synpunkten, att det just varit ägnat att neutralisera de känslor inom stora arbetargrupper, som jag här sökt skildra, nämligen känslorna att vara av samhället självt, av lagstiftaren själv, utlämnade på nåd och onåd.

Jag upprepar vad jag nyss framhöll, att jag icke alls går i god för på något sätt, att det åskådningssätt, som vissa stora arbetarkategorier här hysa, är det riktiga. Det nu skisserade åskådningssättet hos arbetarna må tvärtom vara riktigt eller oriktigt. Jag endast säger, att, är det så, att det verkligen är för handen, då är det ett faktum, som en klok lagstiftare under alla förhållanden måste räkna med. Vilka för landet skadliga verkningar, som kunna följa på ett allmänt missnöje av sådan art, som det här är fråga om, kan icke förutsägas, men man bör ju som bekant icke leka med elden.

Jag läste tillfälligtvis i en av dagens tidningar, att allt detta från socialdemokraternas sida med motionen i denna fråga var något, som i alldeles utomordentligt hög grad kunde betraktas som att vara ute i ogjort väder, alldenstund lagen varit så väl förberedd, innan den antogs. Något ditåt stod det att

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.
(Forts.)

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

läsa i tidningen i fråga. Jag undrar, om icke detta är en mycket betydande överdrift. Ha mina nu framförda synpunkter till någon del varit riktiga, då är det väl ändå att gå väl långt att säga, att denna lag har varit väl förberedd. Och vad skall man säga i sådant avseende om en lag, som på det sätt, som skedde förra året, forcerades fram *emot* en kompakt önskan just från deras sida, som framför allt berördes av lagen? Jag tror därför, att man kan säga, att med denna lag äro förenade sådana exceptionella omständigheter, och att denna lag har tillkommit på ett så exceptionellt sätt, att just därför den exceptionella åtgärden att redan nu, fastän endast ett år har gått, upphäva lagen har synnerligen starka skäl för sig.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få instämma i herr Hanssons yrkande om återremiss.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! När jag satt och hörde på den förste talaren i detta ärende, kunde jag icke undgå att tänka på hur man på olika områden så att säga standardiserar sig. Det förefaller mig nämligen, som om man på kommunistiskt håll och icke minst den ifrågavarande talaren hade standardiserat sina anföranden därhän, att man tycker, att det ena anförandet är det andra likt, och att man icke egentligen kan få ut något nytt av vad man på det hållet har att säga.

Den efterföljande talaren, herr Hansson, framhöll, att det sedan lagen antogs i fjol hade inträffat ett par saker, som gjorde det befogat att nu hemställa om lagens upphävande. Han anförde, såvitt jag kunde uppfatta honom, såsom den första omständigheten det initiativ till arbetsfred, som hade tagits av den nu sittande regeringen. Såvitt jag kan finna, kan väl icke den saken utgöra något verkligt skäl för att redan nu upphäva den så nyss antagna lagen, så mycket mindre som man har anledning uttala, att i den mån man redan vunnit någon liten erfarenhet om lagens verkningar genom de domslut, som ha fällts av arbetsdomstolen, torde ha fog för det omdömet, att lagens verkningar icke synas bli så betänkliga för arbetarna, som man från visst håll har velat göra gällande.

Så sade herr Hansson, att det nu kan tänkas, att man kan bedöma saken med mindre upphetsning än vad fallet var, när lagen förra året antogs. Jag måste uttala en viss förvåning över att man framför ett sådant argument ifrån det hållet. Det kan icke vara herr Hansson obekant, att man på många håll på den borgerliga sidan var något tveksam om lagen, och att man ingalunda på den kanten från något håll gick in för densamma med någon som helst upphetsning. Den upphetsning, som fanns, var frambesvuren på den socialdemokratiska sidan, och det förefaller mig, att man på det hållet nog nu har kommit till en åtskilligt lugnare och nyktrare uppfattning av lagen. Jag kan ju få erinra om att när frågan behandlades i utskottet — jag hade tillfälle att vara med där — och när den avhandlades här i kammaren, sparades det icke på uttalanden ungefärligen av det innehåll, att visserligen var lagen förkastlig och fördömlig, men ur rent valtaktiska synpunkter var det bara bra, om borgerskapet genomdrev densamma, ty det skulle då naturligtvis gå mycket illa ut över borgerskapet vid det val, som då stundade. Nå, detta inträffade ju icke, och det är mindre att fästa avseende vid än den omständigheten, att man under valrörelsen, såvitt jag kunde följa med densamma, icke ens ansåg det lönt från socialdemokratiskt håll att taga fram lagen såsom något särskilt stort spöke, när det gällde att stimulera till det kommande valdeltagandet. Det var sålunda tydligen icke något, som man hade anledning att frukta för så förfärligt mycket på arbetarhåll.

Sedan hade herr Hansson ännu ett skäl, som jag endast skall omnämna i förbigående. Han var nämligen nog välvillig att ge en talare från förra året

och några hans meningsfränder tillfälle att rätta vad som då brast, nämligen att nu gå in för en annan uppfattning och att handla därefter. Men det blir ju deras sak att svara, om de så vilja göra.

Den siste ärade talaren, herr Lundstedt, höll här ett anförande, som nästan kom mig att tänka på ett ställe i skriften, där det talas om »för mycken lärdom». Jag tror, att vi alla hade litet svårt att följa med hans framställning.

Vad ringa fog han hade att tala om den forceerade stämning, under vilken lagen genomdrevs, har jag i det föregående redan påtalat.

Han sade också bland annat, att det kan hända, att lagen slår väl ut, men det kan också hända motsatsen. Ja, herr Lundstedt, kan man på förhand absolut säkert säga, om en lag slår väl ut eller om det blir motsatsen? Man får väl försöka göra sitt bästa i fråga om lagen och dess avfattning, men erfarenheterna kunna ju, icke minst på grund av det sätt, på vilket lagen mottages, bli något olika. Jag vill dock hävda gentemot herr Lundstedt, att det gäller dock här en riktig princip, nämligen att avtal, som ingås mellan tvenne parter, skola hållas, och att samhället bör gå in för att hävda att så skall ske.

Herr Lundstedt talade om analoga handlingar av exempelvis ett aktiebolag och av arbetarparten som kunna bli föremål för skadestånd men syntes vilja göra gällande en viss olikhet i dessa parter ställning till lagen. Jag vill då fråga herr Lundstedt: Om arbetsgivarparten bryter ett avtal eller fackföreningen bryter ett avtal, är icke detta analoga handlingar, som böra för bägge medföra påföljd? Lagen är väl ändå så avfattad, att den ömsesidigt reglerar dessa förhållanden och säger, att om den ena eller den andra parten bryter ett avtal, kan det bli fråga om skadestånd.

Sedan talade herr Lundstedt om att bestämmelsen om jämkning av skadeståndet var mycket elastisk, vilket särskilt under hårda tider för arbetarna kan bli mycket betänkligt. Såvitt jag har kunnat förstå, har lagstiftarens syfte och mening just varit den, att denna bestämmelse skall tillämpas så, att just när svåra förhållanden för arbetarna föreligga, skall icke den strängaste bestämmelsen tillämpas utan då skall en jämkning ske till en mildare tillämpning av lagen. Min bestämda uppfattning är också, att man nog kommer att tillämpa lagen på detta sätt.

Jag skall sluta med att erinra om att flertalet av de domar, som hittills ha fällt av arbetsdomstolen — jag kan av vissa skäl icke lämna några definitiva siffror utan kan endast antyda dem — ha skett enhälligt och att flertalet av domarna också ha avkunnats till arbetarpartens förmån. Jag tror, att med denna hittills vunna erfarenhet för ögonen finns det intet skäl att nu avskaffa lagen. Jag tror också, att det finns anledning att ha den kvar, och jag har också den uppfattningen, att lagen jämsides med annat arbete bör kunna i någon mån tjäna arbetsfreden i vårt land, en angelägenhet, som givetvis är förtjänt av den allra största uppmärksamhet från alla sidor och från alla partier.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ekman: Herr talman! Då huvudmotionären, herr Per Albin Hansson, förklarade, att huvudsyftet med hans motion egentligen varit att sätta åtskilliga av dem, som deltog i beslutet om kollektivavtalslagen i föl, i tillfälle att ånyo pröva, huruvida de funno de skäl, som då föranledde dem att vara med om beslutet, alltså gällande, och då han tydligen härvidlag icke adresserade sig till mig och mina meningsfränder, skulle jag kanske kunna ställa mig alldeles utanför den diskussion, som här blivit förd. Några uttalanden, som blivit gjorda under denna diskussion dels om vad som förekom i sammanhang med

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.

(Forts.)

lagens antagande och dels om lagens egenskaper och syften, föranleder mig dock att säga åtminstone några ord.

Den förste talaren återkom gång på gång till en förebräelse mot socialdemokraterna, att de genom sin hållning föranledde dem, som hade att överväga om de skulle »våga» framlägga ett mer eller mindre långt gående förslag, att draga den slutsatsen, att man »kunde våga» framlägga den sedermera antagna lagen. Jag ber då att få säga honom, att det som han uppenbarligen i det avseendet lade in i uttrycket »våga», förekom icke i det sammanhanget, när man prövade frågan om denna lags framläggande eller icke. Vad man prövade var, icke vad man »kunde våga», utan huruvida lagen genom sin tillkomst kunde gagna det hela eller ej. Det var den synpunkten, som var avgörande vid lagens framläggande, och icke huruvida man, som herr Andersson uttryckte sig, skulle »våga att komma med ett mer eller mindre långt gående förslag».

I detta sammanhang vill jag säga, att vi, som hade att företaga denna prövning, kommo till det resultatet — som vi av allt vad som förekommit senare icke haft någon anledning att taga tillbaka — att en lagstiftning av den art, som det här var fråga om, skulle i det långa loppet gagna alla parter och arbetarna icke minst. Därom kunna naturligtvis arbetarna själva ha en annan mening och i stora lager av de arbetargrupper, som lagen omfattar, har man uppenbarligen en annan mening. Men därav följer icke, att lagstiftningen verkligen har de egenskaper, som man på den sidan tillskriver den, eller att den skall få dåliga verkningar.

Jag måste säga, att när den förste talaren sedan klagade över, att vissa i statens tjänst anställda icke skulle bli delaktiga av den rättsordning, som det här gäller att skapa, att förutsättningarna för en tillämpning av lagen på dem icke föreläge, kan jag icke se annat, än att det föreligger en tydlig inkonsekvens i hans uppträdande. Att samtidigt som man säger om en ny lag, att den är olämplig och oriktig, beklaga, att vissa grupper statsanställda icke skulle omfattas av lagen och sålunda icke få kollektivavtal, det förefaller mig icke vara ett konsekvent resonemang.

Vad herr Per Albin Hanssons anförande beträffar, skall jag icke gå in på de delar av detta anförande, där han återupprepade de skäl mot lagens införande, som i fjol framfördes från hans och hans meningsfränders sida. Men jag måste säga, att när han liksom den första talaren fällde det uttrycket, att lagen skulle hindra arbetarna i deras strävanden att få en rimlig anpart av produktionens värden så är det ett uttryckssätt och ett omdöme, som jag tror att herr Hansson själv i fortsättningen kommer att ångra. Lagen har icke till syfte att hindra arbetarna i deras strävan att få en rimlig anpart av de produktiva värdena. Den ställer icke arbetarna i sämre ställning i detta avseende. De ha full frihet, när det gäller att för längre eller kortare tid uppgöra avtal om de arbetsvillkor, som skola råda, att i detta sammanhang hävda sina intressen med all den styrka och alla de hjälpmedel, som eljest stå dem till buds. Om ett sådant träffat avtal upprätthålles genom rättsprövning under avtalstiden, så tror jag, att herr Hansson skall komma underfund med, att detta, lika litet som när man i hittills gällande avtal inryckt bestämmelser om skiljedom, utgör ett hinder av den art, som herr Hansson vill göra gällande. Men genom detta resonemang har uppenbarligen den socialdemokratiska ledningen bibringat stora arbetargrupper den uppfattningen, att lagen har en annan innebörd och ett annat syfte än den i själva verket äger.

Herr Hansson yttrade vidare, att arbetsfredsdelegationen icke tillsatts för att undersöka möjligheterna för lagstiftning, utan för frivilliga åtgärder. På den punkten måste jag med hänsyn till det yttrande, som avgavs, när arbetsfredsdelegationen tillsattes, inlägga en gensaga. I detta yttrande förekom

bland annat följande yttrande av föredragande departementschefen: »Då det från skilda utgångspunkter måste anses önskvärt, att den industriella rättsordningen icke genombrötes av avtalsbrott, syntes frågan om *obligatorisk* skiljedom i rättstvister böra hänskjutas till nämnda undersökning.» Hur man, då detta står i departementschefens yttrande vid arbetsfredsdelegationens tillsättande, kan säga, som herr Hansson gjort, att det icke var fråga om att undersöka möjligheterna för en lagstiftning utan att det då endast gällde frivilliga åtgärder, förefaller mig obegripligt. På den punkten måste jag sålunda anmäla en annan på det tidigare sagda grundad uppfattning om arbetsfredsdelegationens uppgift och syfte. Det fortsattes i samma yttrande: »Likaså borde undersökningen avse frågan, huruvida lagens stadga borde givas åt den faktiska rättsordning, som under tidernas lopp vuxit upp genom arbetarnas och arbetsgivarnas förenings-, förhandlings- och avtalsväsende.» När detta är direktiv, som knötos till arbetsfredsdelegationens tillsättande, frågar jag, huruvida man då kan deklarerat, som herr Hansson i detta sammanhang gjort.

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

Till herr Lundstedt vill jag blott säga det, att när han här gjort gällande, att om en part betraktar en lag såsom riktad mot dess egna intressen, då föreligger ett faktum, som en klok lagstiftare måste räkna med. Det förelåge då, om jag förstod honom rätt, ett skäl för lagstiftaren att icke gå till den lagstiftningen. Jag frågar herr Lundstedt: om man ställt sig på den ståndpunkten, skulle då icke hela den sociala lagstiftningen i detta ögonblick icke funnits till? Har icke i regel varje sociallagstiftning inneburit en begränsning av föreliggande intressen och av intressenternas speciella förmåner, och har den icke i många fall för dem inneburit förpliktelser, som, om de resonerat egoistiskt, stått i strid mot deras egna intressen? Så måste, såvitt jag förstår, åtminstone i regel varit fallet. Ställer man sig på den ståndpunkten och drar ut kontentan av det sagda, skulle man kunna föra detta resonemang mot varje lagstiftning av social innebörd, då den i regel förpliktar vissa grupper att medverka på ett sätt, som strider mot deras privata och direkta intressen, och att uppgiva förmåner och ställningar, som de tidigare innehaft. Det förefaller mig, som om det skälet i detta sammanhang ingalunda kan utgöra något nytt motiv för någon att ställa sig på en annan ståndpunkt än den, på vilken man stod föregående år.

Slutligen vill jag endast säga, att det förefaller mig, att i fråga om den motivering, som här föreligger, har herr Almkvist rätt, när han föreslår, att de tre sista raderna i motiveringen skola utbytas mot ett av honom framställt förslag. Det förefaller, som om hans uttryckssätt klarare och riktigare angäve den ståndpunkt, på vilken man i detta ögonblick bör ställa sig. Jag ber därför, herr vice talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag men med den ändring i motiveringen, som är föreslagen av herr Almkvist.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr förste vice talman! När den nu föreliggande lagstiftningen i fjol genomfördes av den borgerliga majoriteten här i riksdagen, då skedde det mot en stark och förbittrad arbetaropinion. Bland de fackligt organiserade arbetarnas led voro vi på det klara med att denna lagstiftning riktade sig mot arbetarorganisationernas rörelsefrihet och avsåg att så småningom försätta de fackliga organisationerna ur stridbart skick. På arbetarsidan ha vi därför all anledning att vid varje tillfälle försöka komma denna tvångslagstiftning till livs och sätta in all vår kraft på att göra densamma verkningslös och få den avskaffad.

I det föreliggande utskottsutlåtandet har utskottets borgerliga majoritet sagt, att den icke kan förorda ett slopande av denna lagstiftning, innan erfarenhet har vunnits rörande dess verkningar. Detta uttalande får väl tolkas så, att om de borgerliga finna, att man med dessa bestämmelsers hjälp kan tukta

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.

(Forts.)

arbetarna, skall lagen bibehållas. Blir lagen däremot icke till den nytta i kampen mot arbetarna, som de borgerliga räknat med, skall man kasta lagen över bord. Jag tror, att vi säkerligen tolka utskottsmajoritetens uttalanden rätt på det sättet. Emellertid torde Sveriges fackligt organiserade arbetare vara måktiga att snart giva herrarna på den borgerliga sidan den erfarenheten, att en knippa lagparagrafer och en arbetsdomstol icke kan hindra arbetarna från att kämpa för sina berättigade intressen, när så befinnes nödigt och lämpligt. Man har nog på borgerligt håll i detta fall dragit allt för stora växlar på de svenska arbetarnas undfallenhet. I Norge fingo arbetsköparna i fjol erfara, att arbetarna icke läto tvinga sig till underkastelse genom användande av tvångslagar och domstolsutslag. De norska byggnadsarbetarnas öppna kamp mot voldgiftslagen är för Sveriges arbetare ett lärorikt exempel. Samma erfarenhet, som de norska arbetsköparna fått göra i fråga om tvångslagstiftningens verkningar och resultat, samma erfarenhet komma också de borgerliga här i landet att få göra.

Det har naturligtvis för de borgerliga varit ett glädjande moment, att den svenska landsorganisationens ledning böjt sig för lagen och låtit utse ledamöter i arbetsdomstolen. Det bör emellertid påpekas, att med den saken hava de fackligt organiserade *arbetarna* ingenting haft att göra. Arbetarna ha icke haft tillfälle att själva direkt taga ställning till den saken. Om detta fått ske, om arbetarna exempelvis genom omröstning fått avgöra, huruvida från arbetarnas sida skulle sändas representanter till arbetsdomstolen, skulle svaret ha blivit ett bestämt och klart nej, därom kunna herrarna vara förvissade. Arbetarna hava icke ändrat uppfattning sedan i fjol, och de protester, som ifrån arbetsplatserna överallt i landet riktats mot lagstiftningen, giva ett klart uttryck för arbetarnas bestämda kampberedskap mot borgarklassens försök att klavbinda den svenska fackföreningsrörelsen. När landsorganisationens ledning gav sin sanktion åt denna s. k. arbetsfredslagstiftning genom att utse ledamöter av arbetsdomstolen, så gavs givetvis därmed, tvärtemot arbetarnas bestämda mening, ett stöd åt denna lagstiftning, ett stöd som var synnerligen välkommet för de borgerliga. Givetvis är också detta en bidragande orsak till att den borgerliga majoriteten känner sig säker i sadeln, när det nu gäller ett nytt ställningstagande i frågan. Här som i andra länder tvingas vi säkerligen till att mobilisera arbetarmassorna till utomparlamentarisk kamp mot denna tvångslagstiftning, och som ett led i detta arbete har också den kommunistiska motionen i denna fråga blivit väckt.

När vi från kommunistiskt håll här i riksdagen föra fram arbetarkrav, för vilka det icke finnes utsikt att vinna riksdagens anslutning, så brukar detta alltid av socialdemokraterna stämplas som fruktlös demonstrationspolitik. Nu ha även socialdemokraterna uppställt krav på ett upphävande av arbetsfredslagstiftningen, och vi stå, socialdemokrater och kommunister, i dag i samma ställning. Ingendera riktningen hyser förhoppning om att den borgerliga majoriteten här i riksdagen skall gå med på våra krav, och när nu vårt förslag om ett slopande av den ifrågavarande lagstiftningen säkerligen faller i riksdagen, anser jag, att vi hava anledning fråga: vill det socialdemokratiska partiet vara med om att taga upp en effektiv kamp utanför riksdagen för att göra lagen verkningslös och försätta densamma ur funktion, eller kommer det socialdemokratiska partiet att ställa sig på motståndarnas sida i en sådan kamp? För den framtida kampen mot denna tvångslagstiftning vore det av värde att få svar på den frågan. Arbetarnas orubbliga krav är, att denna mot de fackliga organisationerna riktade lagstiftning snarast möjligt göres verkningslös och avskaffas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Andersson i Stockholm m. fl. väckta motionen.

Herr Andersson i Stockholm: Herr Hansson sade i sitt anförande, att jag sannolikt hade känt mig i större behov av partivännernas än av kammarens aktning. Det är nu givetvis en sak, som jag väl alltid väger och tar ställning till själv. I detta sammanhang talade också herr Hansson om någonting, som jag tyckte han kallade för oxismen. Jag tror, att uttrycket föll så. Jag vill beträffande detta yttrande säga, att det vore naturligtvis icke omöjligt för mig att i en replik till herr Hansson hitta en bild ur djurvärden. Det skulle naturligtvis låta sig göra, men jag försäkrar, att jag känner mig icke i sådant behov av mina »partivänners aktning», att jag mot politiskt oliktankande behöver använda en sådan argumentering. I varje fall är det så, att herr Hansson tydligen icke kan vinna sina partivänners aktning, med mindre han begagnar argument av det slaget. Jag måste också säga, att det där argumentet »Buan går», som herr Hansson tillät sig föra fram såsom något användbart i sitt anförande, det argumentet tar jag icke så allvarligt och tragiskt, och jag betraktar det naturligtvis ännu mindre som ett argument i en diskussion sådan som denna.

*Ang. upphävan-
de av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.*

(Forts.)

Jag har tillåtit mig i mina erinringar beträffande den socialdemokratiska inställningen i denna fråga visa på en inställning i sak, som jag ansett oriktig och som jag ansett medföra verkningar, som jag tillät mig peka på i detta sammanhang, och jag förmodar, att herr Hansson upptagit detta som skäll på socialdemokraterna. Jag har icke avsett, att det skulle vara något sådant utan endast erinringar i sak mot vad i dessa stycken enligt mitt förmenande förekommit. Jag förutsätter, att detta skall kunna göras i en diskussion som denna utan att betecknas som skällning.

När det gäller den opartiska utredningen, vill jag rikta herr Hanssons uppmärksamhet på att jag icke frågat några ungdomsklubbister om deras uppfattning i den saken, utan jag tillät mig påpeka, att i ett flygblad, som utgivits av socialdemokratiska ungdomsförbundets Stockholmsdistrikt under valrörelsen, detta fanns angivet i tryck, och jag förutsätter, att innehållet i skrifter, som utgivas av det socialdemokratiska partiet eller dess ungdomsförbund, kan betraktas hava sådant värde, att det kan anföras som politiskt argument i debatten. Är det så, att vi i fortsättningen icke få betrakta skrifter, utgivna av socialdemokratiska ungdomsförbundet, som någonting av värde, är det givet, att man i framtiden uteslutande får hålla sig till vad som skrivs i andra tryckalster från socialdemokratiskt håll. Jag däremot betraktade det som en skrift, som man hade anledning att titta på och se efter, vad den innehöll.

När det gäller den opartiska utredningen, som skulle komma till stånd, vill jag säga, att vi kanske utgått från något olika utgångspunkter i detta sammanhang. Jag har föreställt mig, att den socialdemokratiska regeringen betraktade som sin uppgift att i första hand företräda arbetarnas intressen. Jag föreställer mig, att om denna regering velat ha besked om de fackligt organiserade arbetarnas inställning i denna fråga, hade det ju legat ganska nära till hands att fråga vederbörande i landsorganisationens ledning, huruvida de ville vara med om en lagstiftning på detta område eller icke. Jag skulle tro, att man då hade fått besked om arbetarpartens ståndpunkt i denna fråga. Det kan hända att det är ett misstag från min sida, men jag kan icke få den föreställningen, att det från den socialdemokratiska regeringens utgångspunkt skulle varit erforderligt att få besked om vad herr von Sydow hade för uppfattning om en lagstiftning på detta område. Hade man fått arbetarpartens avböjande, förefaller det, att detta varit tillräckligt skäl för att man icke skulle giva sig in på en utredning av detta slag.

Beträffande den principiella anslutningen till lagstiftningen, så har här förekommit en hel del uttalanden både i föredrag och eljest, där man talat om att tidpunkten borde vara inne för ett statsingripande för att åstadkomma en

Ang. upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.

obligatorisk skiljedom i rättstvister och draga detta ärende inför riksdagens prövning. Jag kan icke förstå, att man med sådana uttalanden avser annat än att, om riksdagen skall pröva saken och åstadkomma ett obligatoriskt skiljedomsförfarande, har man tankarna inriktade på lagstiftning och ingenting annat.

(Forts.)

När det gäller skiljedomsförfarandet i övrigt, vill jag i detta sammanhang säga något, som också grundat den ståndpunkt, vi i vår motion intagit till återupprättande av den centrala skiljenämnden, nämligen att vi hålla före, att skiljedomsförfarande *kan* förekomma men endast i det fall, att parterna avtalat om skiljedomsförfarande. De böra då enligt mitt förmenande också avtala om skiljenämndens sammansättning. Något statsingripande i det avseendet anser jag icke erforderligt. Där en sådan överenskommelse beträffande tolkningen av ett avtal icke förekommer och tvist i detta avseende håller på att leda till öppen konflikt, hava vi det statliga förlikningsväsendet, alltså förlikningsmännens möjligheter att medla mellan parterna och, om förutsättningar därtill finnas, undanröja konflikten. Det är sålunda med den utgångspunkten, vi här i vår motion icke föreslagit återinrättande av centrala skiljenämnden utan endast yrkat på avskaffande av de lagar, som genomfördes vid 1928 års riksdag.

Det sades, att jag gjort mig skyldig till missuppfattning av det uttalande, som herr Hansson i Stockholm fällde i debatten förra året, och att med detta yttrande hade avsetts, att arbetarna skulle komma att övergå till att bli syndikalister. Nå, om det låg i uttalandet, så har det ju i det där sammanhanget fällts en hel del uttalanden, icke av herr Hansson själv men av en del andra, i de debatter, som förekommit. Jag tillåter mig påminna om, att herr Thorberg i första kammaren, såvitt referaten i pressen voro riktiga, sade, att arbetarna hädanefter icke komma att sluta kollektivavtal för den händelse att lagförslaget skulle gå igenom. I det protokoll från andra kammaren förra året, som jag har i min hand, förekom ett uttalande av herr Molander, visserligen i form av citat men ett citat, som torde överensstämma med hans uppfattning, nämligen: Därest denna lag stiftas, så komma vi aldrig att lyda den. Det förefaller, som vore det en liten skillnad mellan dessa uttalanden och vad som efter lagens genomförande förekommit från socialdemokratiskt håll. Om jag i denna debatt tillåtit mig erinra om dessa skiljaktigheter, är det icke för att det skulle föreligga någon större önskan att »skälla» på socialdemokraterna. Men jag håller före, att, då vi diskutera, vad som i denna fråga förekommit, det icke lär vara oriktigt att tala om de uttalanden, som ifrån olika håll framkommit. Jag skulle icke betrakta det som skällning, därest herr Hansson återgäve uttalanden, som av kommunistiska partiets representanter fällts i en fråga som denna.

Herr Magnusson i Skövde talade om, att, om en arbetsgivare bryter avtal eller om en fackförening bryter avtal, är det väl samma sak. Nu förhåller det sig så med tillämpningen av denna lag, att en arbetsgivare, som herr Magnusson uttryckte sig, behöver egentligen aldrig bryta avtalet, därför att för honom står vägen öppen att arrangera arbetsbrist och sålunda vidtaga de åtgärder, som han anser vara erforderliga, alltså åtgärder, som kunna få samma verkan, som om arbetarna skulle nedlägga arbetet. Det hindrar icke lagen; och följaktligen behöver en arbetsgivare eller ett bolag icke bryta avtal enligt denna lag. De hava möjligheter att vidtaga åtgärder, som icke drabbas av lagen, och att alltså på det sättet föra striden mot arbetarna. Det är givetvis framför allt därigenom som arbetarna genom denna lagstiftning komma i en undantagsställning.

Jag har ingen anledning att giva mig in på de repliker, som herr Magnusson skickade till herr Lundstedt. Han sade, att dennes anförande präglades av

för mycket vetande. Men jag måste beträffande den tolkning av lagen, som herr Magnusson gav i fråga om brytandet av avtal, säga, att det är heller icke fördelaktigt, om ett anförande präglas av för litet vetande, då man diskuterar en fråga som denna.

Herr Ekman hade uppfattat, att jag i mitt anförande klagat över, att den rättsordning, varom här vore fråga, icke komme vissa grupper till del, vilka jag gjorde mig till talesman för. Så förhåller det sig icke, ty vad jag talade om i detta sammanhang var, att jag ansåg, att staten, innan man ger sig in på att lagstifta för andra verksamhetsområden, åtminstone bör se till, att det sker en fömligen billig rättvisa för dem, som äro anställda i statens tjänst. Jag har icke gjort anspråk på någon lagstiftning för de grupper av statsanställda, som jag talade om. Men jag håller före, att det är en betydande skillnad mellan att kräva lagstiftning för dessa grupper och att kräva, att arbetare, sysselsatta i statstjänst sedan 30 år tillbaka, icke böra få sig förelagda de ensidigt uppgjorda anställningsvillkoren med beskedet: skriv under eller också blir ni skild från er anställning! Det kan icke vara någon inkonsekvens i att begära, att den regering, som säger sig ivra för främjande av rättsordning och arbetsfred, också i första hand ser till att motverka eller avskaffa sådana företeelser, som dem jag talade om. Det kan mycket väl göras utan lagstiftning av det slag, varom här är fråga.

Med min erinran beträffande återupprättandet av centrala skiljenämnden anser jag mig ha klarlagt vår ståndpunkt rörande skiljaktigheterna mellan det yrkande, herr Hansson framställde i sin motion, och det yrkande, vi framställt från vår sida.

Jag vidhåller fortfarande det yrkande, som vi framställt i vår motion.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Denna debatt bestyrker vad så många andra debatter tidigare här i kammaren visat, att det råder stora svårigheter att få i gång en undersökning om det verkligen önskvärda för själva saken. Här står herr Ekman och försvarar sitt foster. Här stå kommunisterna och anstränga sig i sina vanliga bemödanden att kompromettera socialdemokratien. Och själva saken, frågan om, huruvida det ur samhällets synpunkt, ur arbetsfredens synpunkt är lämpligt att korrigera riksdagsbeslutet från i fjol, försvinner i alla dessa bemödanden att klara sitt och framför allt klara sitt på det partipolitiskt bästa sättet. Jag skall icke under sådana omständigheter fortsätta debatten utan endast ge ett par repliker, där jag blivit direkt angripen. Jag vill då till herr Ekman säga, att jag har aldrig om den lag, som antogs i fjol, fällt det uttrycket, att den avsåge att förhindra arbetarna att skaffa sig större inflytande inom produktionen och högre levnadsstandard. Jag har sagt, att *hela den väg*, vartill denna lag är inledning och som avser att slutligen binda arbetarorganisationernas rörelsefrihet, betyder ett sådant försök att förhindra arbetarna att skaffa sig inflytande och förbättra sin levnadsstandard.

Beträffande den uppgift, som arbetsfredsdelegationen hade, har herr Ekman anført vissa citat; och som vanligt, när man rycker ut en bit av vad som anförts, blir det en skev framställning. Syftet med denna delegation har angivits av den dåvarande socialministern i följande ganska tydliga ord: »Även om det syntes vara befogat att stå skeptisk gentemot föreställningen, att man i ett samhälle med djupgående intresse motsättningar mellan arbetstagare och arbetsgivare skulle genom lagstiftning eller genom på särskilt sätt utformade avtal kunna förebygga alla arbetskonflikter, borde ingen förutfattad mening få förhindra, att problemet om samhället och arbetsfreden gjordes till föremål

*Ang. upphä-
vande av
lagarna om
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.*
(Forts.)

Ang. upphälvande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.

(Forts.)

för en grundlig undersökning. Innan man till närmare övervägande kunde upptaga frågan om mer eller mindre vittgående åtgärder på nämnda område, vore det enligt departementschefens mening erforderligt att utröna, i vad mån medverkan kunde vinnas från de parter, mellan vilka arbetskonflikterna direkt utkämpades. En undersökning därom borde kunna utföras på så sätt, att representanter för landsorganisationen i Sverige och för svenska arbetsgivarföreningen bereddes tillfälle att tillsammans med personer, vilka kunde anses stå neutrala till själva intressefrågorna vid arbetskonflikter, diskutera dithörande spörsmål.»

I fortsättningen uttalas, att avsikten icke är att få till stånd utarbetade förslag utan att skaffa det material, på vars grundval man sedan kan bedöma, vilka åtgärder som skola vidtagas. Det är genom hela uppläggningsen uppenbart, att undersökningen syftade till att utröna, i vad mån man kunde genom direkt samarbete mellan parterna åstadkomma önskvärd förbättring av arbetsfreden. Att delegationen fått diskutera även vissa förslag om lagstiftning, ändrar ingenting i detta. Att delegationens syfte icke var att förbereda en lagstiftning utan att åstadkomma samförstånd mellan parterna, är av hela sammanhanget i socialministerns deklaration fullkomligt uppenbart.

I detta sammanhang kan jag också besvara herr Anderssons i Stockholm undran, varför vi icke nöjde oss med att fråga landsorganisationen om dess ställning till lagstiftningen. Den kände vi. Men det var icke lagstiftning, regeringen ville åstadkomma. Om än herr Andersson säger, att arbetsgivarernas mening icke borde intressera socialdemokraterna, är det likväl faktiskt förhållandet, att arbetsgivarerna spela en betydande roll i samhället och äro en betydande faktor i produktionen. Alltså är det ur samhällets synpunkt icke likgiltigt, hur arbetsgivarerna tänka och handla, och alltså måste en socialdemokratisk regering hava intresse av att utröna, huru olika parter ställa sig till en samhällsangelägenhet. Man löser icke frågor genom att bara spörja sina egna, hur de tycka, utan man gör det bäst genom att söka sammanföra olika intressenter och sammanjämka intressena. Jag har alltid haft den föreställningen, att det är både en regerings och en enskild riksdagsmans uppgift att på så sätt söka göra det ur samhällets synpunkt gagneliga.

När man sedan framställde en fråga, också från kommunistiskt håll, om vi vore från socialdemokratiskt håll villiga att medverka till en utomparlamentarisk aktion mot lagen, kan jag svara på den frågan precis vad jag svarade i följd på samma fråga, nämligen, att det tillkommer oss att politiskt företräda de svenska arbetarna och att söka i fråga om lagstiftningen bevaka deras intressen, men att, när denna lag föres ut i praktisk tillämpning, det icke är det socialdemokratiska partiet, som avgör huru arbetarna skola förhålla sig till lagen, utan det är fackföreningsrörelsen. Jag skulle önska, att kommunisterna i det fallet respekterade fackföreningsrörelsens intressen lika bra som socialdemokraterna. För den svenska fackföreningsrörelsen har jag icke något mandatat att tala. Men den, som vill ha svar på frågan, hur denna rörelse ställer sig i detta avseende, kan gå till det beslut, som landsorganisationens representantskap fattat. Då finner man, att landsorganisationen icke accepterat lagen men väl det faktum, att lagen finns, och är beredd att i denna nya situation skall man på bästa sätt tillvarata arbetarnas intressen. Den, som följt med, bör ha fullt klart för sig, både hur socialdemokratien och hur fackföreningsrörelsen, som är den verkliga intressenten, i själva verket se på lagen och läget.

Till sist skall jag be herr Andersson i Stockholm om ursäkt, om jag väckte några känslor av otrevnad och ledsnad hos honom genom talet om oxismen. Men jag kom i det ögonblicket att erinra mig, att ledaren av hans parti har en gång förklarat, att han betraktade benämningen oxen som en hedersbenämning för kommunisterna.

Till sist vill jag endast tillkännagiva, att jag, om propositionsordningen blir den, att utskottsförslaget står mot det kommunistiska yrkandet, icke kan biträda det senare. Jag måste alltid förutsätta, att ett yrkande är allvarligt framställt, och granska konsekvenserna av bifall till detsamma. Det kommunistiska yrkandet innebär, att man avskaffar även den möjlighet, som staten ger arbetsgivare och arbetare att genom centrala skiljenämnden lösa vissa tvister. Skulle slutvoteringen stå mellan utskottsförslaget och det kommunistiska förslaget, kan jag icke förhålla mig på annat sätt än att jag icke deltagit i voteringen.

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol m. m.
(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Då ingen av reservanterna i utskottet yttrat sig i debatten och jag är en av dessa reservanter, skall jag be att få säga några ord i frågan. Först vill jag då gent emot herr Andersson i Stockholm erinra om det faktum, att det fanns borgerlig majoritet år 1928 för att genomföra denna lagstiftning. Den saken ha vi, som suttit i andra lagutskottet, långa tider haft en aning om på grund av de borgerliga partiernas ställningstagande i utskottet vid vissa tillfällen. Alltså behövdes det icke, att det måste komma till ett visst ståndpunktstagande från socialdemokratiskt håll för att förmå den borgerliga sidan att gå in för denna lagstiftning. Jag tycker, att inför detta faktum faller hela herr Anderssons argumentering platt till marken om det socialdemokratiska partiets andel i tillkomsten av denna lagstiftning.

Sedan skulle jag dessutom vilja säga, att såvitt jag förstår, är — vare sig man vill gå in för avskaffande av denna lag och återinrättande av den centrala skiljenämnden eller man vill åstadkomma ett borttagande av lagen utan att väcka till livs centrala skiljenämnden — den enda riksdagstekniska vägen, om man skall komma någonstades framåt på detta område, att återremittera utskottsutlåtandet till utskottet samt av utskottet begära förslag till övergångsbestämmelser och förslag till allt det, som följer med borttagandet av lagstiftningen; ty genom lagstiftningens tillkomst har det skapats en organisation med avlöningsbestämmelser m. m. sådant, och lagstiftningens tillkomst har vidare inneburit vissa följdändringar i andra lagar. Från den utgångspunkten skulle jag tro, att herr Anderssons yrkande är mycket svårt att få fram. Jag tycker, att det enda sättet skulle vara, att även herr Andersson yrkade återremiss till utskottet, så att utskottet må kunna lägga fram ett utarbetat förslag till ändrade bestämmelser på de olika områdena.

Slutligen skulle jag vilja säga några ord till de borgerliga talarna i denna kammare. Där har man denna gång lika väl som vid föregående tillfällen varit inne på tankegången, att denna lagstiftning medför lika stora nackdelar och tvingande bestämmelser för arbetsgivarna som för arbetarna. I det avseendet skulle jag vilja tala om, att i utskottet var det en kvick karl, som tog upp till bemötande detta argument. Han talade om, att det var en gång en fransk författare, som skrev något om lagstiftningens utveckling i ett visst land. Han talade om, att i det landet ville de åstadkomma en lagstiftning, som förbjöde folk att bettla på allmänna platser, och i det landet voro de så opartiska, att de icke ville ställa den ena samhällsklassen i en bättre ställning än den andra. Från den utgångspunkten beslöto de att förbjuda icke blott de *fattiga* utan även de *rika* att bettla på allmänna platser. Jag tycker för min del, att den här synpunkten, att denna lag riktar sig i lika hög grad mot arbetsgivarna som mot arbetarna, påminner ganska mycket om den där deklarationen, som avgavs av lagstiftarna i den där staten, där man sökte hindra även de *rika* att bettla på allmänna platser.

Herr talman, jag skall förena mig i det yrkande om återremiss, som framförts av herr Hansson i Stockholm.

*Ang. upp-
hävande av
kollektivavtal
och om arbets-
domstol m. m.*

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hansson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammarén avslår yrkandet därom, att andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 4 återförvisas till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit berörda yrkande.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén avslagit yrkandet om ärendets återvisande till utskottet för ny behandling.

I anledning härav gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan propositioner på 1:o) bifall till berörda hemställan, 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring i fråga om motiveringen, som innefattades i den av herr Almkvist avgivna, vid utlåtaget fogade reservationen, samt 3:o) bifall till den av herr Andersson i Stockholm m. fl. i ämnet avgivna motionen; och blev utskottets hemställan av kammarén bifallen.

§ 7.

*Ang. viss
ändring i
lagen om
kollektivavtal.*

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om kollektivavtal yttrade:

Herr **Petersson** i Lerbäcksbym: Herr talman! Som kammaréns ledamöter behagade finna, är vid detta utlåtande från andra lagutskottet fogad en reservation, till vilken jag anslutit mig. Den avser icke så mycket det slut, vartill utskottet kommit, då utskottet ansett sig icke vilja tillstyrka den av herr von Sydow m. fl. väckta motionen. Att utan föregående utredning, på grund av en enskild motion, besluta ändring i en lag, som tillkommit efter mycket och grundligt övervägande, kan redan i och för sig väcka principiella betänkligheter. Därtill yppades på sakkunnigt håll inom utskottet en viss tvekan, huruvida det föreslagna tillägget logiskt och lagtekniskt låte foga sig till den nya lagen om kollektivavtal på det sätt, motionärerna ifrågasatt.

Å andra sidan måste vi finna de förhållanden, som föranlett motionen, tillräckligt anmärkningsvärda för att riksdagen borde uppmärksamma dem och söka komma till rätta med dem. Det är ju på det sättet, herr talman, att här pågår sedan juni månad förra året en av svenska transportarbetarförbundet påbjuden blockad i svenska hamnar mot transport av gods till och från Finland. Efter att från början hava avsett all transport, vare sig med finska eller svenska båtar, har den från och med i höst begränsats så till vida, att den icke längre avser inlastning av svenskt exportgods på svenska båtar. Den har tillkommit efter påbud av internationella transportarbetarförbundet och föranletts av en sedan i fjol vår pågående konflikt i finska hamnar mellan

arbetsgivare och arbetare om upprättande av arbetsavtal. Av skäl, som det saknas anledning ingå på i detta sammanhang, vägrade de finska arbetsgivarerna att sluta kollektivavtal med sina arbetare, och då utbröt strejk i början av juni förra året. Denna strejk synes icke ha fått den omfattning eller effekt, som åsyftades, och det var tydligen med anledning därav, som man påkallade det internationella transportarbetarförbundets ingripande. Dess påbud om blockad mot finska fartyg och finska varor, tills hamnkonflikten i Finland blivit hävd, lände i allmänhet icke till efterrättelse utanför de skandinaviska länderna, och av dessa är det egentligen endast vårt land, som fått någon allvarlig känning av blockaden. I Danmark kommo de beslutade blockadåtgärderna aldrig till utförande, och i Norge, där det direkta varuutbytet med Finland över sjön är av ringa omfattning, saknar blockaden praktiskt taget betydelse. I Sverige däremot har den vållat och vållar alltjämt stora olägenheter, framför allt genom den misstämning, den framkallat i Finland och den återverkan, detta haft och har på avsättningen av svenska varor i Finland. Redan under blockadens första skede fingo svenska transportörer och köpmän med gamla affärsförbindelser i Finland röna påtagliga bevis härpå, och misstämningen har på senare tid snarast tilltagit, sedan blockaden numera riktar sig mera uteslutande mot finska varor och finska båtar. Pressen, särskilt den finskspråkiga, överflödar av bittra förebråelser mot vårt land, och samman slutningar av företagare och köpmän kräva energiskt rättelse.

I sig själv synes den finska konflikten, som givit anledning till denna historia, icke hava vållat den finska handeln och sjöfarten allt för stort avbräck. Enligt uppgifter, som lämnades under en interpellationsdebatt i den finska riksdagen den 13 sistlidne november, har landets import och export i stort sett gestaltat sig så, som fallet skulle varit, även om strejk icke proklamerats. Utgången av den ursprungliga konflikten påverkas därför sannolikt icke av de svenska transportarbetarnas blockadåtgärder. Verkningarna av dessa gå i stället ut över svensk produktion, handel och sjöfart och därmed medelbart över andra grupper av svenska arbetare. En i sig själv naturlig känsla av solidaritet med yrkesbröder i ett främmande land har med andra ord förett de svenska transportarbetarna till åtgärder, som måste komma att gå ut över deras kamrater inom det egna landet.

Nog måste man, herr talman, ge motionärerna rätt i att »det är upprörande, att det svenska näringslivet skall lida förluster och avbräck på grund av stridsåtgärder i Sverige i anledning av en arbetskonflikt, i vars uppkomst och fortvaro de svenska arbetsgivarerna icke ha någon del». Det blockadförklarande svenska transportarbetarförbundet har här »sökt sak med saklös man», och det är väl icke tvivel underkastat, att detta strider emot svensk rättsuppfattning. Vi skulle för den skull gärna sett, att en skrivelse till Kungl. Maj:t hade kunnat komma till stånd med anledning av motionen. Tanken härpå har emellertid icke rönt den anslutning, att förutsättningar för en riksdagsskrivelse ansetts föreligga. Vid sådant förhållande ha vi genom en reservation vid utskottets utlåtande velat bereda oss tillfälle att anmäla, att vi tillmäta denna fråga en vida större betydelse än utskottsutlåtandets knapphändighet möjligen skulle kunna ge anledning antaga, att utskottet tillmäter den, och jag tillåter mig i anslutning härtill uttala den förvissningen, att Kungl. Maj:t, även utan att riksdagen skriver i ärendet, fortsättningsvis följer denna sär-egna konflikt med uppmärksamhet och söker få ett snart slut på ett tillstånd, som väl måste betecknas såsom ett oeffterrättighetstillstånd.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Under den föregående debatten, när det gällde kollektivavtalslagen, framhölls det, att man befarade, att man icke skulle stanna vid den nuvarande lagens avfattning. Ja, vi ha här ett

*Ang. riss-
ändring i
lagen om
kollektivavtal.
(Forts.)*

Ang. viss
ändring i
lagen om
kollektivavtal.
(Forts.)

klart belägg för att man icke vill stanna med den nuvarande lagens avfattning utan gå in för en skärpning av densamma. Vad som emellertid förvånar mig på det allra högsta är, att den föregående ärade talaren, som inom utskottet deltagit i den förberedande behandlingen av den fråga, som vi nyss förut diskuterat, nämligen om upphävande av kollektivavtalslagen, och varit med om att motivera avstyrkandet av ett upphävande med att lagen så nyligen trätt i kraft och varit gällande endast kort tid, nu däremot är beredd att, oavsett denna korta giltighetstid, införa en skärpning av lagen. Man kan fråga sig: finns det någon erfarenhet från lagens giltighetstid, som motiverar en sådan skärpning av denna lag, som den siste talaren gått in för? Jag måste säga, att för min del anser jag det vara en rätt så inkonsekvent ståndpunkt, som talaren här gett uttryck för, med hänsyn lagen till att han deltagit i dessa båda ärendens behandling inom utskottet.

Jag förmodar, att kammaren icke är benägen att gå in för en skärpning av denna lag, och skall därför, herr talman, med det sagda inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nylander: Herr talman! Gent emot den föregående ärade talaren tillåter jag mig framhålla, att man sannerligen icke behöver anklagas för någon åstundan att pålägga vår arbetarrörelse någon tvångströja, om man gärna för sin del vill se åtgärder vidtagna, dels för att få slut på den blockad, som närmast föranlett den föreliggande motionen, och dels för att förebygga ett återupprepande av liknande blockadföretag. Ty denna blockad är huvudlös. Det är ett faktum, som icke endast erkännes inom borgerliga kretsar, utan som också mer och mer erkännes bland annat av den socialdemokratiska pressen, i vars organ man vid flera tillfällen med ganska stor skärpa påvisat det olyckliga i att vårt transportarbetareförbund vidhåller sin åtgärd.

Saken ligger ju nämligen till på det sättet, att denna blockad endast skadar svenskt näringsliv, framför allt vår exportindustri och exporthandel. Den hjälper icke de finska arbetarna, ty efter vad samstämmiga rapporter bekräfta ävensom enligt vad den undersökning, som gjorts i Finland, givit vid handen. Pågår arbetet i hamnarna där i ungefär normal omfattning. De enda, som vinna på detta, äro Sveriges utländska konkurrenter på den finska marknaden. Våra exportörer hava visserligen lyckats övervinna svårigheterna, men det har kostat dem mycket besvär och ganska mycket pengar. Enligt de uppgifter, jag har från finska statistiken rörande varuutbytet under förlidet år mellan Sverige och Finland, visar visserligen Sveriges exportsiffra en ökning. Men tittar man närmare på den, torde ökningen huvudsakligen ha sin grund i en ökad skeppning, även transito, av automobiler. Tack vare denna ökning hava vi emellertid på papperet kunnat hålla vår andel av den finska importen uppe, d. v. s. i 8,2 %. Men tittar man på vår huvudkonkurrents, d. v. s. Tysklands, affärsutbyte med Finland, så visar det sig, att Tysklands export till Finland ökats med, om jag icke missminner mig, 4,3 %. Jag är övertygad om att en del av denna ökning skett på bekostnad av svenska leveranser. Det märktes icke så mycket förra året, därför att då voro beställningarna redan gjorda, men avogheten mot att i Sverige placera nya order och här göra nya beställningar har successivt skärpts, och jag fruktar därför, att om denna blockad kommer att fortsätta, verkningarna komma att visa sig mera under innevarande år än förut. Inför denna situation är det givet, att man icke kan underlåta att göra den reflexionen, huruvida det icke vore möjligt att på officiell väg vidtaga åtgärder för att få slut på detta elände och som sagt förebygga liknande blockader för framtiden; och endast ur den synpunkten får man naturligtvis betrakta motionen.

Då jag emellertid förstår, att man inom utskottet vid prövningen av denna

motion kommit till det resultatet, att det faller sig svårt att kunna inpassa detta förslag inom den föreliggande lagstiftningen, vågar jag självklart icke på egen hand göra något yrkande, utan jag får inskränka mig till att till arbetarnas representanter i riksdagen rikta den vädjan, att de ville försöka förmå transportarbetarna att taga sitt förnuft till fånga och upphäva denna blockad, vilken ju endast faktiskt upprätthålles i Sverige. Tyskland har visligen aktat sig för att ingå på densamma, Norge upprätthåller den på papperet, men dess förbindelser med Finland äro relativt obetydliga. Samtidigt vill jag liksom herr Petersson i Lerbäcksbyn uttala den förvisningen, att Kungl. Maj:t kommer att med all uppmärksamhet följa denna fråga för att, om möjligt är, också i sin mån bidraga till att den löses.

*Ang. vis-
ändring i
lagen om
kollektivavtal.
(Forts.)*

Innan jag slutar, vill jag emellertid även från denna plats framhålla, vad som jag redan förut gjort, att då det framkommit antydningar i Finland om att här ett visst underförstått samarbete ägde rum mellan svenska näringsintressen, som skulle hava ett visst intresse i denna blockad, så vill jag säga, att det är alldeles felaktigt. Sveriges näringsliv och de företagare inom detsamma, som arbeta på Finland, hava endast en önskan, och det är att förtroendefullt upprätthålla och utvidga varuutbytet med detta vårt östra grannland och med dess näringsliv leva i de mest vänskapliga förhållanden.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Herr Petersson i Lerbäcksbyn lät förstå, att den motion, som vi nu behandla, icke i första hand gick ut på att åstadkomma en skärpning av kollektivavtalslagstiftningen, utan mera finge anses utgöra ett led i ett försök att få till stånd ett slut på den olyckliga blockaden av de finska båtarna, och i anslutning till detta yttrande uppmanade herr Nylander arbetarledarna att försöka få transportarbetareförbundet att taga sitt förnuft till fånga och upphäva blockaden. — Ja, blockaden är naturligtvis ur många synpunkter beklaglig, men det är icke endast beroende på transportarbetareförbundet och arbetarledarna, om denna blockad skall kunna upphävas. Man må komma ihåg, att de finska transportarbetarna strida närmast för att få till stånd ett kollektivavtal med sina arbetsgivare. Det är således icke i första hand fråga om innehållet i detta kollektivavtal, det är icke fråga om löner, det är icke fråga om oförenliga ståndpunkter angående löner och innehållet i ett kollektivavtal, utan det principiella i konflikten, det som är oförenligt mellan parterna är att få till stånd ett kollektivavtal överhuvud taget, och om jag får returnera en önskan i anledning av den önskan, som herr Nylander framställt, så vore det, att herr Nylander och hans meningsfränder ville medverka till att påverka de finska arbetsgivarna inom transportarbetarefacket att frångå sin för oss fullkomligt oresonliga och oförnuftiga ståndpunkt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Slutligen upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer.

*Ang. arbets-
tidsförhållan-
dena vid
rikets fasta
brandkårer.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 178, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr **Törnqvist** i Karlskrona hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t till 1930 års riksdag, då lagen om arbetstidens begränsning ånyo torde komma under statsmakternas omprövning, ville låta verkställa utredning rörande arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ang. arbets-
tidsförhållan-
dena vid
rikets fasta
brandkårer.
Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Thorberg, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande tjänstgöringsförhållandena vid de fasta brandkåren i riket samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att yrka bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservation, som är avgiven av herr *Linder* m. fl.

Av utlåtandet framgår, att en sådan reservation framfördes även vid 1928 års riksdag från de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet, och vi hava, då denna fråga åter förts inför riksdagen, icke kunnat komma till någon annan uppfattning, än att det vore rimligt, att riksdagen uttalade sig för en utredning i denna fråga, d. v. s. en utredning rörande brandmännens arbetstid och huruvida det bör åstadkommas en lagstiftning, som reglerar denna arbetstid. Vi hava därvidlag ansett oss kunna peka på det faktiska förhållandet, att här har från brandmännens organisationer ständigt och jämt framförts den meningen, att det vore nödvändigt att åstadkomma en lagstiftning på detta område, med hänsyn därtill att för en stor del brandmän gäller och tillämpas en arbetstid, som är synnerligen lång. Jag vill i det avseendet visa på den tabell, som förekommer som bilaga till motionen i andra kammaren nr 178. Där påvisas exempelvis, att med avseende på Hudiksvalls stad finnes det där två personer anställda vid brandkåren, den ene med en arbetstid av 8 timmar och den andre med en arbetstid av 9 timmar, och därutöver gäller för bägge dessa befattningshavare ett tillägg i arbetstiden av 3 timmars vakttjänst per dygn, d. v. s. för den ene är alltså arbetstiden 11 och för den andre 12 timmar per dygn. Därutöver kan det pekas på det förhållandet, att utöver denna effektiva tjänstgöring och utöver vakttjänstgöringen så gäller ju för brandmännen de där bestämmelserna, som innebära, att de måste hålla sig kvar i närheten av tjänstgöringsorten. De få icke utan att säga till sitt befäl avlägsna sig från den bostad, som de i allmänhet hava i närheten av brandstationen. Det tvånget torde man kunna evalvera på ett eller annat sätt i effektiva tjänstgöringstimmar, om jag så får uttrycka mig, och tar man då hänsyn alltså dels till den effektiva tjänstgöringstiden, dels till vakttjänsten och slutligen till den omständigheten att vederbörande äro bundna av nödvändigheten att icke få avlägsna sig från brandstationen under större delen av dygnet, så kan man påstå, att de bestämmelser, som i allmänhet tillämpas med avseende på tjänstgöring för dessa befattningshavare äro synnerligen stränga.

Man kan från denna utgångspunkt hava anledning att påyrka, att den sociala skyddslagstiftning, som finnes på detta område och som är avsedd att skydda folk i arbetarställning från en allt för lång tjänstgöringstid, även utsträcker till dessa funktionärer i städernas tjänst.

Jag vet visserligen att man här säger — som också anförts i utskottsutlåtandet, — att dessa människor äro ju icke anställda i vanligt arbete, och från den utgångspunkten finnes den ingen anledning att det skall vara en normal-arbetstids bestämmelser för dem. Men mot denna invändning vill jag säga, att så vitt jag förstår, kan det icke vara denna omständighet, som skall vara avgörande för, huruvida det bör åstadkommas en lagstiftning på området, utan det skall uteslutande vara den omständigheten, om folk *har lång tjänstgöring eller icke*.

Från dessa utgångspunkter och med denna korta motivering, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Linder m. fl. vid detta utskottsutlåtande.

Med herr Hage förenade sig herr *Larsson* i Göteborg.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Motionärerna ha i föreliggande framställning icke anført andra skäl, än som anfördes vid förra årets riksdag. Utskottet har också ansett, att här icke är fråga om en tjänstgöring av den krävande beskaftenhet att den påkallar något särskilt inskridande till arbets-tidens förkortning.

Av dessa skäl och med denna »korta motivering», för att citera herr Hage, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1929 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren

Erik Gustaf Geijer samtliga avgivna eller 44 röster,

i följd varav herr revisionssekreteraren Erik Gustaf Geijer blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

David Bergström.

E. O. Magnusson.

Edv. Björnsson.

Gustav Johansson.

År 1929 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen

Hans Gustaf Forsberg samtliga avgivna eller 42 röster,

i följd varav herr häradshövdingen Hans Gustaf Forsberg blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

David Bergström.

E. O. Magnusson.

Edv. Björnsson.

Gustav Johansson.

År 1929 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren

Gunnar Martin Edvard Bendz samtliga avgivna eller 42 röster,

i följd varav herr revisionssekreteraren Gunnar Martin Edvard Bendz blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

David Bergström.

E. O. Magnusson.

Edv. Björnsson.

Gustav Johansson.

Ang. arbets-tidsförhållan-dena vid rikets fasta brandkårer.
(Forts.)

År 1929 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet, t. f. revisionssekreteraren
Erik Holger Elliot samtliga avgivna eller 43 röster,
i följd varav herr hovrättsrådet, t. f. revisionssekreteraren Erik Holger Elliot
blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

David Bergström.

Edv. Björnsson.

E. O. Magnusson.

Gustav Johansson.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Wiklund i Brattfors	under	4 dagar fr. o. m.	den	22 febr.,	
» Rudén	»	8	»	»	22 »
» Olsson i Torsby	»	4	»	»	22 »
» Schött	»	6	»	»	21 »
» Paulsen	»	6	»	»	24 »
» Carlström	»	3	»	»	21 »
» Pehrsson i Bramstorp	»	7	»	»	22 »
» Holmström	»	2	»	»	24 »
» Fast	»	3	»	»	21 »
» Danielsson	»	6	»	»	23 »

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.25 e. m.

In fidem
Sune Norrman.